Glas islama

4

Deset stvari koje vode Allahovoj ljubavi

Ibn Kajjim El-Dževzijje

Deset stvari

koje vode Allahovoj ljubavi

Ibn Kajjim El-Dževzijje

بسم الله الرحمن الرحيم

Naslov originala:
عبد العزيز مصطفى

شرح الأسباب العشرة
الموجبة لمحبة الله كما
عدها الإمام ابن القيم

Ibn Kajjim El-Dževzijje
Deset stvari koje vode
Allahahovoj ljubavi

Komentar
Abdulaziz Mustafa

Prijevod:
Munir Zahirović

Izdavač
ID "El-KELIMEH"
Novi Pazar

Za izdavača:
Malik NUROVIĆ

Lektor
Ismail PALIĆ

Tehničko uređenje
GLAS ISLAMA

Štampa
Refref, Beograd

Za štampariju
Zoran Petrinović

Tiraž:
300 primjeraka

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

28-4
28-1

ИБН Кајим ел-Џевзије
Deset stvari koje vode Allahovoj ljubavi, kao što ih je naveo imam ibn Kajjim, rahimehullah / Ibn Kajjim el-Dževzijje ; [komentar Abdulaziz Mustafa ; prevod Munir Zahirović] . - Novi Pazar : El- Kelimeh, 2005 (Beograd : Refref). - 246 str. :ilustr. ; 24 cm

Tiraž 300. - Biografija autora: str. 9-15.
- Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 86-83707-34-2

a) Исламска етика b)Исламска теологија
COBISS.SR-ID 121202700

Ibn Kajjim El-Dževzijje

Deset stvari
koje vode Allahovoj ljubavi

kao što ih je naveo imam ibn Kajjim,
rahimehullah

Novi Pazar, 2005.

Uvod

Hvala Allahu, Njemu zahvalu donosimo, od Njega pomoć i oprost tražimo. Allahu se utječemo od zla u nama samima i naših loših djela. Koga Allah na Pravi put uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi, niko ga na Pravi put ne može uputiti.

Svjedočim da nema boga osim Allaha Jedinog kojem ništa nije ravno.

Svjedočim da je Muhammed Njegov rob i Njegov poslanik. Neka je salavat i selam na njega, njegovu porodicu i njegove ashabe.

Nadam se da te je, poštovani čitaoče, obuzela sreća i da si bio ispunjen radošću poput one kojom su bili obuzeti ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što mu je neki čovjek postavio, pitanje, i on mu odgovorio na njega, tako da su im se prsa razvedrila, a duše zasijale (zbog tog odgovora).

Znaš li o kojem se pitanju i odgovoru radi? Poslušaj!

Buhari i Muslim u svojim 'Sahihima' bilježe da je Enes ibn Malik, radijallahu anhuma, rekao:

'Dok smo ja i Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, izlazili iz mesdžida, sreo nas je neki čovjek na vratima mesdžida i upitao:

'O Allahov Poslaniče, kada će nastupiti Sudnji dan?'

'A šta si pripremio za njega?', upita ga Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

(Enes kaže:) 'Kao da je čovjek htio odustati, ali reče:

'Nisam pripremio za njega puno namaza, ni posta, ni sadake, ali ja volim Allaha i Njegovog Poslanika.'

'Ti si sa onim koga si zavolio', reče Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.[1]

U jednom drugom predanju Enes, radijallahu anhu, kaže:

'Nakon islama nismo se ničemu više obradovali kao Vjerovjesnikovim, sallallahu alejhi ve sellem, riječima: 'Ti si s onim koga si zavolio.'[2]

Zašto su se ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, toliko obradovali ovom hadisu? Oni se čak ničemu više, nakon islama, nisu obradovali kao tome! Znaš li, brate, zašto?

Oni su se obradovali, jer su znali da iskrenom ljubavi prema Uzvišenom Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, čovjek dostiže stepen koji rijetko dostigne djelima.

Čovjekova djela često prate poteškoće, propusti i manjkavosti. Ali ako čovjek u svome srcu uvijek bude imao iskrenu ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, onda mu to nadoknađuje manjkavosti

[1] Bilježi ga Buhari, hadis br. 6171, 'Fethul-bari', 10/573. Bilježi ga i Muslim, hadis br. 2639 (4/2033), tekst hadisa je njegov.
[2] Bilježi ga Muslim, hadis br. 2639 (4/2033)

njegovih djela i uzdiže ga na visoke stepene koje, možda, ne bi dosegao svojom ambicijom ili bi bio nemaran prema tome da zavrijedi te stepene.

Ljubav unaprjeđuje malo djelo. Daje bereket (blagoslov) u malom naporu. Stoga ni onaj koji će svojim dobrim djelima druge nadmašiti, ni onaj čija će dobra i loša djela podjednako teška biti, ni onaj ko je nemaran ne može uspjeti bez nje.

Stoga, prenosilac hadisa Enes ibn Malik, kaže: *'Ja volim Allaha, Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, Ebu Bekra i Omera. Nadam se da ću biti s njima, mada nisam radio koliko oni.*[3]

Ljubav je, dakle, jedna velika i dragocjena stvar. Ona je još nešto.

Ona je, kao što Ibnl-Kajjim, rahimehullah, kaže:

'...stepen za koji su se natjecali oni koji su željni natjecanja, ka kojem su se usmjerili trudbenici, čijoj su spoznaji hitali oni koji su u svemu htjeli biti prvi, zbog kojeg su izgarali oni koji vole (Allaha).

Na povjetarcu njenog duha plove pobožnjaci. Ona je neophodna hrana srcu i duši. Radost očima. Ona je život, pa ko nema ljubavi, on spada u grupu mrtvaca. Ona je svijetlo koje ako neko izgubi, onda luta u moru tmina. Ona je lijek koji ako neko ne bude imao, onda njegovo srce napadaju sve bolesti.

[3] 'Sahihul-Muslim', hadis br. 2639.

Ona je slast koju ako neko ne postigne, onda cjelokupan njegov život predstavlja brige i bolove...

Tako mi Allaha, otišli su oni koji su je imali zasluživši počasti i ovoga i onoga svijeta, jer su oni uvijek imali veliku sreću uz Onoga koga su voljeli.

Allah je odredio, onoga dana kada je odredio sudbine stvorenja Svojom voljom i krajnjom mudrošću, da je čovjek s onim koga voli.

O, kako je samo velika blagodat onima koji vole (Allaha)!

Tako mi Allaha, neki su ljudi pretekli one koji žurno idu dok su na postelji spavali. Oni su daleko pretekli konjanike dok su na svome putu stajali!

'Ko će mi za putovanje poput tvoga vodič biti,
polagahno ideš, a prvi stigneš!'[4]

Međutim, to ne znači da je ljubav odvojena od djela ili da onaj koji voli ne treba biti pokoran onome koga voli.

Ne! Svako djelo koje se uradi bez ljubavi nema duha, tako i u svakoj ljubavi na koju se poziva bez rada, nema iskrenosti. Čak i svaki iman (vjerovanje) bez ljubavi i djela, nema suštine.

Ibn Tejmij, rahimehullah, veli:

---

[4] 'Medaridžus-salikin bejne menazili 'ijjake na'budu ve ijjake nestein' od imama Šemsuddina ibn Kajjima el-Dževzijja, komentare na njega napisao je Muhammed Hamid el-Fukki, 3/6-7, izdavač: Mektebetus-sunnetil-muhamedijje, Kairo.

'Ljubav prema Allahu, ne nego ljubav prema Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, predstavlja jednu od najvećih dužnosti vjerovanja, njegov osnovni temelj, najznačajnije pravilo, pa i temelj svakog djela koje spada u domen vjere i vjerovanja, isto kao što je vjerovanje osnov svakog govora koji spada u domen vjere i vjerovanja.

Svaki pokret u svijetu koji postoji proizlazi iz ljubavi, bilo da se radi o pohvalnoj ljubavi ili pak o pokuđenoj.

Sva imanska vjerska djela proistječu iz pohvalne ljubavi. Temelj pohvalne ljubavi jeste ljubav prema Allahu, subhanehu ve teala. Tako, svako djelo koje proizlazi iz pokuđene ljubavi kod Allah se ne smatra dobrim. Sva imanska vjerska djela proistječu samo iz ljubavi prema Allahu. Allah ne prima nikakvo djelo osim onog kojim se želi Njegovo lice.'[5]

Ljubav prema Uzvišenom Allahu u vjerovanju i njegovim stepenima jeste poput stabljike koja veže plodove 'pa nakon spoznaje ljubavi nema stepena, a da nije njen plod i pratilac poput čežnje, druženja, zadovoljstva, niti ima stepena prije ljubavi, a da nije njen uvod poput tevbe, sabura, zuhda i dr.'[6]

---

[5] 'Medžmeul-fetava' šejhul-islam Ahmed ibn Tejmije. Sabrao i priredio Abdurrahman ibn Muhammed ibn Kasim, 10/48-49, izdavač: Dar alemil-kutub, Rijad.

[6] 'Muhtesaru minhadžil-kasidin', str. 322, skraćenu verziju načinio je šejh Ahmed ibn Abdurrahman ibn Kudama el-Makdisi, a verifikaciju tog djela uradio Abdullah el-Ensari.

Ne može se dostići stepen ljubav ljestvama imana ako se prije toga (čovjek) ne popne ljestvicama (prečkama), niti se uzdignuti iznad nje, osim nakon što se dođe do nje.

Ako neko od nas hoće dokazati iskrenost svoje ljubavi ili dostići osnovu (srž) te ljubavi ili se želi uzdići na njenim ljestvicama, onda mora raditi.

Ako hoće da se uspne sa stepena Allahove ljubavi na stepen onoga koga Allah voli, to će postići – radom.

Pred sobom, dragi čitaoče, imaš studiju koja se bavi komentarom deset stvari koje je naveo imam Šemsuddin ibnul-Kajjim El-Dževzijj, rahimehullah, u svojoj vrijednoj knjizi 'Medaridžus-salikin'. On navodi da oni vode tome da Allah zavoli Svoga roba.

Sebe i tebe vidim kao osobe koje su krajnje potrebne da zastanu kod njih i dobro ih promotre kako bi iz njih mogli uzeti opskrbu za put i za ono što slijedi nakon puta – za vječnu kuću.

Smatram, dragi čitaoče, da si željan da tamo sebi izgradiš budućnost.

Da, budućnost tamo. Prava je budućnost tamo, dok je ovdje imaginarna i zagonetna.

Počni odsada da je gradiš, bez obzira bio mladić ili starac, muško ili žensko.

Započni graditi ili iznova počni graditi za tu budućnost. Budi marljiv u traženju raznih na-

Napomena: tekst knjige je od imama Abdurrahmana el-Dževzija, zbog toga se u toku studije stalno obraćamo na njega.

čina da pripremiš zalihe za tamo. Dan i noć su dvije riznice koje se ovdje pune, a tamo otvaraju.

Budi marljiv prilikom punjenja tih riznica dokazima ljubavi, iskrenosti i pokornosti.

Ne zaboravi prilikom toga zatražiti pomoć od Allaha. Neka ti stalno na umu budu riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

'Došaó mi je moj Gospodar', tj. u snu, 'i rekao mi: 'Muhammede, reci: 'O Allahu, molim Te za Tvoju ljubav i ljubav onoga koji Te voli i za djelo koje će me odvesti do Tvoje ljubavi.'[7]

[7] Bilježi ga Ibn Huzejma u djelu 'Et-Tevhid', str. 218-219, Et-Taberani u djelu 'El-Kebir', 20/216, Ahmed, 5/423 i Et-Tirmizi, hadis br. 3233, i kaže da je to hasen-sahih. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-Tirmizi', 2582 (3/98).

السبب الأول:

قراءة القرآن بالتدبر والتفهم لمعانيه، وما
أريد به، كتدبر الكتاب الذي يحفظه العبد
ويشرحه ليتفهم مراد صاحبه منه

Prva stvar:

Učenje Kur'ana s razmišljanjem i razumijevanjem njegovih značenja, šta se njima želi reći, poput knjige koju čovjek nauči napamet i tumači je kako bi shvatio šta je njen autor njome htio reći

Od stvari koje vode ka Allahovoj, azze ve dželle, ljubavi jeste i skrušeno učenje Kur'ana uz razmišljanje i razumijevanje (njegovih ajeta).

Nije čudno da blizina s Allahovom knjigom bude jedno od najvećih dobrih djela koja vode ka Allahovoj ljubavi.

Mada je Uzvišeni Allah Svojom mudrošću htio da naše vjerovanje u Njega bude vjerovanje u ono što se ne vidi, On, subhanehu, isto je tako htio da Njegovo obraćanje nama i Njegov govor nama bude pojavna (vidljiva) stvar. Tako mi vidimo Njegov govor napisan u niscima redaka, čujemo ga kad se uči, i utjecaj Njegovih riječi na srca uvijek se obnavlja.

Prijašnje dobre generacije su to osjećale kada bi učile Kur'an. One su ga primale poput onoga, koji je odsutan u tuđini, pa primi pismo od voljene osobe, koje je s čežnjom iščekivao.

Hasan ibn Alijj, radijallahu anhu, kaže:

'Oni prije vas smatrali su Kur'an pismima od njihovog Gospodara. Zbog toga su o njima razmišljali noću i nedostajala su im danju.'[8]

To je, ako malo bolje pogledamo, jedna velika i divna stvar, a to je da se Bog, Veliki, Uzvišeni, Vlasnik moći, slavljen neka je, posebno obratio ovom slabom i malom čovjeku Svojim pismom, Svojim govorom i ukazao mu čast da se obraća i da doziva.

---

[8] 'Et-Tibjan fi adabi hameletil-Kur'an' od imama Muhibuddina En-Nevevija, str. 28, izdavač: Mektebetul-Menar, Jordan.

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Onaj koji uči veličanstveni Kur'an treba gledati kako je Uzvišeni Allah bio milostiv prema Svojim robovima tako što je značenja Svoga govora prilagodio njihovom nivou razumijevanja. Treba znati da ono što čita nije ljudski govor. Treba da se prisjeti veličine Onoga Koji govori, slavljen neka je On, i razmišlja o Njegovom govoru.'[9]

To je davanje počasti čovjeku. Bilo koja počast prema ovom stvorenju nije joj ravna.

Ibnus-Salah, rahimehullah, veli:

'Učenje je Kur'ana počast, koju je Allah dao ljudskom rodu. Prenosi se da melecima to nije dato i da se oni trude da čuju njegovo učenje od ljudi.'[10]

Ta počast učenja Kur'ana postaje potpunija kada je ono iskreno, jer je iskrenost, kao što kaže imam En-Nevevi, rahimehullah, 'prva stvar koju mora posjedovati učač Kur'ana, pa se treba u sebi prisjetiti da on doziva Uzvišenog Allaha.'[11]

Pogledaj, brate muslimane, kako ti je Allah, neka je uzvišen i svet, dao pravo da Ga dozivaš. Znaj da ti je time dao tajnu Svoje ljubavi. Kur'an je dokaz Njegove ljubavi.

Pošto Kur'an upućuje na Allaha i na ono

[9] 'Muhtesaru mihhadžil-kasidin', str. 46.

[10] 'El-Itkan fi ulumil-Kur'an' od hafiza Dželaluddina Abdurrahmana Es-Sujutije, 1/291, izdavač: Darut-turas, Kairo.

[11] v. 'Et-tibjan fi adabi hameletil-Kur'an' od imama En-Nevevija, str. 38.

što Allah voli, onda je, svakako, Njegova ljubav put pomoću koje srce i razum stižu do spoznaje Allaha i onoga što On voli. Time se dolazi do spoznaje Allahovih svojstava i imena, onoga što Njemu priliči i onoga od čega je On čist, onoga šta je naredio i onoga šta je zabranio od detaljno pojašnjenih propisa koji vode Njegovoj ljubavi i Njegovom zadovoljstvu.

Jedan od ashaba Allahovog Poslanika zavrijedio je Allahovu ljubav učeći jednu suru s razmišljanjem i ljubavlju prema njoj. To je sura 'El-Ihlas' ('Kul huvallahu ehad'), u kojoj se opisuje Milostivi, dželle ve ala. On ju je stalno učio u svome namazu pa kad je upitan o tome, rekao je: 'Ona predstavlja opis Milostivog, i ja volim da je učim.'

Tada je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

'Obavijestite ga da ga Allah voli.'[12]

Onaj ko zavoli Kur'an mora zavoljeti i Allaha, jer se Njegov opis nalazi u njemu, a i Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer ga je on dostavio.

Abdullah ibn Mesud veli:

'Onaj ko voli Kur'an voli Allaha i Njegovog Poslanika.'[13]

[12] Bilježi ga Buhari, hadis br. 7375, 'Fethul-bari', 13/360. Bilježi ga i Muslim, hadis br. 813, 1/557.

[13] Bilježi ga Et-Taberani u djelu 'El-Kebir', eser br. 8657. El-Hejsemi, u djelu 'El-medžmeu', koji kaže: 'Njegovi su prenosioci pouzdani.'

Nema sumnje da je jedan od najvećih pokazatelja ljubavi prema Kur'anu trud da se on shvati, da se o njemu i njegovim značenjima razmišlja, kao što je dokaz slabosti te ljubavi ili njenog nepostojanja okretanje od razmišljanja o njemu i njegovim značenjima.

Uzvišeni Allah, koreći munafike (licemjere) zato što ne razmišljaju o Kur'anu, kaže:

'A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge protivrječnosti.'[14]

Razmišljanje o Kur'anu liječi bolesti srca. On prodire u srca i liječi ih od njegovih bolesti, čisti ih od njegovih mrlja (prljavštine) i odgovara od sumnji i navraćanja na zlo koje u njih ubacuju šejtani u vidu ljudi i džina.

Što se munafika tiče, zbog toga što se oni okreću od razmišljanja o njemu i od traženja upute iz njega, njihova su srca bolesna od sumnji i strasti, kao što Allah, subhanehu, kaže:

'Njihova su srca bolesna, a Allah njihovu bolest još povećava; njih čeka bolna patnja zato što lažu'[15] dok u jednom drugom kiraetu stoji: ***'...zato što to lažju smatraju.'***[16]

[14] Kur'an, 4:82.
[15] Kur'an, 2:10.
[16] Po prvom kiraetu uče Kufljani (Hamza, Asim i El-Kesai), a po drugom ostali. Pogledaj djelo:: 'Et-Tebsiretu =

Kada je Uzvišeni Allah pozvao njih i sve ostale ljude da razmisle o Kur'anu, pozvao ih je lijeku za njihova srca od tih upropoštavajućih bolesti.

'A zašto oni ne razmisle o Kur'anu?'[17]

Kurtubi kaže:

'Kori munafike zato što ostavljaju razmišljanje o Kur'anu i njegovim značenjima.'[18]

Nedostatak razmišljanja smatra se pokuđenim, jer onaj ko ne razmišlja o Kur'anu kao da ne vodi brigu o stanju svoga srca, ne interesuje ga njegova ispravnost i čistota, niti razmišlja o posljedicama toga i bližoj i daljnoj budućnosti, dok onaj koji razmišlja o Allahovoj knjizi misli na sve to i sagledava posljedice svega toga. To je, u osnovi, cilj razmišljanja.

Imam Er-Razi kaže:

'Razmatranje i razmišljanje predstavljaju sagledavanje posljedica i onoga čemu one vode.'[19]

Razmišljanje o Kur'anu jeste put do spoz-

fil-kiraatis-seb'i' od imama Mekkija ibn Ebu Taliba, str. 418, izdavač: Ed-Darus-selefijja, Indija.
[17] Kur'an, 4:82.
[18] Djelo 'El-džamiu li ahkamil-Kur'an', poznatije kao 'Tefsirul-Kurtubi', od Ebu Abdullaha Muhammeda ibn Ahmeda el-Ensarija el-Kurtubija, 5/290, izdavač: El-Hej'etul-misrijjetu lil-kutub', Bejrut.
[19] Djelo 'Et-Tefsirul-kebir', poznatije kao 'Tefsirur-Razi' od Fahruddina er-Razija, 10/156, izdavač:: El-Kutubul-ilmijja', Bejrut.

naje njegovih značenja i razumijevanja njegovih ciljeva, koji predstavljaju osnovu vjerskih obaveza.

Spoznaja vjerskih obaveza (dužnosti) jeste vadžib. Vadžib je i raditi po toj spoznaji. Zbog toga je i razmišljanje o Kur'anu jedna od vjerskih dužnosti (obaveza).

Kurtubi kaže:

'Ovaj ajet i riječi Uzvišenog: ***'Kako oni ne razmisle o Kur'anu, ili su im na srcima katanci!'***[20] upućuju na obaveznost (vadžib) razmišljanja o Kur'anu kako bi se spoznalo njegovo značenje.'[21]

Obavezna spoznaja značenja Kur'ana putem razmišljanja i upoznavanja napora onih koji su o njemu razmišljali i poučili se propisima koji su sadržani u njemu, te su napisali razne vrste tefsira, ta spoznaja olakšava upoznavanje (drugih) s njim, nakon što se (on lično) upozna s njim, poučavanje drugih njemu, nakon što ga on nauči.

To je drugi visoki stepen za one koji vole Kur'an i razmišljaju o njemu. Oni su postali najbolji u najboljem narodu.

Ako je Muhammedov, sallallahu alejhi ve sellem, ummet, najbolji ummet kao što Allah, subhanehu, kaže: 'Vi ste narod najbolji od svih koji se ikada pojavio'[22], onda su najbolji u tom ummetu, najbolji među najboljima, oni koji znaju

[20] Kur'an, 24:47.
[21] 'Tefsirul-Kurtubi', 5/290.
[22] Kur'an, 3:110.

Kur'an i razmišljaju o njegovim značenjima.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, potvrdio je da su oni najbolji u hadisu, koji je jasan, a čiji je lanac prenosilaca pouzdan. Od njega ga prenosi Zun-Nurejn, Osman ibn Affan, radijallahu anhu, koji kaže:

'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Najbolji su od vas oni koji nauče Kur'an i druge njemu poučavaju.'[23]

Oni su najbolji među najboljima, posebni među posebnima, kao što Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u jednom drugom hadisu kaže: 'Allah, azze ve dželle, ima dvije vrste sljedbenika među ljudima.' Upitali su ga: 'Ko su oni, Allahov Poslaniče?'

'To su sljedbenici (učači) Kur'ana. Oni su Allahovi sljedbenici i Njegovi odabranici', odgovori on.[24]

Ta prednost nad svim ostalim ljudima i posebnost učača Kur'ana jeste ono na čemu im se zavidi i to zbog toga jer onaj kome Allah dadne Kur'an i učini da ga zavoli, on će se njim uspeti na visoke stepene u ibadetu kada ga bude učio i

[23] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 5027, 'Fethul-bari', 8/692.
[24] Bilježi ga Ibn Madža u svome 'Sunenu' kao hadis koji prenosi Enes ibn Malik, hadis br. 215, 1/78. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihu Ibn Madža', 178. Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 3/127-128, 242, i Hakim, 1/556.

postupao po njemu.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Nema zavisti osim prema dvojici: prema čovjeku kome je Allah dao Kur'an, pa ga on uči u noćnim i jutarnjim časovima i prema čovjeku kome je Allah dao imetak, koji on dijeli u noćnim i jutarnjim satima.'[25]

Oni kojima se na tome zavidi jesu oni koji ga uče i čuvaju njegove propise.

Što se tiče onih koji ga uče, ali se ne pridržavaju njegovih propisa, Kur'an je dokaz protiv njih, a ne njima. Molimo Allaha da nam oprosti. Oni nisu daleko od kazne ako se ne pokaju.

Što se tiče onih koji napamet znaju Kur'an i koji ga čuvaju, učeći ga i postupajući po njegovim propisima, na njih se odnosi sljedeći eser[26]:

'Allah neće kazniti srce koje napamet zna Kur'an.'[27]

Kako bi pamćenje Kur'ana bilo što potpunije, neophodno je razmišljanje o njemu.

Bereket je ove knjige pohranjen u njemu

[25] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 5026, 'Fethul-bari' (8/691). Bilježi ga i Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 810, 'Šerhun-Nevevi' (1/558). Tekst hadisa preuzet je od Muslima.

[26] Eser je ono što se prenosi od ashaba i tabiina od govora ili djela. Kod većine muhaddisa (učenjaka u hadisu) eser je sinonim hadisu. (op. prev.)

[27] Ed-Darimi bilježi ovaj eser od Umame el-Bahilija kao mevkuf. Eser br. 3319.

poput zakopanog blaga, koje mogu izvaditi samo oni koji razmišljaju.

Uzvišeni Allah kaže:

'knjiga koju ti objavljujemo blagoslovljena je, da bi oni o riječima njezinim razmislili i da bi oni koji su razumom obdareni pouku primili.'[28]

Imam El-Bikai, prilikom tumačenja ovog ajeta, veli:

'Neka pogledaju u svršetak svakog ajeta i čemu on vodi. Neka pogledaju skrivena značenja na koja upućuje cjelokupno razmišljanje o njihovom vanjskom značenju.

Onaj ko bude zadovoljan da se ograniči samo na učenje napamet njegovih slova jeste poput onoga koji ima kamilu koja daje puno mlijeka, a ne muze je, poput onoga koji ima plodnu kobilu, a ne koristi je za rasploda. Onda i priliči da on bude onaj koji će zapostaviti njegove granice (propise), i tako očigledno propast doživjeti.'[29]

Ako hoće doživjeti veliki uspjeh, onda neka bude od onih koji ga istinski uče. Uzvišeni kaže:

'Oni koji Allahovu knjigu čitaju, i molitvu obavljaju, i od onoga čime ih Mi opskrbljujemo, udjeljuju, i tajno i javno, mogu

[28] Kur'an, 38:29.

[29] 'Nuzumud-durer fi tenasubil-ajat ves-suver' od Burhanuddina ibn Ibrahima ibn Omera El-Bikaija (16/3375), izdavač: Darul-kitabil-islamijj, Kairo.

da se nadaju nagradi koja neće nestati da ih On prema onome što su radili nagradi i još im iz obilja Svoga da, jer On mnogo prašta i blagodaran je.'[30]

Trgovina koja neće propasti jeste nagrada koju mora postići.[31]

Ništa od toga ne može biti osim uz razmišljanje. Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Razmišljanje je cilj koji se želi postići učenjem (Kur'ana). Ako ne može doći do razmišljanja osim ponavljajući ajet, onda neka ga ponavlja. Ebu Zerr, radijallahu anhu, prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, proveo noć u namazu ponavljajući ajet: 'Ako ih kazniš, robovi su Tvoji, a ako im oprostiš, silan i mudar ti si.'[32]

Temimud-Dari, radijallahu anhu, proveo je noć u namazu učeći jedan ajet, a to su riječi Uzvišenog:

'Misle li oni koji čine zla djela da ćemo s njima postupiti jednako kao prema onima koji vjeruju i dobra djela čine, da će im život i smrt biti isti? Kako loše rasuđuju!'[33]

Isto tako ga je na noćnom namazu učio Er-

---

[30] Kur'an, 35:29-30.
[31] 'Tefsirul-Kur'anil-azim', poznatiji kao 'Tefsirul-Ibn Kesir', od hafiza Ebu el-Fidaa Ismaila ibn Kesira, 6/531, štampa izdavačke kuće Daruš-ša'b.
[32] Kur'an, 5:118.
[33] Kur'an, 45:21.

Rebii ibn Husejm[34], rahimehullah.

Onaj koji uči Kur'an treba radi sebe potražiti odgovarajuće pojašnjenje svakog ajeta, da to razumije, pa kada bude učio riječi Uzvišenog: ***'On je nebesa i Zemlju stvorio'***[35], treba spoznati Njegovu veličinu i posmatrati Njegovu moć u svemu što vidi.

Kada bude učio: ***'Kažite vi Meni: da li sjemenu***[36] ***koje ubacujete...'***[37], neka razmisli o zametku, čiji su dijelovi slični kako se dijeli na meso i kosti, vene i nerve, na razne oblike poput glave, ruku i nogu, zatim one osobine koje se u njemu pojave, poput sluha, vida, razuma i dr.

Neka dobro pogleda i razmisli o ovim neobičnim stvarima. Kada uči ajete o stanju onih koji su (poslanike) u laž utjerivali, neka osjeti strah od (Allahove) sile, ako je nemaran prema pokornosti (Allahovim) naredbama.'[38]

Zastajanje na ajetu i ponovno razmišljanje o tom ajetu, kao i razmišljanje o njegovim značenjima je stvar pomoću koje čovjek osjeti slast (učenja) Kur'ana.

Bišr ibnus-Sura kaže:

---

[34] Er-Rebii ibn Husejm bio je jedan od drugova Ibn Mesuda, radijallahu anhu. Ibn Mesud bi mu govorio: 'Ne bih te nikad vidio, a da se ne bih prisjetio onih koji su ponizni pred Allahom. Da te je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio, zavolio bi te.' Umro je 62. g. po H. ('El-bidaje ven-nihaje' hafiz Ibn Kesia, 4/219)
[35] Kur'an, 16:3.
[36] Misli se na spermu. (op. prev.)
[37] Kur'an, 56:58.
[38] 'Muhtesaru minhadžil-kasidin', str. 48.

'Ajet je poput hurme. Svaki put kad je žvaćeš, osjećaš njenu slast.'

To je preneseno Ebu Sulejmanu, pa je rekao:

'Istinu je rekao. Zaista kada neko od vas (samo što) počne (učiti) suru[39], želi da je završi.'[40]

Ibn Redžeb, rahimehullah, veli:

'Neki je učenjak upitao svoga učenika: 'Znaš li Kur'an napamet?'

'Ne', odgovori on.

'O Allahu, pomozi! Učenik ne zna Kur'an napamet! U čemu onda uživa? Šta onda melodiozno uči? Čime onda doziva svoga Gospodara, azze ve dželle?'[41]

Kur'an posjeduje prijateljstvo, pa ko se bude lijepo družio s Kur'anom, Kur'an će mu biti lijep drug, a onaj ko napusti Kur'an, i Kur'an će njega napustiti, tako da se kod njega ne može vidjeti čežnja za učenjem Allahove knjige, kao kod onoga koji je uvijek u stalnom društvu s Kur'anom.

Druženje s Kur'anom prati čovjeka sve dok ga ne uvede u Džennet na najviše stepene.

[39] Tj. 'on je istinu rekao, ali vi ne nalazite tu slast o kojoj on govori zato što kada učite Kur'an, čim počnete, želite da završite.' (op. prev.)
[40] 'El-burhan fi ulumil-Kur'an' od Bedruddina Muhammeda ibn Abdullaha ez-Zerkešija. Verifikaciju djela izvršio Muhammed Ebu el-Fadl Ibrahim, 1/471, Darut-turas, Kairo.
[41] 'Džamiul-ulumi vel-hikem' od hafiza Ibn Redžeba el-Hanbelija. Djelo je verifikovao Šu'ajb Aranaut, 2/343, izdavač: Muessetur-risala, Bejrut.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Reći će se onome koji je Kur'an znao napamet: 'Uči i penji se. Uči kao što si na dunjaluku učio. Tvoj stepen je kod posljednjeg ajeta kojeg proučiš.'[42]

Kur'an uzdiže onoga koji se s njim druži do najvećih visina, tako da mu postaje poput iskrenog prijatelja koji je stalno uz njega i koji nastoji udovoljiti svome prijatelju.

Ovo značenje pojašnjavaju jasne riječi u hadisu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji prenosi Burejda, radijallahu anhu. U njemu Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Kur'an će sresti onoga koji ga je znao napamet na Sudnjem danu kad mu se rastvori kabur u liku iscrpljenog čovjeka, pa će ga upitati:

[42] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 1464 (2/153), Tirmizi, hadis br. 2915 (8/117), i kaže da je hasen-sahih. Bilježi ga i Ahmed (2/192), i El-Hakim (1/552-553). Imam Ez-Zehebi kaže: 'Vjerodostojan je. Svi ga bilježe kao hadis od Abdullaha ibn Amra.' Ibn Madža bilježi hadis sličan njemu od Seida el-Hudrija, hadis br. 3780 (2/1242). U lancu prenosilaca tog hadisa nalazi se Atijja El-Avfi, a on je slab. Međutim, pojačava ga Ebu Salih od Ebu Seida kod Ibn Ebi Šejbe (10/498/10104), koji je sličan tekstu hadisa Abdullaha ibn Amra.
Ahmed Šakir ovaj hadis smatra vjerodostojnim u svome komentaru na djelo 'Musned' (11/55). Vjerodostojnim ga smatra i El-Albani u djelu 'Sahihul-suneni Ebu Davud' (1300). Pogledaj djelo: 'Silsiletul-ehadisis-sahiha' (2240).

'Poznaješ li me?'

A on će odgovoriti: 'Ne poznajem te.'

On će reći: 'Ja sam tvoj prijatelj Kur'an koji sam te ostavio žednog u popodnevnoj žegi i nisam ti dao da spavaš. Svaki trgovac stoji iza svoje robe. Ja ti danas stojim iza svake trgovine.'

Potom će mu se dati vlast u desnu ruku, vječnost u lijevu, a na glavu će mu se staviti kruna dostojanstva. Njegovi će se roditelji obući u dva ukrasa kakvih nema na dunjaluku, pa će upitati:

'Zbog čega smo ovim obučeni?'

Odgovorit će im se: 'Zbog toga što je vaše dijete uzelo (napamet naučilo) Kur'an.'

Zatim će mu biti rečeno: 'Uči (Kur'an) i penji se na džennetske stepene i njegove odaje.'

On će se penjati sve dok bude učio brzo ili lijepo i pravilno.'[43]

Ako će na takav način hafiz Kur'ana biti počašćen na ahiretu, onda treba biti ukazana njemu neka počast i na dunjaluku.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Uistinu je od iskazivanja poštovanja od Uzvišenog Allaha ukazivanje plemenitosti:

[43] Bilježi ga Ibn Madža, hadis br. 3781 (2/1242). Albani, u djelu 'Sahihul-Ibn Madža', i kaže: 'Mogao bi biti hasen.' (hadis br. 3048, 5/174). Bilježi ga Ahmed (5/348) i Ed-Darimi u svome 'Sunenu' (2/450).

- sijedom muslimanu;

- hafizu Kur'ana, koji ne pretjeruje u njemu i nije ravnodušan prema njemu;

- pravednom vladaru.'[44]

Druženje s Kur'anom onome ko se bude lijepo s njim družio predstavlja čast i to kakvu čast!

Onaj ko se druži s Kur'anom i zna ga napamet nosilac je bajraka islama, kao što kaže Fudajl ibn Ijad[45], Allah mu se smilovao:

'Hafiz je Kur'ana nosilac bajraka islama. Ne treba beskorisno pričati s onim ko beskorisno priča, niti da bude nemaran zajedno s onim koji je nemaran, niti da s zabavlja sa onim ko se zabavlja iz poštovanja prema Uzvišenom Allahu.'[46]

On zaslužuje tu čast da nosi taj bajrak koji predstavlja najčasniji bajrak. Uzvišeni Allah kaže:

[44] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 4843 (5/174). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihus-suneni Ebu Davud', hadis br. 4053 (3/918).

[45] Fudajl ibn Ijad jedan je od pobožnjaka i zahida. Jedan od ranije uleme. Rođen je u Horosanu, a zatim se nastanio u Meki. Svoju je mladost započeo drumskim razbojništvom, ali mu je Allah dao da se pokaje kad je slučajno čuo kur'anski ajet: 'Zar nije vrijeme da se vjernicima srca smekšaju kad se Allah i Istina koja se objavljuje spomene.' (Kur'an, 57:16). On je tada rekao: 'Svakako.' Umro je 187. g. po H. ('El-bidaja ven-nihaja', 10/206)

[46] 'Muhtesaru minhadžil-kasidin', sr. 45.

'Mi vam knjigu objavljujemo u kojoj je slava vaša, pa zašto se ne opametite?'[47]

Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže: 'U njemu je vaša čast. Uzvišeni kaže:

'Kur'an je zaista čast tebi i narodu tvome; odgovarat ćete vi'[48], tj. ***'čast tebi i njima ako budu postupali po njemu.'***[49]

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, obavijestio je da se podiže stepen učača Kur'ana putem Kur'ana, pa kaže:

'Zaista Allah ovim Kur'anom uzdiže jedne narode i ponižava druge.[50]

Onaj ko nosi taj bajrak časti mora se razlikovati od ostalih ljudi. Ibn Mesud, radijallahu anhu, veli:

'Hafiz Kur'ana treba se poznavati po svojoj noći, kada ljudi spavaju; po svome danu, kada su ljudi nemarni; po svojoj tuzi kad se ljudi raduju; po svome plaču, kad se ljudi smiju; po svojoj šutnji, kad se ljudi raspravljaju; po svojoj skrušenosti, kad se ljudi obmanjuju.'[51]

To je namet (porez) na čast koji treba podnijeti hafiz Kur'ana.

[47] Kur'an, 27:10.
[48] Kur'an, 43:44.
[49] 'Tefsirl-Dželalejni' od imama Dželaluddina el-Mehallijja i imama Dželaluddina es-Sujutija, str. 599, izdavač: Darurrejjan, Kairo.
[50] Bilježi ga Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 269 (1/559).
[51] 'Sifetus-safveti' od imama Ibnul-Dževzija, 1/172.

Hafiz Kur'ana ne treba biti samozadivljen, ili zaveden ili ohol prema ljudima zbog toga što ga je Allah počastio time.

Uzvišeni je Allah rekao:

'Reci: 'Blagodat je samo u Allahovoj ruci, On je daruje kome hoće', A Allah je neizmjerno dobar i zna sve;

On Svojom milošću naročito daruje onoga koga hoće - A Allahova je blagodat velika!'[52]

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, veli:

'On treba da se odrekne svoje snage i moći'[53]. Ne treba da na sebe gleda sa zadovoljstvom i smatra sebe nečim višim. Onaj ko sebe vidi kao onoga koji malo čini, to je razlog njegove blizine (Allahu).

Osjećaj da malo čini ne treba sprečavati čovjeka od osjećanja blagodati i njenog spominjanja, jer je to vid zahvale na njoj.

Učač Kur'ana je u blagodati kojoj nema ravne, ako postupa po Kur'anu.

Omer ibn el-Hattab, radijallahu anhu, veli:

'O skupino učača, podignite svoje glave! Put vam je jasan, pa natječite se u dobrim djelima i ne budite zavisni od ljudi.'[54]

Uzvišeni Allah kaže:

[52] Kur'an, 3:73-74.
[53] Jer je Allah Taj Koji mu to daje. (op. prev.)
[54] 'Et-tibjan fi adabi hameletil-Kur'an', str. 28.

'Reci: 'Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju.'[55]

A koja je to milost veća od Kur'ana?!! Uzvišeni Allah kaže:

'Mi objavljujemo u Kur'anu ono što je lijek i milost vjernicima.'[56]

Onome kome je dat Kur'an data mu je blagodat i milost.

Ez-Zerkeši, rahimehullah, veli:

'Znaj da treba ukazivati na blagodat onaj koga je Uzvišeni Allah poučio veličanstvenom Kur'anu ili jednom njegovom dijelu, zbog toga što je on najveća mudžiza (čudo), zato što njegovim trajanjem traje islamski poziv, a i zato što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, pečat vjerovjesnika i poslanika.

Dokaz putem veličanstvenog Kur'ana traje sve dok je vremena, jer je to govor Gospodara svjetova, Allahova, džélle ve ala, najčasnija knjiga.

Zato neka vidi onaj koji zna napamet Kur'an da mu je Allah dao veliku blagodat. Neka to ima na umu kod svojih djela kako bi Kur'an bio dokaz njemu, a ne protiv njega.'[57]

Isto tako, oni kojima je data blagodat objavljivanjem Kur'ana, a to su svi pojedinci cjelokupnog ummeta, treba da se na najbolji način

---

[55] Kur'an, 10:58.
[56] Kur'an, 17:82.
[57] 'El-burhan fi ulumil-Kur'an' od Ez-Zerkešija, 1/449.

okoriste tom blagodati i sakupe u sebi ono čime će omogućiti život srca.

Možda ćeš, čitaoče, upitati koji je najbolji način (sredstvo) da se u potpunosti čovjek okoristi Kur'anom?

Odgovor se nalazi u jednom veličanstvenom pravilu koje je postavio Ibnul-Kajjim, rahimehullah, prije svih koristi koje je naveo u svome djelu 'Fevaid'[58]. On kaže:

'Ako se želiš okoristiti Kur'anom, onda neka ti srce u potpunosti bude prisutno kod njegovog učenja i slušanja. Pažljivo slušaj.

Budi prisutan kao da se Allah tebi obraća, jer je to govor od Njega tebi putem Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni je rekao:

'U tome je, zaista, pouka za onoga ko razum ima ili ko sluša, a priseban je.'[59]

To je zbog toga jer je potpuni **efekat** vezan za **činilac**, **mjesto** koje ga prima (na koje djeluje), **uvjet** za postizanje efekta, kao i za **nestanak zapreke** koja sprečava da se on desi.

Ajet o svemu tome govori na jedan jako kratak i jasan način koji najbolje upućuje na ono što se njime želi reći. Riječi Uzvišenog: 'U tome

---

[58] Djelo u prevodu glasi 'Koristi'. Većina poglavlja počinje riječima 'korisno' ili 'pravilo', u kojima spominje neke korisne stvari ili pak pravila, a prvo pravilo kojim Ibnul-Kajjim, rahimehullah, otpočinje svoju knjigu jeste upravo ovo koje je autor ove knjige naveo. (op. prev.)
[59] Kur'an, 50:37.

je, zaista, pouka...' upućuju na ono što se spominje od početka sure, pa dosad. To je **činilac** koji izaziva **efekat**.

Njegove riječi: ***'...za onoga ko srce ima...'*** predstavlja **mjesto** koje ga prima (na koje djeluje). Time se misli na živo srce koje poima Allaha, kao što Uzvišeni Allah kaže: ***'Ovo je samo pouka – Kur'an jasni, da opominje onoga ko je živ'***[60], tj. čije je srce živo.

Riječi Uzvišenog: ***'...ili ko sluša...'***, tj. koji je napregnuo sluh i pažljivo čulom sluha sluša šta mu se govori predstavlja **uvjet** da bi govor na nekoga ostavio efekt.

Riječi Uzvišenog: ***'...a priseban je...'***, znače: prisutan srcem, prisutan, ne odsutan.

Ibn Kutejba kaže: 'Koji sluša Allahovu knjigu, dok su njegovo srce i razum prisutni, nije nemaran niti rasijan. To je išaret na **zapreku** koja sprečava da na čovjeka ostavi utisak, a ona je nemar srca i njegova odsutnost od razumijevanja onoga što mu se govori i posmatranja i razmišljanja o tome.

Kada postoji **činilac**, a to je Kur'an, **mjesto** koje ga prima (na koje djeluje), a to je srce, kada se ispuni **uvjet**, a to je pažljivo slušanje, i **ne postoji zapreka**, a to je preokupiranost srca, njegova rasijanosti prilikom onoga o čemu se govori i njegovo interesovanje za nešto drugo, onda je postignut **efekat**, a to je korist i opome-

[60] Kur'an, 36:69-70.

na.'[61]

Neka se čovjek nakon toga pripremi za rad i pokornost, nakon što se dobro podučio, jer znanje traži djelo, pa ili će mu se ono pridružiti ili će i njega nestati.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, u svome djelu 'Zadul-mead' ('Opskrba za povratak') kaže:

'Neki od prijašnjih generacija (selefa) rekli su:

'Kur'an je objavljen da se po njemu radi, pa uzmite njegovo učenje da postupate po njemu. Zbog toga su oni koji uče Kur'an bili oni koji su ga poznavali i postupali po njemu, makar ga i ne znali napamet.

Što se tiče onih koji su ga napamet naučili, a ne razumiju ga, niti postupaju po njemu, oni nisu oni koji spadaju u ehlul-Kur'an, pa makar svaki njegov harf učili ispravno poput strijele.'[62]

Trebamo ići ka Allahovoj ljubavi tako što ćemo prići Allahovoj knjizi s razumijevanjem i znanjem, s pokoravanjem i postupanjem po njoj, tako što ćemo je napamet učiti i u sebi nositi.

Brate moj, ako si odlučio krenuti ka Allahovoj ljubavi tako što ćeš prići Allahovoj knjizi, onda se okiti lijepim adabima prilikom učenja Kur'ana.

[61] 'El-Fevaid' od imama Ibnul-Kajjima el-Dževzijja, str. 3.
[62] 'Zadul-mead fi hedji hajril-'ibad' od imama Šemsuddina ibn Kajjima el-Dževzijja, a djelo je verifikovao Šu'ajb Arnaut i Abdulkadir Arnaut, 1/338, izdavač: Muessesetur-risala, Bejrut.

Adabi prilikom učenja Kur'ana

Imam En-Nevevi, rahimehullah, spomenuo je više tih adaba i propisa u svojoj knjizi 'Et-Tibjan'[63]. Mi ćemo ovdje ukratko navesti najvažnije:

1. ihlas – iskrenost prilikom učenja Kur'ana, pri čemu onaj koji uči Kur'an treba imati na umu da priziva Uzvišenog Allaha;

2. da svoja usta očisti misvakom[64] ili nečim drugim čime se usta čiste[65];

3. da uči Kur'an pod abdestom; dozvoljeno mu je da uči bez abdesta (s tim da nije džunup[66]), ako ga zna napamet, bez dodirivanja mushafa, a mustehadi[67] je to dozvoljeno sve dok se smatra

[63] Onaj ko želi malo više pročitati o ovoj temi može se obratiti na ovo djelo. Ono je prevedeno na bosanski i njegov naziv glasi: 'Adabi učenja Kur'ana'. Štampala ga je Izdavačka kuća El-Kalem 1998. godine. (op. prev.)

[64] Drvce od eraka kojim se čiste zubi. (op. prev.)

[65] Poput četkice za zube i sl. (op. prev.)

[66] Džunup (nečista osoba) jeste ona osoba kojoj je izašlo sjeme (sperma) uz nadražaj, bilo u toku spolnog odnosa ili u snu i sl. Takvoj je osobi dužnost okupati se. Međutim, ako dođe do izlaska sjemena bez strasti, već zbog bolesti i sl., onda se ta osoba ne smatra džunupom i ne treba se kupati. (op. prev.)

[67] Mustehada (mustahaza) jeste žena kojoj krv izlazi i van menstrualnog ciklusa (hajza). Žena koja ima takav problem odredit će prema ranijem običaju koliko je dana imala hajz i nakon tog perioda okupati se i obavljati sve vjerske dužnosti poput namaza, posta i dr. Tako npr. ako je žena ranije imala hajz osam dana, onda tih osam dana kada je imala hajz neće klanjati, niti postiti, niti učiti Kur'an, ali će se nakon tog perioda okupati i obavljati sve obaveze i pored =

čistom;

4. haram je osobi koja je džunup i onoj koja ima hajz da uči čitav Kur'an ili dio Kur'ana, osim ako se ne radi o dijelovima Kur'ana koji spadaju u okvir jutarnjeg i večernjeg zikra, ali im je dozvoljeno da Kur'an u srcu ponavljaju bez izgovaranja riječi, a isto tako dozvoljeno im je da gledaju u mushaf, s tim da ga direktno ne dodiruju[68];

5. ako osoba koja je džunup ili osoba koja ima hajz hoće da se očisti (okupa) i ne mogne naći vode, ona će uzeti tejemum, te mu samim tim postaje dozvoljeno učenje Kur'ana i obavljanje namaza i sl., sve dok ne učini nešto što kvari tejemum ili ne nađe vodu;

6. poželjno je da učenje Kur'ana bude na čistom mjestu, a također bi poželjno bilo da to bude u džamiji, jer ona uglavnom predstavlja čisto i časno mjesto, a uz to boravak u džamiji uz nijet može biti itikaf, također ne treba učiti

toga što joj krv izlazi. Detaljnije o ovome pogledati u nekom od fikhskih djela. (op. prev.)

[68] O ovom pitanju postoji razilaženje. En-Nevevijevo mišljenje o tom pitanju zastupa veliki broj islamskih učenjaka. Imam Et-Tirmizi, govoreći o tome da nije dozvoljeno učenje Kur'ana osobi koja je džunup i osobi koja ima hajz, kaže: 'To je mišljenje većine islamskih učenjaka među ashabima, tabiinima i onim koji su došli poslije njih, poput Sufjana es-Sevrija, Ibnul-Mubareka, Šafija, Ahmeda i Ishaka. Oni su rekli: 'Ništa od Kur'ana ne smije učiti osoba koja ima hajz, niti osoba koja je džunup, osim kraj ajeta, slovo i slično tome.' Dozvolili su kao olakšicu osobi koja je džunup i osobi koja ima hajz da izgovaraju 'subhanallah' i 'la ilahe illellah'. ('Sunenut-Tirmizi', 1/158)

Kur'an osim na lijepom i čistom mjestu;

7. poželjno je da se onaj koji uči Kur'an okrene prema kibli prilikom učenja, da skrušeno sjedi uz smirenost i dostojanstvo, oborene glave. Ako bi Kur'an učio stojeći ili naslonjen i sl., to je dozvoljeno i ima nagradu za svoje učenje, ali se ne može porediti s prvim slučajem;

8. kada želi početi s učenjem Kur'ana, poželjno je da zatraži utočište kod Allaha i kaže: 'E'uzu billahi mineš-šejtanir-radžim' ('Tražim utočište kod Allaha od prokletog šejtana'). To je mišljenje većine alima. Također treba da prouči 'bismillahir-rahamanir-rahim' ('u ime Allaha, Milostivog, Samilosnog') na početku svake sure, osim sure Et-Tevba (El-Bera'e);

9. kada počne učiti, onda se treba skoncentrisati na skrušenost i razmišljanje;

10. kada uči Kur'an treba da osjeti bogobojaznost i strah od Allaha zbog toga što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

> *'Učite Kur'an i plačite, a ako ne budete mogli plakati, onda se pravite da plačete.'*[69]

[69] Bilježi ga Ibn Madža, hadis br. 1337 (1/424), Albani ga je ocijenio slabim u djelu 'Da'iful-Ibn Madža', 281, str. 99. Umjesto njega dovoljan je hadis koji Džabir, radijallahu anhu, prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Čovjek koji ima najljepši glas prilikom učenja Kur'ana jeste onaj, koga kada čujete, pomislite da se boji Allaha.' Bilježi ga Ibn Madža, hadis br. 1339 (1/425), Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-Ibn Madža', hadis br. 1101 (1/2245).

To je zato jer kada razmišlja o onome što se u Kur'anu navodi od prijetnji, obećanja i ugovora, a zatim sagleda svoj nemar u vezi s time, onda ako ga ne obuzme tuga i ne počne plakati (zbog toga), neka plače zbog skamenjenosti svoga srca, jer je to jedna od najvećih nevolja;

11. treba Kur'an učiti pažljivo; islamski učenjaci su složni da je mustehab da se Kur'an uči pažljivo, zbog riječi Uzvišenog Allaha: ***'...i izgovaraj Kur'an pažljivo'***[70], kao i zato što je pažljivo učenje bliže poštivanju (Kur'ana) i ostavlja veći trag na srce, za razliku od brzog učenja;

12. lijepo je da, kada prouči ajet koji govori o Allahovoj milosti, zamoli Uzvišenog Allaha da mu udijeli (dobra) iz Svoga obilja, a kada prouči ajet koji govori o kazni, da zatraži utočište kod Allaha od zla i kazne; kada prouči ajet koji govori o tome da je Uzvišeni Allah daleko od nesavršenstva, onda treba reći: 'Subhanehu ve te'ala' ('Neka je slavaljen i uzvišen') ili 'džellet azametuhu' ('neka je sveta Njegova uzvišenost') ili nešto slično tome;

13. treba posvetiti pažnju poštivanju Kur'ana i izbjegavati da ga nešto tokom učenja navede na smijeh, galamu, raspravu ili igru, zbog riječi Uzvišenog Allaha:

> ***'A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da bi vam se smilovalo';***[71]

[70] Kur'an, 73:4.
[71] Kur'an, 7:204.

14. nije dozvoljeno učenje Kur'ana na nekom drugom jeziku osim na arapskom, bez obzira da li učač dobro znao arapski ili ne, bez obzira da li se radilo o učenju Kur'ana na namazu ili nekim drugim povodom[72];

15. nije dozvoljeno učiti Kur'an, osim na jednom od sedam priznatih kiraeta (vedžhova); zabranjeno je učiti Kur'an na nekom kireatu koji nije priznat (šaz); kada onaj koji uči Kur'an uči po jednom od priznatih kiraeta, onda treba završiti učenje po tom kiraetu, sve dok se radi o povezanom govoru (misaonoj cjelini) i ne smije miješati kiraete na jednom mjestu;

16. islamski učenjaci smatraju da se Kur'an treba učiti po redoslijedu, bez obzira da li se radilo o učenju u namazu ili nekom drugom, jer je takav raspored, kakav jeste, određen radi neke mudrosti;

17. učenje Kur'ana gledajući u mushaf je vrjednije nego učenje Kur'ana napamet van namaza, jer je gledanje u mushaf ibadet, pa stoga treba da se objedini učenje i gledanje, osim u slučaju da učač Kur'ana osjeti veću skrušenost kad ga uči napamet;

18. mustehab je da se formiraju halke učenja i proučavanja Kur'ana, shodno hadisu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: *'Neće se okupiti ljudi u nekoj od Allahovih kuća da uče Kur'an i međusobno ga proučavaju, a da se na njih neće spustiti smirenost, obuhvatiti ih milost, natkriliti ih meleci i Allah ih spomenuti kod onih, koji su kod Njega'*;[73]

19. mustehab je da se glasnije uči, ako se ne boji rijaa[74] ili da će učenje ometati druge, jer glasnije učenje drži srce budnim i pomaže koncentraciju, a samim tim sluh navodi na razmišljanje prilikom učenja. U hadisu se navodi: *'Allah ne sluša ništa kao što sluša poslanika lijepog glasa koji glasno uči Kur'an'*;[75]

20. mustehab je da se uljepša glas prilikom učenja Kur'ana, na osnovu hadisa Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: *'Ukrasite Kur'an svojim glasovima'*;[76]

21. mustehab je tražiti da Kur'an uči onaj ko ima lijep glas; to je bio sunnet Allahovog Pos-

[72] Ovdje se misli na to da nije dozvoljeno da prijevod Kur'ana na neki drugi jezik zamjenjuje Kur'an na arapskom jeziku, tako da u tom kraju, zemlji, uče prijevod Kur'ana kao što se uči Kur'an, i smatraju da za to imaju nagradu kao kad se uči na arapskom. Međutim, iščitavanje prijevoda Kur'ana, kako bi se shvatilo njegovo značenje dozvoljeno je. (op. prev.)

[73] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 1455 (2/148). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-suneni Ebu Davud', hadis br. 1291 (1/272).
Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 2946 (8/142), i Ibn Madža u 'Mukaddimi', hadis br. 225 (1/82). Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 2/252 (407).

[74] Rija je da se čini neki ibadet kako bi se za to dobila pohvala od ljudi. (op. prev.)

[75] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 7544, 'Fethul-bari', 3/527.

[76] Bilježi ga Buhari kao muallek, 'Fethul-bari' (13/527), Ebu Davud, hadis br. 1468 (2/155), En-Nesai, hadis br. 1342. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-Ibn Madža' (1103) i 'Sahihul-džami'' (3580).

lanika, sallallahu alejhi ve sellem, jer Ibn Mesud kaže:

'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao mi je: 'Uči mi (Kur'an).'

'Da ti ga učim, a tebi je objavljen?', upitao sam.

'Želim da ga čujem od nekog drugog', odgovori on, pa sam učio suru En-Nisa sve dok nisam stigao do ajeta: ***'A šta će, tek, biti kada dovedemo svjedoka iz svakog naroda, a tebe dovedemo kao svjedoka protiv ovih?'***[77];

22. veliki dio uleme smatra poželjnim da se naučna sijela otvaraju (započinju) učenjem Kur'ana, koji će učiti osoba koja ima lijep glas;

23. učač Kur'ana prilikom počinjanja i završavanja učenja ne treba se pridržavati znakova u Kur'anu koji označavaju četvrtinu (rub'u), ašere i džuzeve, ako smisao neće biti potpun, jer bi u tom slučaju nastala pometnja;

24. pokuđeno je učenje Kur'ana na nekim mjestima i u nekim situacijama među koje spada: kad se čovjek nalazi na rukuu, sedždi, tešehuddu (učenju et-tehijjatu) i drugim stanjima u namazu, osim na kijamu; pokuđeno je učenje Kur'ana mimo Fatihe onome koji klanja za imamom i čuje njegovo učenje; pokuđeno je učiti Kur'an prilikom pospanosti, kao i prilikom hutbe za onoga ko čuje hatiba sa mimbera;

25. ne treba izdvajati neke prilike tokom kojih se uče određene sure, bez vjerodostojnog

[77] Kur'an, 4:41.

dokaza, kao što neki uče petkom na sabahu sure u kojima se nalazi ajet sedžde osim sure Es-Sedžda, ili ako na teravija-namazu uči suru El-En'am na posljednjem rekatu sedme noći ramazana smatrajući to lijepim (mustehabom);

26. ako mu neko nazove selam, a on uči Kur'an, onda treba zastati s učenjem i odgovoriti mu na selam, a ako neko kihne dok on uči, mimo namaza, i kaže: 'El-hamdu lillah' ('Hvala Allahu'), onda je lijepo da mu onaj ko uči Kur'an kaže: 'Rahimekullah' ('Allah ti se smilovao'), a ako čuje mujezina, onda treba prekinuti učenje i odazvati se na poziv (ezana);

27. kada prouči ajet sedžde, onda treba učiniti sedždetut-tilavu.

Opasnost zapostavljanja Kur'ana

Ako su ljubav prema Kur'anu i druženje s Kur'anom jedan od razloga koji vode Allahovoj ljubavi, onda je zapostavljanje Kur'ana i loš odnos prema njemu jedan od uzroka koji vode Allahovoj, subhanehu ve teala, srdžbi.

Isto kao što su ljudi zbog svoga lijepog odnosa prema Kur'anu na različitim (visokim) stepenima i nivoima, neki od njih zapadaju zbog njegovog zapostavljanja na jako niske stepene.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, požalio se na one koji glave okreću od Kur'ana i koji ga izbjegavaju svome Gospodaru, azze ve dželle:

'Poslanik je rekao: 'Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!'[78]

Oni bi, kada bi im se učio Kur'an, počeli galamiti i govoriti o nečemu drugom kako ga ne bi čuli. To je izbjegavanje (Kur'ana).

Nevjerovanje u njega jeste njegovo izbjegavanje.

Nerazmišljanje o njemu i nerazumijevanje njega također spada u njegovo izbjegavanje.

Pribjegavanje nečemu drugom, npr. poeziji, prozi, pjesmi, govoru ili slijeđenju nekog drugog puta, mimo njegovog, spada u njegovo izbjegavanje.'[79]

Dakle, oni koji izbjegavaju Allahovu knjigu mogu se podijeliti na kategorije i vrste.

Vjernik se treba čuvati od toga da zapadne u bilo koju kategoriju od navedenih čineći bilo koju vrstu izbjegavanja Kur'ana.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, veli:

'Izbjegavanje Kur'ana može se podijeliti na više vrsta:

- jedna je od njih izbjegavanje njegovog slušanja, vjerovanja u njega i pomnog praćenja njegovog učenja;

- druga je izbjegavanje postupanja po njemu i zastajanja kod onoga što je on dozvolio i zabranio, makar ga učio i vjerovao po njemu;

- treća je izbjegavanje suđenja po njemu i izbjegavanje uzimanja njega za sudiju u temeljnim stvarima vjere i njenim ograncima,

- četvrta je izbjegavanje razmišljanja o njemu i njegovog razumijevanja i spoznaje šta želi Onaj Koji govori;

- peta je izbjegavanje liječenja njime svih bolesti srca i traženja lijeka za bolest u nečem drugom.'

Sve to obuhvataju riječi Uzvišenog:

'Poslanik je rekao: 'Gospodaru moj, narod moj ovaj Kur'an izbjegava!'[80]

A uz sve to može se dodati izbjegavanje njegovog učenja.

Postoji još jedna vrsta njegovog izbjegavanja koja se raširila u današnje vrijeme, a koja se ogleda u tome što se mushaf ostavi na određeno mjesto samo radi bereketa, kao npr. da se stavi na policu u kući ili u auto pozadi ili naprijed, te sa na njemu skuplja prašina što upućuje da se on izbjegava.

To je loš odnos prema Allahovoj knjizi.

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Onaj ko bude posjedovao mushaf, svakog dana treba učiti bar nekoliko ajeta, kako ga ne bi zapostavio.'[81]

Kao što je Ibnul-Dževzi, rahimehullah, opisao lijek za tu posljednju vrstu zapostavljanja (izbjegavanja) Kur'ana, na drugom mjestu je spomenuo lijek za stvari koje čovjeka navode da izbjegava njegovo razumijevanje i razmišljanje o

[78] Kur'an, 25:30.
[79] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 3/306.

[80] 'El-fevaid' od imama Ibnul-Kajjima el-Dževzijja, str. 82.
[81] 'Muhtesaru 'Minhadži- l-kasidin', str. 46.

njemu, pa kaže:

'Onaj ko uči Kur'an treba odbaciti sve ono što ga sprečava od razumijevanja, kao npr. da ga šejtan navede na pomisao da nije pravilno izgovorio neki harf, da ga nije izgovorio kako treba, pa ga onda on ponavlja i time mu odvrati pažnju od razumijevanja značenja.

U to spada i to da onaj ko uči Kur'an uporno čini neki grijeh, ili pak da bude ohol ili se odaje strastima. To se dešava zbog tmine srca i hrđe. To je poput prljavštine na ogledalu koja sprečava da se vidi istina.

Srce je poput ogledala, strasti poput hrđe, a značenja Kur'ana poput slika koje se ogledaju u ogledalu. Uvježbavanje srca uklanjanjem strasti jeste poput čistoće za ogledalo.'[82]

To je što se tiče onih koji izbjegavaju i zapostavljaju Kur'an.

Međutim, što se tiče onih koji su u stalnoj vezi s njim, oni se prema svojoj vezi za Kur'an mogu podijeliti na stepene i kategorije shodno Allahovoj blagodati koju im je dao, a to je slobodno vrijeme i želja (ambicija).

Prijašnje su generacije svoje srce danonoćno oživljavale Kur'anom. Navikli su svoja srca stalno iznova pojiti na osnovu čega su ona ostala živa i budna.

Ibnul-Dževzi veli:

'Što se tiče toga koliko su učili, tu su njihovi običaji bili različiti. Neki bi od njih završavali

[82] 'Ibid, str. 47.

svakog dana po jednu hatmu, neki bi za jedan dan završavali i više od jedne hatme, neki bi završavali hatmu svaka tri dana, neki svake sedmice, neki bi završavali hatmu mjesečno zbog preokupiranosti razmišljanjem, širenjem znanja i podučavanjem, ili zbog preokupiranosti nekim drugim ibadetom mimo kiraeta ili zbog preokupiranosti stjecanjem opskrbe.'[83]

Zatim je rekao: 'A najpreče je ono što ne sprečava čovjeka od njegovih važnih obaveza, niti mu fizički šteti, niti čini da zbog toga izgubi pažljivo učenje Kur'ana i razmišljanje o njemu.'[84]

Većina islamskih učenjaka smatra da je lijepo učenje i razumijevanje bolje nego da (čovjek) puno uči bez razumijevanja.

Tumač Kur'ana, Ibn Abbas, radijallahu anhu, kaže:

'Da pravilno i lijepo proučim suru El-Bekara i Alu Imran s razumijevanjem, draže mi je nego da proučim čitav Kur'an na brzinu.'

Zbog toga je Ez-Zerkeši, rahimehullah, rekao:

'Neki islamski učenjaci smatraju pokuđenim da se (Kur'an) prouči za manje od tri dana, a kao dokaz su naveli hadis: *'Ne razumije onaj ko uči Kur'an za manje od tri dana.'*[85]

[83] 'Muhtesar 'Minahadžul-kasidin', str. 45.

[84] Ibid.

[85] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 1394 (2/116), Tirmizi, hadis br. 2950 i kaže da je hasen-sahih (8/145). Bilježi ga i Ibn Madža u djelu 'El-ikame', hadis br. 1347 (1/428). Al-

Odabrano mišljenje, a njega zastupa većina poznatih alima, jeste takvo da se to razlikuje od osobe do osobe u skladu s njenim elanom, slabošću, razmišljanjem i nemarom, jer se prenosi da je Osman, radijallahu anhu, završavao hatmu za jedan dan. Pokuđeno je završiti hatmu za period veći od četrdeset dana.'[86]

Međutim, ponekad čovjek nije u stanju zbog raznih okolnosti završiti Kur'an jedanput mjesečno zbog bolesti, zauzetosti, džihada i sl., onda je najmanje što može da prouči hatmu svakih šest mjeseci, tj. dvaput u godini.

Na to ukazuje i Ez-Zerkeši citirajući Ebu Lejsa, koji kaže:

'Treba da prouči hatmu dvaput godišnje, ako nije u stanju više. El-Hasen ibn Zijad prenosi od Ebu Hanifa da je rekao: 'Onaj ko prouči godišnje dvije hatme ispunio je dužnost prema Kur'anu, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, učio Kur'an Džibrilu dvaput one godine u kojoj je umro.'[87]

Završio bih govor o ovom uzroku koji vodi ka Allahovoj ljubavi s jednom važnom napomenom, a to je da sve ono što je rečeno o učenju Kur'ana onom koji uči Kur'an važi i za slušanje Kur'ana onome ko ne zna da ga uči.

Allah, subhanehu, obećao je svakome onome koji sluša Kur'an uz šutnju i skrušenost

bani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-Ibn Madža', hadis br. 1107 (1/225).

[86] 'El-burhan fi ulumil-Kur'an', 1/471.

[87] 'El-burhan fi ulumil-Kur'an', 1/471.

Svoju milost. Uzvišeni kaže:

'A kad se uči Kur'an, vi ga slušajte i šutite da bi vam se smilovalo.'[88]

Tj. pomno ga slušajte kako biste razumjeli njegova značenja i razmišljajte o njegovim poukama, šutite kada se on uči sve dok se ne završi s njegovim učenjem kako biste zaslužili Allahovu milost, koja je najveći plod toga.[89]

Allahova je milost uistinu najveći plod. Međutim, unutar te milosti nalaze se druge milosti, pored tog ploda imaju i drugi plodovi koje spominje Ibnul-Kajjim, rahimehullah, i navodi da su najpreči da ih postignu oni koji su odabrali slušanje Kur'ana nad slušanjem šejtanovih muzičkih instrumenata, koji su dali prednost šutnji kad se uče kur'anski ajeti nad slušanjem poezije i slušanju govora Gospodara zemlje i neba nad slušanjem pripovjedača i pjesnika.

Onaj ko izabere to slušanje neće ostati bez upute, niti bez shvatanja pouke, niti bez opomene da treba spoznati i razmišljati o ajetima, niti bez vodiča ka uputi, niti bez onoga što će ga odvraćati od zablude, niti bez vodiča koji čovjeka sprečava da krene krivim putem, niti bez vida od sljepila, niti bez onoga što će ga uputiti na dobro i odvratiti od onoga što mu šteti i škodi, niti bez

[88] Kur'an, 7:204.

[89] 'Tefsirul-Kasimi' koji se još zove 'Mehasinut-te'vili' od šejha Muhammeda Džemaluddina el-Kasimijja, verifikovao Muhammed Fuad Abdul-Baki, 7/2933, izdavač: Daru Ihjahil-kutubil-arebijjeti, Kairo.

upute na svijetlo, niti bez izlaza iz tmine, niti bez onoga što će odvraćati od strasti, niti bez onoga što će podsticati na bogobojaznost, niti bez jasnoće vida, niti bez života za srce, niti bez utjehe i lijeka, niti bez zaštite i spasa, niti bez otklanjanja nedoumice, niti bez pojašnjenja dokaza, niti bez onoga što potvrđuje istinu, a opovrgava laž.'[90]

Sve ovo i drugo spada u milosti koje postiže čovjek kada postupa po ovom savjetu

'Kome se bude učio Kur'an, neka zamisli kao da ga sluša od Allaha kako mu On pomoću njega govori.'[91]

[90] 'Medaridžus-salikin', 1/475.
[91] 'Medaridžus-salikin', 1/504.

السبب الثاني:

التقرب إلى الله بالنوافل بعد الفرائض ، فإنها موصلة إلى درجة المحبوب بعد المحبة

Druga stvar:

Približavanje Allahu nafilama (dobrovoljnim ibadetom) nakon farzova, jer to čovjeka dovodi na stepen da bude voljen (od Allaha) nakon ljubavi (prema Allahu od čovjeka)

Poznato je da je obavljanje farzova jedno od najboljih djela kojima se približava Allahu.

Onaj ko ih u potpunosti obavlja dovoljno mu je dobra to što mu je obećano da će uspjeti steći veliku nagradu – Džennet i spasiti se od Vatre.

Na to upućuje hadis Talhe ibn 'Ubejdullaha, radijallahu anhu, u kojem se kaže da je došao neki čovjek iz Nedžda Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, razbarušene kose. Čulo se kako nešto govori, ali se nije moglo razumjeti sve dok se nije približio. On je pitao o islamu, pa mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

'Pet namaza u toku dana i noći.'

'Da li sam dužan i neke druge (klanjati)?', upita on.

'Ne, osim ako hoćeš dobrovoljno', odgovori Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i dodade:

'I post ramazana.'

'Da li sam dužan još nešto mimo toga (postiti)?', upita on.

'Ne, osim ako hoćeš dobrovoljno', odgovori on.

Zatim mu je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo zekat.

'Da li sam dužan nešto mimo toga (da izdvajam)?', upita on.

'Ne, osim ako hoćeš dobrovoljno', odgovori on.

Zatim je čovjek krenuo nazad i rekao: 'Tako mi Allaha, niti ću na ovo šta dodati, niti od toga šta oduzeti!', pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: 'Uspio je ako je rekao istinu.'[92]

Uspjet će onaj ko, poput tog čovjeka, izvršava obaveze (klanja farzove), ali onaj ko uz to klanja i dobrovoljne namaze (nafile), uspjet će više od njega, imat će veći stepen i biti bliži Allahu.

Kako je to moguće kad rijetko kad čovjek obavi farzove bez ikakve manjkavosti i nečega što ih narušava?

Onaj ko klanja farzove voli Allaha, a onoga ko klanja farzove i nafile, njega Allah voli. Na to upućuje hadis koji prenosi Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, od Gospodara, subhanehu ve teala, u kojem se kaže:

'...neće mi se Moj rob približiti s nečim Meni dražim od onog što sam mu obaveznim propisao. Moj će mi rob se približavati dobrovoljnim namazom sve dok ga ne zavolim, a kada ga zavolim, onda budem njegov sluh kojim sluša, njegov vid kojim gleda, njegova ruka kojom radi, njegova noga kojom kroči. Ako Me zamoli, dat ću mu, ako od Mene zatraži zaštitu, Ja ću ga zaštiti.'[93]

[92] Bilježi ga Buhari, hadis br. 46, 'Fethul-bari', 1/130, i Muslim, hadis br. 12, 'Šerhu Sahihi Muslim', 1/41.

Dakle, onaj ko se želi Allahu približiti dobrovoljnim namazima ima poseban status i odlike koje ga uzdižu na viši stepen od onoga koji ima onaj koji izvršava samo farzove.

To je zbog toga jer se, u osnovi, od čovjeka traži da obavlja farzove i to mu je dužnost. Ako ih ostavi ili zanemari, onda je počinio grijeh.

Ibn Hadžer, rahimehullah, naveo je primjer koji će to najbolje pojasniti i približiti shvatanju. On kaže:

'Prešlo je u običaj da približavanje (nekome) biva, uglavnom, činjenjem onoga što nije dužnost onome koji se želi približiti (nekome), kao npr. davanje poklona i darova, za razliku od izdvajanja onoga što je dužan poput haradža ili vraćanja duga koji je imao.'

Zatim je on dodao pojašnjenje još jedne koristi od nafila i rekao:

'Također, jedan od mnogih razloga zbog kojeg su propisane nafile jeste da se isprave farzovi, kao što se vjerodostojno navodi u hadisu:

'Pogledajte da li Moj rob ima nafila kako bi se njima nadopunili farzovi...'

Hadis je (naveden) po značenju.'[94]

[93] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 6502, 'Fethul-bari', 11/348.

[94] Dio hadisa koji bilježi Tirmizi, hadis br. 413 (2/81), i kaže: '(Hadis je) hasen-garib. Bilježi ga i Ibn Madža, hadis =

Na osnovu toga jasno je da se pod približavanjem (Allahu) putem nafila podrazumijeva da ih čini onaj koji je obavio farzove, a ne onaj ko ih je ostavio.'

To su dvije vrste ljudi koje će biti spašene i koje će uspjeti: prva je grupa ona koja voli Allaha i izvršava farzove radi Allaha, zastaje kod Njegovih granica, i druga grupa je ona koju Allah voli, koja se nakon farzova trudi približiti Allahu obavljanjem nafila.

To je ono što je Ibnul-Kajjim, rahimehullah, htio kazati riječima:

'...jer to čovjeka dovodi na stepen da bude voljen (od Allaha) nakon ljubavi (prema Allahu od čovjeka).'

Oni koji vole Allaha i približavaju Mu se čineći farzove i oni koje Allah voli, koji Mu se nakon farzova pokušavaju približiti nafilama jesu Allahovi štićenici (evlije) i izabranici među ljudima. I o jednima i o drugima objavljeni su ajeti o čemu se govori u hadisima.

Ibn Redžeb el-Hanbeli, rahimehullah, veli:

'Allahove evlije (štićenici), koji su Njemu bliski, mogu se podijeliti na dvije vrste:

- prva obuhvata one koji se žele Allahu približiti obavljanjem farzova, a to obuhvata činjenje obaveznih, a sustezanje od zabranjenih stvari, jer sve to spada u ono što je Allah strogo naredio Svojim robovima.

br. 1425.. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-Tirmizi', hadis br. 337 (1/130).

Oni koji spadaju u ovu grupu jesu oni o kojima Allah govori: ***'...bit će onih čija će dobra i loša djela podjednako teška biti.'***[95]

Oni su sretni. O njima Uzvišeni kaže:

'A oni sretni – ko su sretni?!'[96]

Obavljanje farzova jeste najbolje djelo, kao što je Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, rekao:

'Najbolje je djelo obavljanje onoga što je Allah naredio, sustezanje od onoga što je Allah zabranio i iskren nijjet prema onome što se nalazi kod Allaha, azze ve dželle';

- druga obuhvata one koji se žele približiti Allahu nafilama nakon obavljanja farzova.

Oni spadaju u grupu onih koji će svojim dobrim djelima druge nadmašiti i biti najbliže Allahu, jer su se oni, nakon obavljanja farzova, približavali Allahu ulažući napor u obavljanje nafila i sustezali se od pokuđenih stvari iz bogobojaznosti. To čovjeka vodi ka Allahovoj ljubavi, kao što to Uzvišeni Allah kaže u jednom hadisi-kudsiju: *'Moj će mi rob se približavati dobrovoljnim namazom sve dok ga ne zavolim.'*

Tako onome koga Allah zavoli, On dariva Svoju ljubav, čini da Mu bude pokoran i biva cijenjen kod Njega.'[97]

[95] Kur'an, 35:32.
[96] Kur'an, 56:27.
[97] 'Džamiul-ulumi vel-hikemi fi šerhi hamsine hadisen min dževamil-kelimi' od Ibn Redžeba el-Hanbelija. Verifikovao =

Nafila kojima se približava Uzvišenom Allahu ima više vrsta. U nafile spada sve ono više što se čini nakon obavljanja raznih farzova, poput dobrovoljnih namaza, zekata, posta, hadža i umre.

Navest ćemo primjer za svaku od tih vrsta:

I. dobrovoljni namazi

Oni se mogu podijeliti na tri vrste:

1. sunneti,
2. mustehabi i
3. nafile (dobrovoljni namazi).

Pod sunnetom se podrazumijeva ono što se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je stalno radio.

Pod mustehabom (lijepim) smatra se ono o čemu se prenosi hadis o vrijednosti toga, ali se ne prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to stalno radio.

Pod nafilama (dobrovoljnim namazom) podrazumijeva se sve mimo toga o čemu se ne prenosi neki hadis, ali se prenosi da je to dozvoljeno, a čovjek to dobrovoljno radi.[98]

Primjeri za prvu vrstu, tj. za sunnete koje je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, stalno obavljao jesu:

1. deset rekata kada čovjek nije na putovanju. Pouzdano se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da ih se pridržavao.

Šu'ajb Arnaut i Ibrahim Badži, 2/330, izdavač: Muessetur-risala'.

[98] Vidi: 'Muhtesar 'Minhadžul-kasidin', str. 31.

Abdullah ibn Omer veli:

'Zapamtio sam od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, deset rekata: dva prije podne-namaza, dva nakon njega, dva nakon akšama u svojoj kući, dva rekata nakon jacije u svojoj kući i dva rekata prije sabah-namaza.'[99]

Ovih deset rekata, kao što Ibnul-Kajjim kaže, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nikada nije ostavljao kada bi bio kod kuće. Nakon što je jednom propustio dva rekata prije podne-namaza, naklanjao ih je nakon ikindije. Uvijek ih je obavljao.[100]

2. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je četiri rekata prije podne-namaza.

Aiša, radijallahu anha, prenosi da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije izostavljao da klanja četiri rekata prije podne-namaza.[101]

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao je ta četiri rekata zbog posebne vrijednosti

[99] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1180, 'Fethul-bari', 3/1180. Bilježi ga i Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 729 (1/504).

[100] 'Zadul-mead fi hedji hajril-ibad' od imama Ibn Kajjima el-Dževzijje. Verifikovao ga je Šu'ajb i Abdulkadir Aranaut, 1/307. Izdavač: Muessetur-risala, Bejrut.

[101] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1182, 'Fethul-bari', 3/1180.

vremena nakon zevala[102]. To je vrijeme koje predstavlja polovicu dana. Pouzdano se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao o tome vremenu:

'To je vrijeme u kojem se otvaraju nebeska vrata, pa želim da mi se na njih uzdigne dobro djelo.'[103]

Kada čovjek, umjesto dva rekata prije podne-namaza, o kojima prenosi hadis Abdullah ibn Omer, klanja četiri rekata koja se spominju u hadisu koji prenosi Aiša, radijallahu anha, onda je klanjao dvanaest rekata i uspio uraditi ono bolje o čemu se pouzdano prenosi hadis od Ummu Habibe, radijallahu anha, koja kaže:

'Čula sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da kaže:

'Ko u toku dana i noći klanja dvanaest rekata, zbog njih će mu biti napravljena kuća u Džennetu.'[104]

U 'Sunenima' se navode ti rekati: 4 prije podne-namaza, 2 nakon podne-namaza, 2 rekata nakon akšama, 2 rekata nakon jacije i 2 rekata

[102] Zeval je vrijeme kada je sunce na sredini neba. (op. prev.)

[103] Bilježi ga Tirmizi u svome 'Sunenu', 2/116, hadis br. 478, i kaže: 'Hadis je hasen-garib.' Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-Tirmizi', hadis br. 396 (1/147). Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 3/411.

[104] Bilježi ga Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 728 (1/503).

prije sabah-namaza[105];

3. u namaze koje je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, redovno obavljao spada i vitr.

Vitr i dva rekata sunneta prije sabah-namaza ne bi nikada izostavljao: niti na putovanju, niti kada bi bio kod kuće. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je da se oni obavljaju rekavši:

'Neka vam zadnji namaz noću bude vitr.'[106]

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, kaže:

'On je na putovanju uvijek klanjao sabahski sunnet i vitr i pridržavao ih se više od svih drugih sunneta. Ne prenosi se da je na putovanju klanjao potvrđene sunnete osim ta dva.'[107]

Primjere druge vrste, tj. mustehaba jeste duha-namaz.

O njemu se prenose vjerodostojni hadisi koji potvrđuju njegovu vrijednost, tako da ga je imam Ibnul-Dževzi svrstao na stepen potvrđenih sunneta[108], ali je ispravnije da on ne spada u potvrđene sunnete, jer se ne prenosi da ga je Posla-

[105] To se spominje u hadisu koji bilježi Ebu Davud u svome 'Sunenu', hadis br. 1250 (2/42). Bilježi ga i Tirmizi, hadis br. 415 (2/82), En-Nesai, 3/2761, i Ibn Madža, hadis br. 1141. Tirmizi kaže: 'Hadis je hasen-sahih.' Albani u djelu 'Sahihut-Tirmizi' kaže da je vjerodostojan, hadis br. 338 (1/131).

[106] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 998, 'Fethul-bari', 2/566.

[107] 'Zadul-mead', 1/315.

[108] v. 'Muhtesarul-Minhadžil-kasidin', str. 31.

nik, sallallahu alejhi ve sellem, uvijek klanjao. Isto tako, ne prenosi se od uglednih ashaba da su ga uvijek klanjali.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, prenosi od nekih islamskih alima da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao ujutro iz raznih razloga. Klanjao je duha-namaz na dan osvajanja Meke osam rekata zbog pobjede.

Klanjao je u kući Utbana ibn Malika kada je on zatražio od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da klanja na određenom mjestu u njegovoj kući kako bi mu to bio mesdžid, nakon što je izgubio vid i nije mogao odlaziti u džamiju.

Klanjao bi ga kada bi se vratio s putovanja. On bi, kada bi se vratio s putovanja, prvo otišao u džamiju i klanjao u njoj dva rekata.

Također bi klanjao duha-namaz kada bi došao u džamiju Kuba.[109]

Duha-namaz se također klanja i kao zamjena za noćni namaz onome ko bi ga propustio.

Neki hadisi koji govore o njegovoj vrijednosti odnose se na to.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, kaže:

'Ko malo bolje pogleda hadise koji se prenose od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i esere koji se prenose od ashaba uvidjet će da se oni ne odnose ni na što drugo osim na to mišljenje.

Što se tiče hadisa koji potiču na njega i

[109] v. 'Zadul-mead', 1/354-356.

preporučuju da se obavlja, vjerodostojni hadisi od njih, poput hadisa koji prenosi Ebu Hurejra[110] i Ebu Zerr, ne upućuju na to da je on[111] potvrđeni sunnet svakome, nego je on savjetovao Ebu Hurejri da ga obavlja, jer se prenosi da je Ebu Hurejra odabrao da navečer drži predavanje o hadisu, pa mu je naredio da obavlja duha-namaz umjesto noćnog namaza. Zbog toga mu je naredio da ne spava dok ne klanja vitr, dok to nije naredio Ebu Bekru, Omeru i ostalim ashabima.'[112]

Iz toga se može zaključiti da duha-namaz spada u nafile koje se smatraju mustehabom.

O njegovoj vrijednosti Ebu Zerr, radijallahu anhu, prenosi da Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

'Svako jutro na svaki vaš zglob daje se sadaka; svako (izgovoreno) 'subhanallah' je sadaka, svako (izgovoreno) 'el-hamdu lillah' je sadaka, svako (izgovoreno) 'la ilahe illellah' je sadaka, svako (izgovoreno) 'Allahu ekber' je sadaka, naređivanje dobra je sadaka, odvraćanje od lošeg (zla) je sadaka, a sve to zamjenjuju dva rekata duha-namaza.'[113]

Primjer za treću vrstu, tj. za dobrovoljne namaze (nafile) jesu dva rekata prije akšama.

[110] Poslije će doći tekst hadisa i ime onoga ko ga bilježi.
[111] Tj. duha-namaz. (op. prev.)
[112] 'Zadul-mead', 1/357.
[113] Bilježi ga Muslim, hadis br. 720, 'Šerh 'Sahihi Muslim', 1/498, i Ebu Davud, hadis br. 1285, 'Sunenu Ebu Davud', 2/60.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dozvolio je svojim ashabima da ih klanjaju.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, veli:

'Što se tiče dva rekata prije akšama, ne prenosi se od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da ih je klanjao, ali se vjerodostojno prenosi da je svojim ashabima dozvolio da ih klanjaju. Viđao bi ih kako ih klanjaju, pa im nije ništa ni naređivao, ni zabranjivao.'[114]

Pouzdano se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dao pravo izbora, a to je da li hoće ili ne klanjati dva rekata prije akšama u hadisu koji prenosi Abdullah el-Muzeni, koji kaže:

'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Klanjajte prije akšama tri puta', a trećeg dodao je: 'Ko hoće', bojeći se da to ljudi ne uzmu kao sunnet.[115]

II. dobrovoljni post

I on se može podijeliti na više vrsta. Tako ono što se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je uvijek postio, to uglavnom spada u potvrđeni sunnet.

Post o čijoj se vrijednosti prenose hadisi, ali se ne prenosi da ga je Allahov Poslanik uvijek postio, spada u vrstu posta koja se smatra muste-

---

[114] 'Zadul-mead', 1/312. Hadis koji upućuje na to nalazi se u Muslimovom 'Sahihu', hadis br. 836 (1/573).

[115] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1183, 'Fethul-bari', 3/71.

habom.

Svaki post mimo toga u danima i situacijama kada nije zabranjeno postiti spada u dobrovoljni post za koji čovjek ima nagradu.

U prvu vrstu spada:

1. post četvrtkom i ponedjeljkom

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je postio posebno ta dva dana. O tome je Aiša, radijallahu anha, obavijestila Rebiatul-Garia, kada ju je upitao o postu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i rekla:

'Posebno je postio ponedjeljkom i četvrtkom.'[116]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Djela se predočavaju (Allahu) ponedjeljkom i četvrtkom, pa volim da se moje djelo predoči, dok ja postim';[117]

2. post tri bijela dana

To su tri dana u čijim noćima Mjesec biva pun, sredinom mjeseca.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sel-

---

[116] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 740 (3/93), i kaže: 'Hadis je hasen-garib.' Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-Tirmizi', hadis br. 595 (1/226). Bilježi ga i En-Nesai, 4/202, i Ibn Madža, hadis br. 1739 (1/552). Hadis prenosi Aiša, radijallahu anha.

[117] Bilježi ga Tirmizi u svome 'Sunenu' kao hadis koji prenosi Ebu Hurejra, hadis br. 747 (3/93) i kaže: 'Hadis je hasen-garib.'Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-Tirmizi', hadis br. 596 (1/227).

lem, postio ih je redovno.

Od Ebu Zerra, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao:

'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

'Ko od vas bude postio tri dana u mjesecu, onda neka posti bijele dane.''[118]

Prenosi se od Ebu Hurejra, radijallahu anhu, da je rekao:

'Oporučio mi je moj prijatelj Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, da postim tri dana svakog mjeseca, klanjam duha-namaz i da klanjam vitr prije nego što zaspim''[119];

3. post na dan ašure

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio je posebno taj dan, za razliku od ostalih, i naredio da se posti.

Kada je došao u Medinu, zatekao je jevreje kako ga poste i veličaju, pa je rekao:

'Mi smo preči Musau od vas', pa ga je postio i naredio da se posti.[120] To je bilo prije nego što je postao obavezan post mjeseca ramazana. Nakon što je postao obavezan post mjeseca ramazana, rekao je:

[118] Bilježi ga En-Nesai, 4/222. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihun-Nesai', hadis br. 2276. Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 2/252, a navodi ga Ibn Hibban, hadis br. 943.

[119] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1178, 'Fethul-bari', 3/68, i Muslim, hadis br. 721 (1/499).

[120] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1130 (2/795).

'Ko hoće neka ga posti, a ko hoće, može ga ostaviti.''[121]

To znači da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, opovrgao njegovu obaveznost zbog obaveznosti ramazanskog posta, međutim ostao je kao mustehab i potvrđeni sunnet.[122]

Muslim u svome 'Sahihu' prenosi od Abdullaha ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon što mu je rečeno da je to dan koji jevreji i kršćani veličaju, rekao:

'Ako ostanem (živ) sljedeće godine, postit ću deveti dan.'

Međutim, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, umro je prije sljedeće godine.[123]

Imami Tirmizi kaže:

'Islamski se učenjaci razilaze o tome kojeg je dana ašura. Neki od njih kažu da je devetog dana, a drugi da je desetog.

Prenosi se od Ibn Abbasa da je rekao:

'Postite deveti i deseti dan i razlikujte se od jevreja.'

Taj hadis za svoje mišljenje uzimaju imami: Šafi, Ahmed i Ishak[124], a vjerodostojno se prenosi da post tog dana briše grijehe od prethodne godine[125];

[121] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1125 (2/792).

[122] v. 'Zadul-mead', 2/71.

[123] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1134 (2/798).

[124] 'Sunenut-Tirmizi', 3/102.

[125] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1162 (2/818).

4. post na dan Arefata za onoga ko nije na Arefatu

Vjerodostojno se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je o tome rekao:

'Briše grijehe od prošle i naredne godine';[126]

5. post šest dana mjeseca ševvala

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ih je postio. Vjerodostojno se od njega prenosi da je rekao:

'Ko bude postio ramazan, a zatim iza njega šest dana ševvala, kao da je postio čitavu godinu'[127,128];

Druga vrsta predstavlja post koji je mustehab. U to spada:

1. post tri dana svakog mjeseca

Prenosi se od Muaze el-'Adevijje da je pitala Aišu, ženu Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Da li je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio tri dana svakog mjeseca?', pa je (Aiša) odgovorila: 'Da', a ona je upitala: 'Koje dane je u mjesecu postio?'

'Nije obraćao pažnju na to koje dane u mjesecu posti', odgovorila je (Aiša, radijallahu anha)[129];

2. mustehab je postiti subotom i nedjeljom

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio je često subotom i nedjeljom. Time je želio da se razlikuje od jevreja i kršćana.

Prenosi se od Kurejba, oslobođenog roba Ibn Abbasa, da je rekao:

'Ibn Abbas, radijallahu anhu, poslao me je s nekim ashabima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, do Ummu Seleme da je pitam:

'U kojim je danima Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, najviše postio?'

'Subotom i nedjeljom i govorio bi: 'To su dva praznika mušricima, a ja se želim razlikovati od njih.'[130]

Razlikovanje od sljedbenika knjige kroz post tih dana ogleda se u tome što su oni tog dana mrsili zbog toga što su to uzeli za praznik, pa

---

[126] Bilježi ga Muslim, hadis br 1162 (2/822), tekst hadisa je njegov. Navodi ga Ahmed u svome 'Musnedu', 5/417, 419, Ebu Davud, hadis br. 2433 (2/813), Tirmizi, hadis br. 759 (3/105) i Ibn Madža, hadis br. 1160 (2/818).

[127] To je zato što se svako dobro djelo nagrađuje deseterostruko, pa onaj ko posti ramazan, kao da je postio deset mjeseci, a onaj ko uz to posti još šest dana mjeseca ševvala, kao da je postio još šezdeset dana, tj. dva mjeseca, što sveukupno iznosi godinu dana. (op. prev.)

[128] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1164. (2/822.), tekst hadisa je njegov. Navodi ga Ahmed u svome 'Musnedu', 5/417, 419, Ebu Davud, hadis br. 2433 (2/813), Tirmizi, hadis br. 759. (3/105) i Ibn Madža, hadis br. 1716 (1/547).

[129] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1160 (2/818).

[130] Bilježi ga Ahmed u svome 'Musnedu', 6/323-324, Ibn Huzejma, hadis br. 2167, Ibn Hibban, hadis br. 941, i Hakim, 1/436, koji ga smatra vjerodostojnim, a s tim se slaže i Ez-Zehebi.

je on tada postio kako bi se razlikovao od njih. Ako bi oni posebno izdvajali subotu da poste, kao npr. jevreji, ili nedjelju, kao npr. kršćani, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, postio je oba, ne bi posebno izdvajao jedan od ta dva dana[131].

U treću vrstu spada post općenito.

To je post u onim danima o kojima se ne prenosi da je post tih dana potvrđeni sunnet ili mustehab, niti o njima govore hadisi.

Tako post bilo kojeg dana u godini, osim onda kada je zabranjeno postiti, spada u dobrovoljni post kojim se približava Allahu, koji zavrjeđuje Njegovu ljubav i otklanja Njegovu srdžbu i kaznu.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Ko posti jedan dan na Allahovom putu, Allah će udaljiti njegovo lice od Vatre sedamdeset godina.'[132]

Može se primijetiti da dobrovoljni post postaje vrjedniji samom vrijednošću vremena (u kojem se posti), kao što se vrijednost dobrovoljnog namaza povećava samom vrijednošću mjesta gdje se klanja. Zbog toga čovjek treba posebnu pažnju posvetiti vrijednim danima.

U tome će mu najbolje pomoći sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem,

[131] v. 'Zadul-mead', 2/80.
[132] Bilježi ga Buhari, hadis br. 2840, 'Fethul-bari', 6/56, i Muslim, hadis br. 1153 (2/808), tekst hadisa je Buharijev.

koji će mu biti najbolji vodič za ta vrijedna vremena koja se nalaze u nekim mjesecima i danima u godini kada je lijepo i poželjno postiti.

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Što se tiče odabranih dana, neki se od njih ponavljaju svake godine, poput posta šest dana mjeseca ševvala nakon ramazana, poput posta na dan Arefata, na dan ašure, zatim deset dana zul-hidždžeta i muharrema.

Neki od njih ponavljaju se svakog mjeseca, poput početka, sredine i kraja svakog mjeseca, pa ko bude postio s početka mjeseca, sredinom mjeseca i krajem mjeseca dobro je postupio, mada je bolje da to budu bijeli dani.

Neki se od njih ponavljaju svake sedmice, poput ponedjeljka i četvrtka.

Najbolji je dobrovoljni post onakav kako ga je postio Davud, alejhis-selam. On bi dan postio, dan iftario.'[133]

III. dobrovoljna sadaka

U to spada sve mimo obaveznog zekata. Onaj ko dobrovoljno daje sadaku on voli Allaha, i Allah njega voli, jer je on savladao svoju dušu (nefs) u čijoj je prirodi ljubav prema imetku.

Uzvišeni kaže o čovjeku: ***'...i on je, zato što voli bogatstvo, radiša.'***[134]

Nakon što je onaj ko dijeli imetak dao prednost ljubavi prema svome Gospodaru, nad onim

[133] 'Muhtesar 'Minhadžul-kasidin', str. 39.
[134] Kur'an, 100:8.

što on voli i nije ga spriječio strah od siromaštva na dunjaluku, Allah ga je oslobodio svakog straha na ahiretu, kao što Allah, subhanehu, kaže:

'Oni koji udjeljuju imanja svoja i noću i danju, tajno i javno, dobit će nagradu od Gospodara svoga; i ničega se oni neće bojati i ni za čim oni neće tugovati.'[135]

Uzvišeni Allah voli da Njegov rob bude plemenit i darežljiv. Zbog toga Allah umnogostručava nagradu onima koji dijele svoje imetke, kao što On, subhanehu, kaže:

'Oni koji imanja svoja troše na Allahovom putu liče na onoga koji posije zrno iz kojeg nikne sedam klasova i u svakom klasu po stotinu zrna. – A Allah će onome kome hoće dati i više; Allah je neizmjerno dobar i sve zna.'[136]

Onaj koji se borio sa svojim nefsom da udijeli dio imetka na Allahovom putu treba se truditi i boriti da njegov imetak bude stečen na halal-način i da ga čisti od bilo kakvog harama.

Uvjet da bi sadaka bila primljena jeste da se dadne iz onoga što je na halal-način stečeno. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Allah je lijep i prima samo lijepo.'[137]

[135] Kur'an, 2:274.
[136] Kur'an, 2:261.
[137] Bilježi ga Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 1015 (2/703).

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Ko udijeli sadaku u vrijednosti jednog ploda koji je stekao na halal-način, a Allah prima samo lijepo (halal), Allah će mu to primiti Svojom desnom rukom, a zatim to uvećavati onome koji je to dao, kao što neko od vas uzgaja (odbijeno jednogodišnje) ždrijebe, sve dok ne postane poput brda.'[138]

Tako ova ljubaznost i briga od Allaha za tako skromno djelo od čovjeka upućuje na to da Allah voli djelo koje je učinio.

Kao što je dobrovoljna sadaka uzrok za Allahovu ljubav (prema čovjeku), ona isto tako otklanja Njegovu srdžbu i spašava čovjeka od posljedica grijeha, kao što Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Sadaka briše loše djelo, kao što voda gasi vatru.'[139]

Nagrade onih koji obavljaju dobrovoljni namaz i post povećavaju se vrijednošću mjesta i vremena, kao što smo već naveli, a isto tako se povećava nagrada onih koji dobrovoljno daju

[138] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1410, 'Fethul-bari', 3/326, i Muslim, hadis br. 1014 (2/702).
[139] Bilježi ga En-Nesai u djelu 'Es-sunenul-kubra', kao i u djelu 'Et-tuhfa', 8/399, i Tirmizi u svome 'Sunenu', hadis br. 2616 (7/280) i kaže: 'Hadis je hasen-sahih.'
Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-Tirmizi', 2/328, hadis br. 2110. Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 5/230, 236, 237, 245.

sadaku. Na to nas upućuju riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je upitan: 'Koja je sadaka najbolja?', pa je odgovorio:

'Da udijeliš sadaku dok si zdrav i voliš imetak, bojiš se siromaštva, a priželjkuješ bogatstvo. Nemoj odgađati dotle da ti duša dođe u grlo, pa da kažeš: 'Ovome toliko, onome toliko', a to pripada nekome'[140,141].

Onoga ko dobrovoljno daje sadaku iskreno i iz ljubavi prema Uzvišenom Allahu možeš vidjeti kako draga srca udjeljuje svoj imetak na razne načine i obilato.

On se više raduje i sretniji je kad daje, nego onaj kome se daje kad uzima. Takav je bio slučaj s našim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, opisuje stanje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovu uputu prilikom davanja dobrovoljne sadake, pa kaže:

'Kada bi mu došao neko ko je imao nekakvu potrebu, on bi mu davao prednost nad samim sobom, nekad u pogledu hrane, a nekad u pogledu odjeće.

Njegova se darežljivost ogledala u raznovrsnim davanjima, pa bi nekada davao poklon,

[140] Tj. tvoj imetak nakon što umreš prelazi u ruke nasljednika. (op. prev.)

[141] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1419, 'Fethul-bari', 3/334, i Muslim, hadis br. 1032. (2/716.). Tekst hadisa je Buharijev.

nekada bi dijelio sadaku, dok bi nekad kupio nešto, pa bi prodavaču platio i poklonio to što je kupio, kao što je uradio sa Džabirovom devom. Ponekad bi uzimao zajam, pa bi vraćao više i bolje od onoga što je uzajmio.[142]

Nekad bi kupio nešto, pa bi platio više nego što vrijedi. Primao je poklon, pa bi zauzvrat darovao onoga ko mu dadne poklon više i bolje, dajući na taj način sadaku u svim mogućim vidovima i čineći dobro na svaki mogući način.

Njegovo dijeljenje sadake i činjenje dobra obuhvatalo je ono što on posjeduje, zatim njegov primjer i njegove riječi. Tako bi iznosio ono što je kod sebe imao, naređivao da se daje sadaka i poticao na nju. On je pozivao davanju sadake svojim primjerom i riječima.

Kada bi ga vidio čovjek koji je škrtario i bio pohlepan, njegov bi mu primjer bio poticaj na dijeljenje sadake i davanje poklona. Onaj ko bi s njim bio u društvu i vidio šta on radi ne bi se mogao sustegnuti od darežljivosti i velikodušnosti.'[143]

Tako je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na razne načine i kroz razne vidove davao sadaku u imetku.

Međutim, postoji i druga vrsta sadake kojom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dao

[142] To se ne smatra kamatom, jer onaj ko je dao zajam nije uvjetovao prilikom davanja zajma da mu vrati više, nego je to bilo na dobrovoljnoj osnovi onoga koji je uzeo zajam. (op. prev.)

[143] 'Zadul-mead', 2/22-23.

šire poimanje sadake od samog izdvajanja imetka.

Kada su mu došli oni koji nisu imali imetka žaleći se na to da su ih pretekli oni koji imaju više imetka rekavši:

'O Allahov Poslaniče, imućni ljudi odnesoše (Allahove) nagrade, klanjaju kao i mi, poste kao i mi, i pored toga od viška svoga imetka udjeljuju sadaku.'

On im tada reče:

'Zar Allah nije omogućio i vama da sadaku dijelite? Svako izgovoreno 'subhanallah' jeste sadaka, svako izgovoreno 'Allahu ekber' je sadaka, svako izgovoreno 'el-hamdu lillah' je sadaka, svako izgovoreno 'la ilahe illellah' je sadaka, naređivanje na dobro je sadaka i sprečavanja zla je sadaka, pa čak i intimni (spolni) odnos je sadaka.'

Oni tada upitaše:

'Allahov Poslaniče, zar i za zadovoljavanje svoje strasti čovjek ima nagradu?'

'Šta mislite kada bi čovjek tu svoju strast udovoljio na nedozvoljen način, da li bi zaslužio kaznu? Isto tako ako to uradi na dozvoljen (halal) način, zaslužuje nagradu.'[144]

[144] Bilježi ga Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 1006 (2/697), Ahmed u svome 'Musnedu', 5/167,168, Ebu Davud, hadis br. 5244, i Ibn Hibban u svome 'Sahihu', hadis br. 838.

Sadaka u vidu dijeljenja imetka, na razne načine, ne ograničava se samo na to nego u pojam sadake ulaze i druge stvari mimo imetka.

Ibn Redžeb el-Hanbeli, rahimehullah, veli:

'Imaju dvije vrste sadake koja se ne daje u imetku:

- prva je ono što predstavlja dobro koje obuhvata ljude općenito, pa tako bude sadaka njima, a ona možda bude bolja od sadake u vidu dijeljenja imetka, poput naređivanja dobra i zabranjivanja zla, jer je to poziv pokornosti Allahu i sustezanje od griješenja prema Njemu, a to je bolje od novčane koristi, također i poučavanje korisnom znanju, poučavanje učenju Kur'ana, otklanjanje štete od ljudi, učenje dove za muslimane i traženja oprosta za njih, kao što se prenosi u hadisu:

'Tvoj osmijeh bratu u lice je sadaka, tvoje naređivanje dobra i sprečavanje lošeg je sadaka, tvoje upućivanje čovjeka koji se izgubio je sadaka, tvoje otklanjanje kamena, trnja i kostiju s puta je sadaka, tvoje pražnjenje kofe u kofu tvoga brata je sadaka'[145].

- druga vrsta sadake koja se ne daje u vidu imetka jeste ono čija korist obuhvata samo onoga ko je učini, poput raznih vrsta zikrova, kao npr. izgovaranja 'Allahu ekber', 'subhanallah', el-

[145] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 1957 (6/188), i kaže: 'Hadis je garib.' Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihu 'Sunenut-Tirmizi', hadis br. 1594 (2/185). Bilježi ga Buhari u djelu 'El-edebul-mufred', hadis br. 891. Ibn Hibban ga je ocijenio vjerodostojnim, 474, 579.

hamdu lillah', 'la ilahe illellah', 'estagfirullah'. I odlazak u džamiju je također sadaka.

Ne spominje se u hadisima da su namaz, post, hadž i džihad sadaka.

Većina je ovih djela bolja od sadake u vidu izdvajanja imetka, jer se ona spominju kao odgovor na pitanje siromaha koji su željeli znati kako dostići veći stepen od bogatih koji su dobrovoljno dijelili imetak.'[146]

IV. obavljanje dobrovoljnog hadža i umre

Ono što se dobrovoljno obavi, bilo hadž ili umra, spada u dobrovoljno dobro djelo kojim se čovjek približava Allahovoj ljubavi i Njegovom zadovoljstvu, a ujedno predstavlja i čišćenje od grijeha i njegovih posljedica.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

umra do umre iskupljuje grijehe (počinjene) između njih, a za primljeni hadž nema druge nagrade do Dženneta.'[147]

Umru je dobro obaviti u bilo kojem godišnjem periodu i danima, ali se njena vrijednost uvećava u ramazanu, zbog riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

'Umra u ramazanu predstavlja hadž.'[148]

Pouzdano se prenosi u Ebu Davudovom

[146] 'Džamiul-ulumi vel-hikem', str. 59 i nakon nje, uz određeno sažimanje.
[147] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1773, 'Fethul-bari', 3/698.
[148] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1783, 'Fethul-bari', 3/705.

'Sunenu' da je neka žena tražila od svoga muža da pita Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Šta ima vrijednost hadža s tobom?', pa je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovorio:

'Prenesi joj: 'Esselamu (alejkum) ve rahmetullahi ve berekatuhu' i obavijesti je da ona vrijedi hadž sa mnom – tj. umra u ramazanu.'[149]

Čovjek bi trebao da pazi na vrijednosti ibadeta, pa tako treba izabrati one koje mu donose više koristi, jer je to trgovina s Allahom. Zbog toga treba odabrati nafile i dobrovoljna djela koja imaju najveću nagradu, koja su po čovjeka najlakša, a za srce najkorisnija.

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Znaj da je onaj kome je Allah dao oštroumnost spoznao cilj posta, pa je natovario sebe više nego što je mogao podnijeti, a što ga je učinilo nemoćnim da obavlja ono što je bolje od toga.

Ibn Mesud, radijallahu anhu, postio je malo i govorio bi:

'Ako bi postio, oslabio bi prilikom obavljanja namaz, a ja dajem prednost namazu nad postom.'

Neki bi, kada bi postili, oslabili i ne bi mogli učiti Kur'an, pa su više mrsili, kako bi ga mo-

[149] Bilježi ga Ebu Davud u svome 'Sunenu', 2/504, hadis br. 1990. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-suneni Ebu Davud', hadis br. 1753 (1/374).

gli učiti.[150]

Vjernik, također, treba svoje srce usmjeriti na djela koja će učiniti da okusi slast imana i to putem raznovrsnog činjenja dobrih djela koja čine dobročinitelji.

Hasan el-Basri, rahimehullah, veli:

'Tražite slast imana u tri stvari: u namazu, u zikru i učenju Kur'ana, pa ili ćete je naći ili trebate znati da su vrata zatvorena.'[151]

---

[150] 'Muhtesaru 'Minhadžil-kasidin', str. 40.
[151] 'Medaridžus-salikin', 2/424.

السبب الثالث:

دوام ذكره على كل حال، باللسان والقلب والعمل والحال، فنصيبه من المحبة على قدر نصيبه من الذكر

Treća stvar:

Stalni zikr u svakoj situaciji, jezikom, srcem, djelima i primjerom ima udjela u ljubavi (od Allaha) u onolikoj mjeri u kolikoj (čovjek) čini taj zikr

Da, zikr (spominjanje Allaha) jeste znak onih koji vole Allaha i koje Allah voli.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Allah, azze ve dželle, kaže: 'Ja sam sa Svojim robom sve dok Me spominje i dok se njegove usne pokreću spominjući Me.''[152]

Onaj ko Allaha spominje, i Allah njega spominje s hvalom i ljubavlju, a uz to obećan mu je oprost i velika nagrada.

Uzvišeni Allah kaže:

'Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti.'[153]

I kaže, subhanehu:

'...i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.'[154]

Ibnul-Kajjimove, rahimehullah, riječi o onome koji čini zikr: '...ima udjela u ljubavi (od Allaha) u onolikoj mjeri u kolikoj (čovjek) čini taj zikr)' predstavljaju ispravno mišljenje do kojeg je došao studioznim proučavanjem općenitih tekstova Objave.

Možemo vidjeti da Allah u Svojoj Objavi

---

152 Bilježi ga Ahmed, 2/540, i Ibn Madža, hadis br. 3792 (2/1246). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-Ibn Madža', hadis br. 93792 (2/317).

153 Kur'an, 2:157.

154 Kur'an, 33:35.

ne naređuje da Mu se samo zikr čini, nego da se što više čini.

* Uzvišeni, naređujući da se što više zikr čini, kaže:

'O vjernici, često Allaha spominjite i hvalite, i ujutro i navečer Ga veličajte.'[155]

* On hvali one koji spominju Allaha u svakoj situaciji i opisuje ih kao one koji su razumni i pametni, pa kaže:

'U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju.'[156]

* Kaže da će oni uspjeti ako budu ustrajno i često činili zikr:

'...i Allaha mnogo spominjite da biste postigli što želite.'[157]

* Kaže da će ih On nagraditi za stalni zikr na ovome svijetu, tako što će ih se sjećati i brinuti se o njima:

'Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!'[158]

* Kaže da će ih na budućem svijetu nagraditi oprostom (grijeha) i biti zadovoljan s njima:

[155] Kur'an, 33:41-42.
[156] Kur'an, 3:190-191.
[157] Kur'an, 62:10.
[158] Kur'an, 2:152.

'...i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.'[159]

Zbog toga je zikr duša svih djela. To se može vidjeti iz toga što se spominje uz najveća dobra djela u Kur'anu:

- tako 'la ilahe illellah', tj. šehadet, jeste najbolji zikr koji mogu proučiti oni koji zikr čine;

- zikr se spominje uz namaz, Uzvišeni kaže: ***'...zato samo Mene obožavaj i namaz obavljaj – da bih ti uvijek na umu bio!'***[160];

- spominje se i uz hadž: ***'A kad završite obrede***[161] ***vaše, opet spominjite Allaha, kao što spominjete pretke vaše, i još više Ga spominjite!'***[162];

- spominje se uz džihad: ***'O vjernici, kada se s kakvom četom sukobite, smjeli budite i neprestano Allaha spominjite da biste postigli što želite.'***[163]

Za svaki ibadet, poput posta, zekata, naređivanja dobra i sprečavanja lošeg, nagrada se umnogostručava uz prisjećanje na Allaha i zikr.

Zbog svega navedenog, nemar prema spominjanju Allaha jedan je od znakova koji upućuju na to da mu Allah ne daje svoju pomoć. Uzvi-

[159] Kur'an, 33:35.
[160] Kur'an, 20:14.
[161] Misli se na obrede hadždža. (op. prev.)
[162] Kur'an, 2:200.
[163] Kur'an, 8:45.

šeni kaže:

'I ne budite kao oni koji su zaboravili Allaha, pa je On učinio da sami sebe zaborave.' [164]

I kaže Uzvišeni:

'...i ne budi nemaran.' [165]

U potpunosti je propao onaj kojeg je dunjaluk nadvladao da zaboravi budući svijet, tako da ga je odvratio od spominjanja Allaha. Uzvišeni Allah kaže:

'O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha. A oni koji to učine bit će izgubljeni.' [166]

U potpunosti je uspio onaj ko se sjeća i spominje Allaha. To je najveći uspjeh. Uzvišeni kaže:

'...a spominjanje Allaha je najveće! – A Allah zna šta radite.' [167]

Šta znači '...a spominjanje Allaha je najveće'? I zašto je spominjanje Allaha *najveće*?

Mufessiri (komentatori Kur'ana) o tome su iznijeli više mišljenja:

- prvo: spominjanje je Allaha veće od svega, to je najbolja vrsta pokornosti Allahu jer je cilj u pokornosti spominjanje Allahu. To je tajna

[164] Kur'an, 59:19.
[165] Kur'an, 7:205.
[166] Kur'an, 63:9.
[167] Kur'an, 29:45.

svake pokornosti;

- drugo: to znači da kada Ga vi spomenete, i On vas spomene, pa je Njegovo spominjanje vas veće nego vaše spominjanje Njega. Na osnovu ovog mišljenja infinitiv (tj. spominjanje) se odnosi na subjekt (tj. na one koji spominju Allaha), dok se prema prvom mišljenju odnosi na objekt (tj. Onoga Koji se spominje, tj. Allaha);

- treće: to znači da je spominjanje Allaha veće od toga da ostavi bilo kakav grijeh, nego kad se učini zikr, on briše svaki grijeh i pogrešku;

- četvrto: da se u namazu nalaze dvije velike stvari, a to su:

• on sprečava od loših dijela,

• obuhvata zikr, spominjanje Allaha, a ono što obuhvata od zikra je veće.[168]

Nema kontradiktornosti među ovim mišljenjima. Oni su samo međusobno različiti, ali ne i međusobno suprotstavljeni (kontradiktorni). Dakle, to predstavlja polje za natjecanje za onoga ko želi da što prije stekne Allahovo zadovoljstvo i Njegovu ljubav i pribavi sebi opskrbu za onaj svijet.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Pretekli su pojedinci.'

(Tada ashabi) upitaše: 'Ko su ti pojedinci, Allahov Poslaniče?'

[168] v. 'Tefsirul-Ibn Kesir', 6/291, i 'Medaridžus-salikin', 2/426.

'Oni koji često Allaha spominju, i one koje često Allaha spominju.'[169]

Pouzdano se prenosi u Buharijevom 'Sahihu' u hadisu koji se prenosi od Ebu Hurejra, radijallahu anhu, da su siromasi od muhadžira došli Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekli mu:

'O Allahov Poslaniče, uzeli su imućni', tj. bogati, 'visoke stepene i stalno uživanje.'
'Kako to?', upita on.
'Klanjaju kao što i mi klanjamo, poste kao što i mi postimo, i daju sadaku, a mi ne dajemo, oslobađaju robove, a mi ne oslobađamo', odgovoriše oni.
'Hoćete li da vas naučim nečemu čime ćete dostići one koji su vas pretekli, pa ćete preteći one koji će poslije vas doći, tako da neće biti niko bolji od vas, osim onoga koji bude radio ono što ste vi radili?', upita Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.
'Svakako, o Allahov Poslaniče', odgovoriše oni.
'Izgovarajte 'subhanallah', 'Allahu ekber' i 'el-hamdu lillah' nakon svakog namaza trideset i tri puta', reče Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Ebu Salih, prenosilac hadisa od Ebu Hurejra, radijallahu anhu, kaže:

[169] Bilježi ga Muslim, hadis br. 2676 (4/2062), tekst hadisa je njegov. Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 2/323.

'Ponovo su došli siromasi od muhadžira Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i rekli:
'Naša braća koja posjeduju imetke čula su za ono što smo radili, pa su počeli raditi isto ono što i mi.'
'To je Allahova blagodat, daje je kome hoće', reče Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.[170]

Dakle, spominjanje Allaha, nakon ispravnog vjerovanja i obavljanja dužnosti predstavlja opskrbu čovjeku, vjerniku, kao i ulog kod Allaha. To je njegova glavnica imetka i ukras njegovim djelima. To je njegova roba za ulazak u Džennet i njegova svjedodžba koja mu omogućuje da se uzdiže na džennetske stepene.

Zbog toga vjernik na ahiretu neće ni zbog čega žaliti kao zbog nemara prilikom spominjanja Allaha (zikra), jer je to njegov kapital od ljubavi, a samim tim i njegov udio u blizini Allahu, a to dvoje biva manje - manjim spominjanjem Allaha prilikom činjenja ibadeta, u raznim situacijama i sijelima.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Neće ljudi sjediti na jednom mjestu ne spominjući Allaha, azze ve dželle, i ne donoseći salavat na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a da neće žaliti na Sud-

[170] Bilježi ga Buhari, hadis br. 843., 'Fethul-bari', 2/378, i Muslim, hadis br. 595. (1/416). Tekst hadisa je Muslimov.

njem danu, pa makar za nagradu i ušli u Džennet.'[171]

Također je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

'Nema ljudi koji ustanu sa sijela ne spomenuvši Allahovo ime prilikom njega, a da nisu ustali kao od lešine magarca, i žalit će (zbog toga).'[172]

Nema drugog lijeka do primoravanja duše i pokornosti jezika čestom zikru u svakoj situaciji, tako da često činjenje zikra postane prirodna stvar, a spominjanje Allaha postane automatska stvar za srce i jezik.

Na to je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, savjetovao čovjeka koji mu je rekao:

'O Allahov Poslaniče, vjerski su mi propisi postali brojni, pa mi kaži nešto što ću uvijek (moći) izvršavati.'

On mu je rekao: 'Neka ti jezik bude stalno vlažan od spominjanja Allaha.'[173]

---

[171] Bilježi ga Ahmed u svome 'Musnedu', 2/463. Ahmed Šakir ocijenio ga je vjerodostojnim prilikom recenzije 'Musneda', 19/90, hadis br. 9966. Bilježi ga i Hakim (1/492.), i Ibn Hibban (853.).

[172] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 4855. (5/181.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-suneni Ebu Davud', hadis br. 4064. Bilježi ga i Hakim u djelu 'El-Mustedrek', 1/492.

[173] Bilježi ga Ahmed, 4/118, 190, Tirmizi, hadis br. 3372 (9/94), i Ibn Madža, hadis br. 3793. (2/1246.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim, hadis br. 3060 (2/317) u djelu 'Sahihu suneni Ibn Madža'. Bilježi ga i Ibn Hibban u svo- =

Ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zapamtili su taj savjet i shvatili njegovo dragocjeno značenje, tako npr. kada je rečeno Ebud-Derdau, radijallahu anhu: 'Neki je čovjek oslobodio stotinu robova', on je rekao:

'Zaista je (oslobađanje) stotinu duša iz imetka jednog čovjeka puno, ali je bolje od toga čvrsto vjerovanje danju i noću, kao i to da jezik bilo koga od vas stalno bude vlažan od spominjanja Allaha.'[174]

On, radijallahu anhu, govorio je:

'Oni čiji su jezici vlažni od spominjanja Allaha, uči će u Džennet smiješeći se.'[175]

Ibnul-Kajjimove, rahimehullah, riječi u vezi s trećim uzrokom koji vodi ka Allahovoj ljubavi, a koje glase: '...stalni zikr u svakoj situaciji, jezikom, srcem, djelima i primjerom', zaslužuju da malo zastanemo kod njih.

Jezik je oruđe kojim se čini zikr. Srce je njegov izvor. A djela i stanja jesu znak koji upućuje na saglasnost srca onoga koji čini zikr njegovim jezikom.

Srce je, dakle, ono koje odlučuje, a jezik sredstvo kojim se provode odluke, dok je spominjanje Allaha njihov ibadet.

---

me 'Sahihu', 814, i Hakim u svome 'Mustedreku', 1/495, koji ga također je ocjenjuje vjerodostojnim, a s tim se slaže i imam Ez-Zehebi.

[174] Bilježi Ahmed u svome djelu 'Ez-Zuhd', str. 136, i Ebu Nuajm u djelu 'El-hil'ja', 1/219.

[175] Ibid.

To je zbog toga jer 'svaki organ samo određeno vrijeme čini ibadet, dok je zikr ibadet srca i jezika koji nemaju ograničeno vrijeme. Njima je naređeno da Onoga Koga obožavaju i vole spominju u svakoj situaciji, u stojećem, sjedećem i ležećem položaju.

Kao što Džennet predstavlja ravnicu, a zikr njegove sadnice, tako su srca neobrađena zemlja, a zikr je njena obrada i predstavlja njenu osnovu. On predstavlja čistotu srca i njihovu glatkoću, njihov lijek ako ih bolest napadne.

Što god više onaj koji izgovara zikr provodi vremena u zikru, Onaj Koji se spominje sve više čezne da se s njim sretne.

Ako usaglasi svoje srce i jezik u zikru, onda zaboravlja sve mimo zikra, Allah ga zbog zikra čuva od svega i zikr mu predstavlja zamjenu za sve.'[176]

Zikra ima više vrsta koje mogu praktikovati oni koji čine zikr, oni koji jedu plodove tog drveta, čije duše na osnovu njega mirišu miris Dženneta, čije se duše odmaraju u mirisu blagodati u njemu.

Od toga je sljedeće:

1. učenje Kur'ana

To je najbolji zikr. Već ranije je to detaljno pojašnjeno prilikom tumačenja prvog od uzroka Allahove ljubavi (prema čovjeku);

---

[176] 'Medaridžus-salikin' od Ibnul-Kajjima, 2/423, 424.

2. izgovaranje 'subahanallah'[177], 'el-hamdu lillah'[178], 'la ilahe ilellah'[179], 'Allahu ekber'[180] i 'estagfirullah'[181]

Tesbih (izgovaranje riječi 'subhanallah') potječe od riječi سبح (sebeha), što u osnovnom značenju riječi označava 'brzi prolazak'. Tako se kaže: 'سبح يسبح سباحة' ('sebaha jesbihu sibaheten').[182]

Infinitiv glagola može se odnositi na kretanje u vodi i zraku, kao što se navodi u riječima Uzvišenog: '...svi oni u svemiru plove.'[183]

Što se tiče tesbiha u ibadetu, njegov je cilj veličanje Uzvišenog Allaha, dok u osnovi predstavlja brzi ulazak u činjenje ibadeta Allahu, azze ve dželle,[184] tj. kao da onaj ko izgovara i ponavlja riječi 'subhanallah' vrlo brzo ulazi u činjenje ibadeta Allahu, poput vještog plivača (koji brzo ulazi i pliva kroz vodu).

Ili je riječ 'tesbih' (تسبيح) uzeta od glagola سبح (sebeha) u značenju: udaljavati se, uzdizati se. Time se želi udaljavanje u metaforičkom smi-

---

[177] Slavljen neka je Allah. (op. prev.)
[178] Hvala Allahu. (op. prev.)
[179] Nema boga osim Allaha. (op. prev.)
[180] Allah je najveći. (op. prev.)
[181] Tražim oprosta od Allaha. (op. prev.)
[182] To predstavlja mijenjanje glagola u arapskom jeziku u prošlom i sadašnjem vremenu, a sam taj glagol znači: plivati, lebdjeti, kretati se. (op. prev.)
[183] Kur'an, 83:40.
[184] v. 'El-Mufredatu fi garibil-Kur'an' od Ebul-Kasima el-Husejna ibn Ahmeda, poznatog pod imenom Er-Ragib el-Asfehani, pod سبح, str. 221, izdavač: Darul-ma'rifa, Bejrut.

slu koje znači uzdizanje. Tako riječ 'subhanallah' izražava značenje Allahove uzvišenosti i Njegovu, dželle ve ala, udaljenost od svakog nedostatka i nesavršenstva.[185]

Tesbih može biti putem riječi i djela, ili i riječima i djelima. Zbog toga se namaz naziva tesbihom, kao u riječima Uzvišenog:

'...i da nije bio jedan od onih koji Allaha hvale (el-musebbihin), sigurno bi ostao u utrobi njenoj do Dana kad će svi biti oživljeni.'[186]

Ibn Džerir et-Taberi, rahimehullah, veli: 'To jest, od onih koji upućuju dovu Allahu.'[187]

Što se tiče izgovaranja 'el-hamdu lillah', ono potječe od riječi الحمد (el-hamd) što znači zahvala na dobru (blagodati). Ima uže značenje od pohvale, a šire od zahvalnosti.

Pohvala se izriče za prirodne i stečene osobine. Tako se, na primjer, čovjek hvali zbog lijepog izgleda i lijepog ponašanja.

Što se tiče zahvale, ona biva na osobinama za koje čovjek ima pravo izbora i slobodne volje.

Zahvalnost se ne izriče osim zauzvrat na učinjenom dobru i lijepom postupku, dok zahva-

---

185 Tefsir 'Et-tahriru vet-tenviru' od šejha Muhammeda et-Tahira ibn Ašura, 2/405, izdavač: Ed-darut-tunisijja linnešr.

186 Kur'an, 37:143-144.

187 'Tefsiru džami'il-bejan 'an te'vilil-Kur'an' od imama Ebu Dža'fera Muhammeda ibn Džerira Et-Taberijja, 23/99, izdavač: Mektebetul-Halebi, Kairo.

la predstavlja zahvalnost na dobru (blagodati).[188]

Često se tesbih veže za zahvalu (el-hamd) u Kur'anu i sunnetu. To je zbog toga što tesbih[189] predstavlja negiranje nedostataka, nesavršenstva (od Allaha), a zahvala predstavlja potvrđivanje svake odlike (Allahu). U prilog tom mišljenju možemo to vidjeti iz riječi Uzvišenog u kojima On navodi riječi meleka:

'Zar će Ti namjesnik biti onaj koji će na njoj nered činiti i krv prolijevati? A mi Tebe* veličamo (slavimo) *i* hvalimo *i, kako Tebi dolikuje, štujemo.'[190]

Oni su spomenuli da unapređuju univerzum tesbihom zajedno sa zahvalom uz uvjerenje i djelo: '...i, kako Tebi dolikuje, štujemo.'

Što se tiče tehlila, tj. izgovaranja riječi 'la ilahe illellah', za njih se upotrebljava još i infinitiv el-ihlal i et-tehellul.[191]

Izgovaranje je šehadeta najbolje što ljudi mogu reći, kao što Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

---

188 'El-mufredat' od Er-Ragiba el-Asfahanijja, pod حمد , str. 131.

189 Izgovaranje 'subhanallah', kao što je to već ranije pojašnjeno. Ovo napominjem samo zato što se kod nas pod riječju tesbih misli na brojanicu koja je dobila je naziv 'tespih' po izgovaranju tesbiha, tj. riječi subhanallah. (op. prev.)

190 Kur'an, 2:30.

191 'El-mufredat' od Er-Ragiba el-Asfahanijja, na هلل , str. 544. (sva tri infinitiva: et-tehlil, el-ihlal i et-tehellul) znače: izgovaranje 'la ilahe illellah' – op. prev.)

'Najbolje što sam rekao ja i poslanici prije mene jesu riječi:

'لا إله إلا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد وهو
على كل شيء قدير.'

'La ilahe illellahu vahdehu la šerike lehu, lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve ala kulli šej'in kadir.'

'Nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema Sebi ravnog. Njemu pripada vlast i zahvala. On je svemoćan.'[192]

Tekbir je izgovaranje riječi 'Allahu ekber'. On u sebi, općenito, sadrži potvrđivanje veličine Uzvišenom Allahu. Tako među Allahova lijepa imena spada i الكبير (El-Kebir) Veliki, i المتكبر (El-Mutekebbir) Silni.

Zaključak koji možemo izvesti iz svega ovoga jeste taj da onaj ko više spominje Allaha, Allah ga više voli zbog njegove ljubavi prema Allahu, a Allahova je ljubav veća:

'...a spominjanje Allaha je najveće! – A Allah zna šta radite.'[193]

Nema sumnje da sve ono što vodi ka Gospodarevoj, dželle ve ala, ljubavi vodi i ljubavi prema čovjeku kod Uzvišenog Allaha.

Meleci vole onoga koga Allah voli kako bi mu bili bliži i pokorili se Allahovo naredbi.

[192] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 5379 (10/219), i Malik svome djelu 'El-muvetta' (500, 955). Albani u djelu 'Silsiltetul-ehadisis-sahihati' i kaže: 'Hadis je pouzdan zbog brojnih šahida.' Hadis br. 1502 (4/7, 8).
[193] Kur'an, 29:45.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Kada Allah zavoli čovjeka, dozove Džibrila (i kaže mu): 'Zaista Allah voli tog roba, pa ga i ti voli', i on ga zavoli. Tada Džibril dozove stanovnike neba (i kaže im): 'Zaista Allah voli tog čovjeka, pa ga i vi volite', pa ga zavole stanovnici neba, a zatim se dadne da i na zemlji bude prihvaćen (s ljubavlju).'[194]

Ljubav meleka prema onima koji zikr čine navodi ih da kruže prostranstvima tražeći njihova sijela kako bi ih prekrili krilima.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Neće sjesti ljudi spominjući Allaha, azze ve dželle, a da ih meleci neće prekriti krilima, obuhvatiti ih (Allahova) milost, spustiti se smirenost na njih i da ih Allah neće spomenuti kod onih koji su kod Njega.'[195]

To je dužnost tih plemenitih meleka, kao i njihova želja da traže sijela onih koji čine zikr i da se spuštaju kod njih i prisustvuju njima.

To je jedna jako velika stvar za onoga ko može da to osjeti i bude uvjeren u hadise koji govore o tome.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

[194] Bilježi ga Buhari, hadis br. 3209, 'Fethul-bari', 6/350.
[195] Bilježi ga Muslim, hadis br. 2700. (4/2074.).

'Allah, tebareke ve teala, ima (posebne) meleke koji kruže zemljom pored ostalih (meleka). Oni traže sijela na kojima se spominje Allah. Kada nađu sijelo na kojem se spominje Allah, sjednu s njima i jedni druge prekriju krilima tako da ispune prostor od njih pa do zemaljskog neba.

Kada se oni raziđu, oni se uzdignu na nebo, pa ih Allah, azze ve dželle, pita, a On zna bolje od njih:

'Odakle ste došli?'

'Došli smo od Tvojih robova na Zemlji koji Te uzdižu, veličaju, hvale i mole', odgovaraju oni.

'A šta me mole?', pita On.

'Mole Tvoj Džennet', odgovaraju oni.

'A jesu li oni vidjeli Moj Džennet?', pita On.

'Ne, Gospodaru', odgovaraju oni.

'Kako bi tek bilo da su vidjeli Moj Džennet?!', kaže On.

'Oni traže utočište kod Tebe', kažu oni.

'A od čega traže utočište kod Mene?', pita On.

'Od Tvoje Vatre[196]*, Gospodaru', odgovaraju oni.*

'A jesu li oni vidjeli Moju Vatru?', pita On.

'Ne', odgovaraju oni.

[196] Tj. Džehennema. Vatra (En-Nar) jeste jedno od Njegovih imena. (op. prev.)

'Kako bi tek bilo da su vidjeli Moju Vatru?!', kaže On.

'Oni traže oprost od Tebe', kažu oni.

'Oprostio sam im, dao im ono što su tražili i pružio im utočište od onoga od čega su ga zatražili', kaže On.

'Gospodaru, među njima je neko, jedan grješan rob, koji je prolazio pored njih i sjeo s njima', kažu oni.

'I njemu sam oprostio. Oni su skupina uz koju onaj ko s njima sjedi neće biti nesretan'[197]*;*

3. donošenje salavata (blagoslova) na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem

Donošenje salavata se na mnogim mjestima često spominje uz zikr. To je zbog toga što Uzvišeni Allah iskazuje počast Svome Poslaniku, kao što u tom značenju govore riječi Uzvišenog:

'...i spomen na tebe visoko uzdigli!'[198]

Mudžahid je (povodom tumačenja tog ajeta) rekao:

'Neću biti spomenut, a da ti ne budeš spomenut sa Mnom: svjedočim da nema boga

[197] Bilježi ga Muslim u svome 'Sahihu', hadis br. 2689. (4/2069.).

[198] Kur'an, 94:4.

osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik.'[199]

Salavat je jedan od zikrova koji iskazuju ljubav jednog muslimana prema svome Poslaniku i njegovu spremnost da mu bude pokoran i da ga slijedi.

On isto tako predstavlja pokornost Allahovoj naredbi da se donosi salavat i selam na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, od stanovnika zemlje, kao što se on spominje i na njega salavat i selam donosi od stanovnika neba.

Uzvišeni Allah kaže:

'Allah i meleki Njegovi blagosilju Vjerovjesnika. O vjernici, blagosiljate ga i vi i šaljite mu pozdrav!'[200]

To je jako velika stvar o kojoj kur'anski ajeti govore. Da Allah o tome nije spustio Objavu, čovjek ne bi mogao ni zamisliti da neko na zemlji ima takvo mjesto na nebu.

Tako Allah i meleci donose salavat na velikana koji je poslat, neka je na njega Božiji mir i spas, pa ima li bolje počasti od te koju je dobio najbolji čovjek, Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem!!

Musliman koji uz svoj vird[201] i zikr donosi

[199] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 8/452.
[200] Kur'an, 33:56.
[201] Vird je da čovjek uzme sebi u obavezu da dnevno čini neku vrstu zikra, kao npr. da svaki dan izgovara 1000 puta 'subhanallah', ili da svaki dan prouči određeni broj stranica ili džuzeva Kur'ana, ili da kombinuje više zikrova, kao što =

salavat na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, treba osjetiti veliki značaj tog ajeta.

Ibn Kesir, rahimehullah, kaže:

'Cilj je ajeta da Allah, subhanehu, obavijesti Svoje robove o stepenu Njegovog roba i Poslanika koji se zauzima kod Njega u najvišem društvu, tako što ga On hvali kod Svojih bliskih meleka, pa oni donose salavat na njega.'[202]

Donošenje salavata od Allaha na Svoga Poslanika znači Njegovu, subhanehu, pohvalu njega u prisustvu meleka i Njegovu milost prema njemu.

Što se tiče donošenja salavata od meleka na njega, to znači da mu oni upućuju dovu za bereket (berićet) i oprost.[203]

Ako je takav položaj sa našim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, u najboljem društvu, onda je nužno da Uzvišeni Allah želi iskazati mu počast i uvažavanje koje će mu biti ukazano na Zemlji.

Ibn Kesir, rahimehullah, kaže:

'Allah je naredio nižem svijetu (stanovnicima Zemlje) da donose salavat i selam na njega kako bi se spojila pohvala na njega od oba svijeta, višeg i nižeg (nebeskog i zemaljskog), zajed-

je npr. učenje svakog dana 20 stranica Kur'ana, izgovaranje 100 puta riječi 'estagfirullah' i klanjanje 4 rekata noćnog namaza i sl. (op. prev.)
[202] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 3/507.
[203] Buhari navodi ovo mišljenje od nekih od ranijih generacija. Pogledaj: 'Fethul-bari', 8/392.

no.'[204]

Navikavanje jezika na često donošenje salavata i selama na vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, jeste jedna od stvari koja čini da musliman osjeća poštovanje prema onome koji je dostavio Objavu, što vodi iskazivanju toga poštovanja i uvažavanja kroz djela koja se ogledaju u njegovom slijeđenju i povođenju za njim.

To je, bez sumnje, jedan od najiskrenijih znakova ljubavi prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem.

Uzvišeni kaže:

'Reci: 'Ako Allaha volite, mene slijedite, i vas će Allah voljeti i grijehe vam oprostiti!', a Allah prašta i samilostan je.'[205]

Donošenje salavata na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bilo kada jeste poželjno (mustehab), i musliman ima za to višestruku nagradu, kao što je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

'Ko na mene donese jedan salavat, Allah na njega donese deset, obriše mu deset grijeha i uzdigne ga za deset stepeni (deredža).'[206]

Tako, što više musliman donosi salavat,

[204] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 3/507.
[205] Kur'an, 3:31.
[206] Bilježi ga Muslim u svome 'Sahihu', 1/306, Ebu Davud, hadis br. 1530 (2/184), Tirmizi, hadis br. 485 (2/122), i En-Nesai, 3/50. Tekst je hadisa njegov.

sve više je bliži (Allahu), kao što je o tome Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao: *'Najpreči čovjek meni na Sudnjem danu, bit će onaj koji je najviše salavat donosio na mene.'*[207]

Dakle, donošenje salavata na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, predstavlja vjerski propis i dobro djelo. Zbog toga će oni koji su bili nemarni prema tome, kao i prema zikru osjećati žaljenje kada im Allah pokaže njihova djela na Sudnjem danu.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Neće ljudi negdje sjediti ne spominjući Allaha, azze ve dželle, i ne donoseći salavat na Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, a da neće žaliti (zbog toga) na Sudnjem danu.'[208]

Poželjno je što više donositi salavat i selam na njega petkom, u toku dana i noći.

Od Evsa ibn Evsa el-Karenija, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao:

'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Zaista je vaš najvrjedniji dan petak. U njemu je Allah stvorio Adema, u njemu mu je uzeo dušu, u njemu će se puhnuti (za nastup Sudnjeg dana), u njemu će ljudi od

[207] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 484. (2/122.) i kaže: '(Hadis je) hasen-garib.'
[208] Ranije je navedeno ko bilježi ovaj hadis.

strašnog povika pomrijeti[209]*, pa u njemu što više donosite salavat na mene, jer zaista mi se vaši salavati predočavaju.'*

Tada su ashabi upitali: 'Kako će ti biti predočeni naši salavati kad već budeš istruho?' tj. 'kad se budeš raspao?'

'Allah je zabranio zemlji tijela vjerovjesnika', odgovori on.[210]

4. stalni zikrovi

To su posebni virdovi podijeljeni na dan i noć. Oni koji ih stalno praktikuju najpreči su da ih obuhvati značenje riječi Uzvišenog:

'...i muškarcima koji često spominju Allaha i ženama koje često spominju Allaha, Allah je, doista, za sve njih oprost i veliku nagradu pripremio.'[211]

Ibn Abbas, radijallahu anhuma, kaže:

'Time se želi reći: spominju Allaha nakon klanjanja namaza, ujutro i uvečer, kada hoće leći i kad se probude, svaki put kada ujutro ili naveče

[209] Tumačenje ovog hadisa pogledaj u djelu: "Avnulma'bud', 3/260. (op. prev.)

[210] Bilježi ga En-Nesai, 1374. En-Nevevi ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'El-Ezkar', str. 203, a djelo je verifikovao Ali eš-Širbedži i Hašim en-Nuri. Bilježi ga Ibn Madža, hadis br. 1085. (1/340.) i Ebu Davud, hadis br. 1047. (1/635.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-suneni Ebu Davud', hadis br. 925 (1/196).

[211] Kur'an, 33:35.

čer krenu iz kuće, spomenu Uzvišenog Allaha.'[212]

Mudžahid je rekao:

'Neće (neko) biti od onih koji puno spominju Allaha i onih koje puno spominju Allaha sve dok ne bude spominjao Uzvišenog Allaha stojeći, sjedeći i ležeći.'[213]

Upitan je šejh, imam Ebu Amr ibnus-Salah, rahimehullah, o tome koliko je dovoljno da čovjek čini zikr kako bi bio jedan od onih koji puno spominju Allaha, ili jedna od onih koje puno spominju Allaha, pa je odgovorio:

'Ako bude redovno činio zikr koji se pouzdano prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ujutro i navečer, kao i u različitim vremenima i situacijama u toku dana i noći, a to je objašnjeno u djelu 'عمل اليوم والليلة' 'Djela u toku dana i noći', bit će od onih koji puno spominju Allaha, tebareke ve teala.'[214]

Prostor nam ne dopušta da navedemo sve te virdove i zikrove koje čovjek treba činiti u toku dana i noći. Međutim, postoje knjige koje su ih sabrale, a mi ćemo ukazati na neke od njih:

1. 'الأذكار' ('Zikrovi') od En-Nevevija, a još se naziva 'حلية الأبرار وشعار الأخيار' ('Ukras dobrih i znak odabranih');
2. 'عمل اليوم والليلة' ('Djela u toku dana i noći')

[212] 'El-Ezkar', od imama En-Nevevija. Djelo je verifikovao Ali eš-Širbedži i Kasim en-Nuri, str. 35, izdavač: Muessetur-risala.

[213] Ibid.

[214] 'Fetava ve mesa'il Ibnus-Salah', verifikovao dr. Abdul-Mu'ti Emin Kal'adži, 1/150, izdavač: Darul-ma'rifa, Bejrut.

od Ibnus-Sunija;

3. 'الكلم الطيب' ('Lijepa riječ') od Ibn Tejmijja;

4. 'الوابل الصيب من الكلم الطيب' 'Korisna kiša lijepe riječi' od Ibnul-Kajjima;

5. 'تحفة الذاكرين' ('Poklon onima koji čine zikr') od Ševkanija;

6. 'التذكار في أفضل الأذكار' ('Podsjetnik na najbolje zikrove') od El-Kurtubija;

7. 'النصيحة في الأذكار والأدعية الصحيحة' ('Savjet o vjerodostojnim zikrovima i dovama') od Muhammeda Ahmeda Ismaila.

Musliman se treba potruditi da nabavi verifikovane primjerke ovih djela kako bi znao stepen vjerodostojnosti hadisa i kako bi bio na uputi prilikom činjenja ibadeta upućivanja dove.

السبب الرابع:

إيثار محابه على محابك عند غلبات الهوى، والتسنم إلى محابه وإن صعب المرتقى

Četvrta stvar:

Davanje prednosti onome što On voli nad onim što ti voliš kada se pobude strasti i uspinjanje ka Njegovoj ljubavi, makar to uspinjanje bilo i teško

Ovo je jedna divna izjava od Ibnul-Kajjima, rahimehullah. Ne možemo naći da ju je neko bolje objasnio od Ibul-Kajjima lično.

U svome govoru o davanju prednosti (onome što Allah voli nad onim što čovjek voli) u djelu 'Medaridžus-salikin fi menazili ijjake na'budu ve ijjake neste'in' on, rahimehullahu, pojašnjavajući drugi stepen davanja prednosti, a to je: '...davanje prednosti Allahovom zadovoljstvu nad nečijim drugim, pa makar prilikom toga naišao na velika iskušenja i bilo mu teško, makar izgubio snagu i tijelo mu oslabilo', kaže:

'Davanje prednosti Allahovom zadovoljstvu nad nečijim drugim ogleda se u tome da on želi učiniti nešto s čime je On zadovoljan, makar se ljudi ljutili. To je stepen vjerovjesnika. Veći od toga zauzimaju poslanici, neka je na njih Božiji mir i spas. Veći od toga zauzimaju odabrani poslanici (ulul-'azmi), a još veći zauzima naš Vjerovjesnik, neka je Božiji mir i spas na njega i na njih.

On se borio protiv čitavog svijeta. Posvetio se pozivanju ljudi Allahu. Podnosio je neprijateljstvo bližnjeg i daljnjeg u ime Uzvišenog Allaha. Davao je prednost Allahovom zadovoljstvu nad zadovoljstvom ljudi na svaki način.

Nije se bojao prijekora zbog toga što daje prednost Njegovom zadovoljstvu.

Njegova briga, trud i volja bili su skoncentrisani na davanje prednosti Allahovom zadovoljstvu, prenošenju Njegove poslanice, uzdizanju Njegove riječi i borbi protiv Njegovih nepri-

jatelja, sve dok Allahova vjera nije nadvladala sve druge, dat dokaz protiv svih svjetova i upotpunila se Allahova blagodat prema vjernicima.

On je dostavio Objavu, ispunio emanet, savjetovao ummet i borio se u ime Allaha istinskim džihadom. Obožavao je Allaha sve dok mu smrt nije došla. Niko nije dostigao stepen davanja prednosti (Allahovom zadovoljstvu) kao što je to on uradio. Neka je Božiji mir i blagoslov na njega.'[215]

Iz ovih riječi Ibnul-Kajjima, rahimehullah, može se vidjeti da se davanje prednosti onome što Allah voli nad onim što neko drugi voli otkriva kroz tri stvari kroz koje se čovjek uspinje ka onome što Allah voli, makar to uspinjanje bilo i teško, a to su:

- savlađivanje strasti,
- ne povođenje za strastima ljudi,
- borba protiv šejtana i njegovih štićenika.

I. savlađivanje strasti

Ne može se niko uspinjati ka onome što Allah voli osim onaj koji je navikao da savlađuje zabranjene strasti (prohtjeve).

Muhammed ibn Abdul-Kavijj el-Merdavi je u djelu 'Menzumetul-adab' rekao:

'U savlađivanju strasti duše počiva njena
čvrstina i ponositost,

[215] 'Medaridžus-salikin', 2/299, 300.

a u odavanju onome što ona želi vječna
poniženost.'

Pokuđena je strast težnja ka svemu što je loše i zabranjeno. Tome teži strast kad joj se pusti na volju. Ona je u arapskom jeziku (op. prev.) nazvana po tome što onoga ko joj se odaje vodi u svaku propast i nesreću na ovome svijetu, a u Džehennem na onome svijetu.[216]

Šejh Muhammed es-Sefarini u tumačenju djela 'Menzumetul-adab' veli:

'Nema sumnje da je u suprotstavljanju duše strastima njena čvrstina, snaga i zaštita od šejtana i njegove vojske, kao i udaljenost od poniženja. Nakon što je svoju strast savladao slijeđenjem (Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem), udario je bičem povođenja (pokornosti), i usmjerio je uzdama bogobojaznosti, ona je dobila čvrstinu, zaštitu, snagu i uzdigla se slijeđenjem (Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem) i suprotstavljanjem uvođenju novotarija.'[217]

Čovjek ponekad poželi nešto što je dozvoljeno, i u tome nema problema osim ako ga to odvraća od obavezne pokornosti. Međutim, kao što Ibnul-Kajjim kaže:

'Zbog toga što se većina onih koji se pokoravaju svojim strastima, prohtjevima i bijesu ne zaustavlja kod granice da time udovolje svoju potrebu, općenito je prezrena strast, prohtjevi i

[216] 'Giza'ul-elbab šerhul-menzumetil-adab', 2/455.
[217] 'El-Mufredat' od Er-Ragiba el-Asfahanija, str. 548, pod هوى.

ljutnja zbog opće štete. Rijetki su oni koji žele umjerenost u tome i zastaju kod te granice, kao što je među temperamentnima rijedak čovjek s umjerenim temperamentom u svakom pogledu.

Nad njim mora nadvladati nešto od toga. Zbog toga je trud onoga koji savjetuje u uravnotežavanju snage strasti i ljutnje, u svakom pogledu, poput doktorovog truda da uravnoteži tekućinu u svakom pogledu.[218]

To je stvar koja skoro i da ne postoji osim kod nekih od ljudi. Zbog toga Uzvišeni Allah nije spomenuo strast u Kur'anu, a da je nije pokudio. Također i u hadisima se ne spominje osim kao pokuđena, izuzev u određenim stvarima.

Kaže se da je strast poput zasjede od koje čovjek nije siguran. Strast općenito vodi trenutnom zadovoljstvu bez razmišljanja o posljedicama i potječe da se što prije udovolji strastima, pa makar to bilo uzrokom najvećih bolova, koji ga isto tako mogu brzo zadesiti.

Strast, prohtjevi, šejtan i dunjaluk vode onome u čemu je propast i zasljepljuju oko koje vidi da gleda u posljedice, kao i u ono šta će razljutiti, a šta zadovoljiti Silnoga.

Vjera, ljudskost i duša odvraćaju od uživanja koja prati bol i od strasti koje prouzrokuju kajanje.

Zbog toga što je onaj kome je dužnost da obavlja vjerske dužnosti (mukellef) stavljen na

[218] Tj. da je precizno odmjerio lijek, jer previše lijeka može škoditi, kao što je to slučaj sa strastima i ljutnjom ako im se pusti na volju. (op. prev.)

kušnju strastima među ostalim živim bićima, i uvijek mu se dešavaju loše stvari, data su mu dva suca: sud razuma i sud vjere.'[219]

Što se tiče razloga zbog kojeg je suprotstavljanje strastima jedan od uzroka koji vodi Allahovoj ljubavi, on se ogleda u tome da se čovjek kada ga strast nadvlada, nađe između dva izbora:

- između onoga čime će Uzvišeni Allah biti zadovoljan od riječi i djela;
- onoga čime će udovoljiti svojim prohtjevima, odazvati se nečemu čime je njegova duša zavedena i zasititi njenu glad.

Zbog toga suprotstavljanje strastima i strpljivost prilikom toga spada u džihad. Čak je to jedan od najvećih stepena džihada.

Upitan je Hasan el-Basri:

'Koji je džihad najbolji?'

'Tvoja borba protiv tvojih strasti', odgovorio je on.[220]

Šejhul-islam Ibn Tejmija, rahimehullah, veli:

'Musliman se treba bojati Allaha i odvraćati svoju dušu od strasti. On neće biti kažnjen zbog postojanja strasti i prohtjeva, nego zbog njihovog slijeđenja i postupanja po njima.

Ako duša bude tome težila, a on je odvraćao, onda to njegovo odvraćanje spada u ibadet i dobro djelo.'

[219] 'Revdatul-muhibbin ve nuzhetul-muštakin' od imama Šemsuddina ibn Kajjima el-Dževzija, str. 469., izdavač: Darul-kutubil-ilmijja, Bejrut.

[220] 'Šerhul-menzumetul-adab', 4/458.

Pouzdano se prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

'Mudžahid (borac na Allahovom putu) jeste onaj koji se bude borio protiv svojih strasti u ime Allaha, azze ve dželle.'[221]

Čovjeku se naređuje da se bori protiv svojih strasti, kao što mu se naređuje da se bori protiv onih koji naređuju griješenje i pozivaju tome.

Čovjeku je potrebnije da se bori protiv svojih strasti, jer je to fardi-'ajn[222], a ovo drugo fardi-kifaja.[223]

Strpljivost prilikom toga jeste jedno od najboljih djela, jer je džihad, uistinu, taj džihad, po ko bude strpljiv na tome bit će strpljiv u tome džihadu.'[224]

Neki je pjesnik rekao:

'Ako čovjek duši, šta god ona zaželi, bude udovoljavao,
i od toga je ne bude sprečavao,
ona će za lošim stvarima žudjeti,
i grijeh i sramotu navući
na onoga kojeg je, ka slasti prolaznoj, mamila.'

Ovo je što se tiče ovog svijeta, a na budućem će onaj koji je bude odvraćao od strasti i prohtjeva imati veliku nagradu, a očitu propast onaj koji je učini pokornom strastima.

[221] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 1621 (5/345), i kaže: 'Hadis je hasen-sahih.' Bilježi ga i Ahmed u svome 'Musnedu', 6/20, 22. Tekst hadis je njegov.
[222] Dužnost na svakome muslimanu. (op. prev.)
[223] Dužnost koju ako obavi jedna skupina vjernika, spada dužnost s ostalih, a ako je niko ne obavi, onda su svi grješni. (op. prev.).
[224] 'Medžmeul-fetava', 10/635, 636.

Uzvišeni Allah kaže:

'...onda će onome koji je obijestan bio i život na ovom svijetu više volio Džehennem prebivalište postati sigurno.

A onome koji je pred dostojanstvom Gospodara svoga strepio i dušu od prohtjeva uzdržao Džennet će boravište biti sigurno.'[225]

El-Alusi u tumačenju ajeta: '..i dušu od prohtjeva uzdržao', kaže:

'Koji je bude odvraćao i suzdržavao se od razuzdanih strasti, a to je povinovanje strastima, obuzdavao je strpljenjem, navikavao na davanje prednosti dobrim djelima, ne bude se povodio za dunjalučkim stvarima i njegovim ukrasima, i ne bude zaveden njegovim ukrasima znajući za težinu posljedica.'

Od Ibn Abbasa i Mukatila prenosi se da je to: '...čovjek koji htjedne učiniti grijeh, pa se prisjeti svoga stajanja radi polaganja računa pred svojim Gospodarem, subhanehu, te ga obuzme strah i ostavi ga.'

Neki mudraci kažu:

'Ako želiš postupiti ispravno, pogledaj na svoju strast i uradi suprotno njoj.'

El-Fudajl kaže:

'Najbolje je djelo suprotstavljanje strasti-

[225] Kur'an, 79:37-41.

ma.'

Ebu Imran el-Mirteli veli:

'...pa suprotstavi se svojoj strasti i nepokoran joj budi,
jer onaj ko se svojoj strasti bude pokoravao,
ka najgorem stremljenju će ga odvesti,
a ko se svojoj nasrtljivoj strasti pokori,
ona ga navraća i u bitku, i to kakvu bitku, baca!'

Što se tiče praktičnog načina borbe protiv strasti, kako je već i uobičajeno, Ibnl-Dževzi, rahimehullah, upućuje nas na najbolji način. On navodi sedam stvari koje nam pomažu u borbi protiv strasti:

- prvo: razmišljanje o tome da čovjek nije stvoren za dunjalučke strasti, nego zbog razmišljanja o posljedicama i za rad za budući svijet.

Kada bi uživanje u prohtjevima u svakom slučaju bilo časno djelo, čovjek ne bi izgubio ništa od svog ugleda, ali bi se povećao ugled životinjama.

To što je čovjeku dat ugled (čast) zbog razuma zbog kojeg se i uzdigao iznad životinja, a koji gubi zbog strasti, dovoljno govori o vrijednosti ovog prvog, a pokuđenosti ovog drugog;

- drugo: da razmišlja o posljedicama strasti, jer koliko je ona samo umanjila njegovog ugleda (časti), koliko ga je puta navela da učini loše stvari, koliko puta ga je hrana odvela u bolest, koliko puta ga je greška dovela do toga da izgubi ugled, a ružno li je i kad se spomene uz grijeh, mada onaj koji se odaje strastima ne vidi ništa drugo osim strasti!;

- treće: da pametan čovjek predstavi sebi ispunjenje cilja koji je želio udovoljavanjem strastima, zatim da sebi predstavi štetne posljedice koji slijede odmah iza slasti, u tom slučaju vidjet će da su one mnogostruko veće od strasti!;

- četvrto: da to zamisli kao se dešava nekome drugom, zatim da razmišljajući o tome sagleda posljedice, onda će vidjeti ono što zna da je loše, ako dođe u sličnu situaciju;

- peto: da razmišlja o tome šta traži od tih zadovoljstava, razum će mu reći da to ne predstavlja ništa, nego je to samo slijepa strast.

Ebut-Tajjib el-Mutenebbi kaže:

'Kada bi zaljubljeni razmišljao o svršetku
ljepote koja ga opčinjava, ne bi ga očarala.'[226]

- šesto: da promisli o nadmoći i poniženosti, jer nema nikoga ko je savladao svoju strast, a da nije osjetio nadmoć i snagu, kao što ne postoji niko koga je strast nadvladala, a da u sebi nije osjetio poniženje;

- sedmo: da razmišlja o koristi suprotstavljanju strastima, poput razmišljanja o lijepom spomenu koji će imati na zemlji (zbog toga), ispravnosti (zdravlju) duše i nagradi na budućem svijetu, zatim da razmisli o tome da bi zauvijek sve bilo suprotno da se pokorio strastima.

Da za te dvije situacije predstavi sebi primjer Adema i Jusufa, alejhimes-selam, u slasti jed-

[226] Tj. kada bi razmišljao onaj koji želi ženu koja mu nije dozvoljena, šta se krije iza te ljepote i čemu to vodi, ne bi želio da je ima.

noga i namjeri drugoga.[227]

Brate, neka ti srce bude prisutno prilikom ovih riječi i reci mi:

'Tako ti Allaha, gdje je Ademu slast koju je postigao za razliku od Jusufove namjere koju nije sproveo?!!'

Šta bi Jusuf bio da se odao toj slasti??

Zbog toga što ju je ostavio i strpljivo se suzdržao od nje boreći se samo trenutak, postao je onaj koga znaš!!'[228]

II. ne povođenje za strastima ljudi

To biva na način da se ne skreće na stranputicu zajedno s njima, niti se zajedno s njima prepušta slijeđenju onoga što oni žele, a što nije u skladu s istinom, nego vjernik daje prednost onome što Allah voli nad onim što vole ljudi, bez obzira da li to bilo zbog sebe samog ili zbog ljudi.

To ga stavlja u poziciju da poziva ka istini i dobru koje je spoznao naređujući da se čine dobra i odvraćajući od činjenja loših djela.

Postupanje po tome uz širenje ispravnog

[227] Time se aludira na to da je Adem, alejhis-selam, pao u iskušenje i jeo ono što mu je Allah zabranio, dok je Jusuf, alejhis-selam, prošao iskušenje kada ga je lijepa i ugledna žena pozvala da učini blud s njom, što je on odbio. (op. prev.)

[228] v. 'Zemmul-heva' od imama Ebul-Ferdža Abdurrahmana ibn Alijja ibnul-Dževzijja, str. 19, 20, uz neke izmjene, verifikovao Ahmed Abdusselam Ata, Darul-kutubil-ilmijja, Bejrut.

znanja, nakon što ga je stekao, jedna je od najvećih stvari koje Allah voli, jer onaj koji poziva Allahu predstavlja onoga koji upućuje Allahu i podnosi poteškoće, napor i neprijateljstvo zbog toga da bi bio od koristi ljudima i da im čini dobro.

U ummetu mora biti neko ko će se prihvatiti upoznavanja ljudi s onim što je dobro, kako bi ga praktikovali i da ih upoznaje s lošim stvarima, kako bi ih se klonili, bilo iz straha ili želje.

Pred onim ko ide tim putem postoje znaci upute.

Uzvišeni je Allah u Svojoj knjizi pojasnio put pravih vjernika i naredio da se slijedi. Uzvišeni kaže:

'I doista, ovo je Pravi put Moj, pa se njega držite i druge puteve ne slijedite, pa da vas odvoje od puta Njegova.'[229]

I kaže:

'Onoga ko se suprotstavi Poslaniku, a poznat mu je Pravi put, i koji pođe putem koji nije put vjernika, pustit ćemo da čini šta hoće, i bacit ćemo ga u Džehennem, a užasno je on boravište!'[230]

Isto tako, Kur'an je pojasnio puteve grješnika i upozorio na njih. Uzvišeni kaže:

[229] Kur'an, 6:153.

[230] Kur'an, 4:115.

'Tako Mi potanko izlažemo dokaze, i da bi očevidan bio put kojim idu grješnici.'[231]

Onome koji poziva Allahu povjereno je da ukaže na oba puta u skladu s onim što je naučio od vjere koseći se u tome sa strastima ljudi.

To je nasljedstvo poslanstva i dužnost poslanika koju umjesto njih obavljaju oni koji pozivaju Allahu, nakon što je zapečaćeno slanje poslanika. Oni na tome putu podnose slično onome što su poslanici podnosili. Oni treba da to strpljivo podnose kao što su to činili odabrani poslanici.

Uzvišeni Allah kaže Svome Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem:

'I neka te oni nikako ne odvrate od Allahovih riječi, kada ti se objave, i pozivaj Gospodaru svome i nikako ne budi od onih koji druge Njemu smatraju ravnim!'[232]

'Nemoj da na tebe utječe to što ti se oni suprotstavljaju i odvraćaju ljude od tvoga puta, ne posvećuj tome pažnju i ne brini se za to, jer je Allah s tobom. On uzdiže tvoje riječi i pomaže tvoju vjeru i daje da pobjedi ono sa čime te je poslao nad ostalim vjerama.'[233]

Dva puta, koja su oni koji pozivaju Allahu dužni objasniti ljudima, tj. put vjernika i put grje-

[231] Kur'an, 6:55.
[232] Kur'an, 28:87.
[233] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 3/389.

šnika, u osnovi su pojašnjena u Allahovoj knjizi, tako da onima koji pozivaju Allahu preostaje samo da se upoznaju s njima, te zatim da druge upoznaju s njima.

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, kaže:

'Uzvišeni je Allah u Svojoj knjizi detaljno pojasnio put vjernika, kao i put grješnika. Krajnje ishodište i jednih i drugih detaljno je pojašnjeno.

Djela i jednih i drugih (po kojim se poznaju) detaljno su pojašnjena. Detaljno je pojašnjeno ko su zaštitnici jednih, a ko drugih, kao i ostavljanje jednih bez Allahove pomoći i Allahovo pomaganje drugih, kao i uzroci zbog kojih je Allah pomogao jedne, a drugima Svoju pomoć uskratio.

Allah, subhanehu, pojasnio je obje stvari u Svojoj knjizi i krajnje ih jasno objasnio, tako da su ih oni koji imaju razum mogli vidjeti, kao što oko opaža svijetlo i tminu.

Oni koji su spoznali Allaha, Njegovu knjigu i Njegovu vjeru detaljno su spoznali i put vjernika i put grješnika. Njima su postali jasni ti putevi, kako bi im bio jasan put koji vodi do željenog cilja i put koji vodi u propast.

To su najučeniji ljudi, najkorisniji su drugim ljudima i najbolji su im savjetnici.

Oni su vodiči upute. Zbog toga se ashabi ističu nad svima onima koji dolaze poslije njih sve do Sudnjeg dana.'[234]

[234] 'El-Fevaid' od Ibnul-Kajjima, str. 108.

Kao što su strasti ljudi upropaštavajuće za same ljude, ako ih budu slijedili, ta strast je upropaštavajuća lično za tebe, ako je ti budeš slijedio.

Ljudi neće biti pitani zato što si ti slijedio njihove strasti, ali ćeš ti biti pitan za to. Prilikom toga ti od koristi neće biti ni dijete, ni otac, ni neko bližnji, ni onaj čiju si strast slijedio, čije si stope slijedio i zbog čijeg si dunjaluka izgubio svoju vjeru!

Neki je čovjek poslao pismo Davudu et-Taiju tražeći od njega da ga nasavjetuje, pa mu je on napisao:

'Budi zadovoljan s malim na ovome svijetu uz ispravnost svoje vjere, kao što su neki ljudi bili zadovoljni s puno, mada su izgubili svoju vjeru. Selam.'

III. borba protiv šejtana i njegovih štićenika

Ljubav prema Allahu i pokornost šejtanu dvije su oprečne stvari koje se nikako ne mogu spojiti, jer je prokleti šejtan neprijatelj koji napada čovjekovo srce, sve dok ga ne odvede u iskušenje, i napada čovjekovo vjerovanje, sve dok ga ne odstrani.

Kako će uspjeti čovjek koji je svoje srce izložio napadu od šejtana i njegove vojske bez odbrane?!

Kako će to srce graditi ljubav prema Allahu, dok šejtan neprestano prati u njemu ljubav prema Allahu, pa je čupa malo-pomalo, nakon što joj se postepeno približi svojim stopama i

obaspe je strjelicama svojih spletki?!

To je generalno neprijateljstvo. Uzvišeni Allah kaže:

'Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! on poziva pristaše svoje da budu stanovnici u Vatri.'[235]

Šejtan, čovjek i vjerovanje predstavljaju jednu veliku stvar koja zaslužuje da se o njoj dobro razmisli.

Neki islamski učenjak naveo je primjer za to, pa kaže:

'Primjer imana jeste kao primjer jednog grada koji ima pet utvrda. Prva je od zlata, druga od srebra, treća od željeza, četvrta od kamena, peta od cigle.

Sve dok stanovnici utvrda spremno čuvaju onu od cigle, neprijatelj neće ni pomisliti da napadne neku drugu, ali ako se budu nemarno ponijeli prema njoj, onda će oni željeti (osvojiti) i drugu i treću, dok sve kule ne budu uništene.

Tako se i iman nalazi u pet utvrda:
(1.) u čvrstom uvjerenju (jekinu),
(2.) iskrenosti (ihlasu),
(3.) obavljanju strogih dužnosti (farzova),
(4.) obavljanju sunneta,
(5.) obavljanju lijepih postupaka.

Sve dok se pridržava lijepih postupaka (adaba) i čuva ih, šejtan neće ni pomisliti da ga napadne, ali ako ostavi adabe, onda će šejtan htjeti da ga odvrati od sunneta, zatim od farzova,

[235] Kur'an, 35:6.

zatim od iskrenosti, a potom i od jekina.'[236]

Što se tiče borbe protiv šejtanovih štićenika, Uzvišeni Allah kaže:

'Vjernici se bore na Allahovom putu, a nevjernici na šejtanovom. Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo.'[237]

Jedan od znakova čovjekove ljubavi prema Allahu jeste da voli šerijat (Vjerozakon), te da ga se pridržava i poziva druge ljude da ga se pridržavaju, da se bori protiv njegovih neprijatelja na Allahovom putu i da se u tome ne boji ničijeg prijekora.

Mudžahidu (borcu na Allahovom putu), koji žrtvuje ono najvrjednije što posjeduje, a to je njegova duša, kako bi ljudi primili Allahovu vjeru, to djelo zaslužuje da bude vrhunac islama, jer su najbolje stvari vjera istine, vjerovanje da je samo Allah - Bog i priznavanje (Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem) poslanstva, a u najgora djela spada nevjerovanje u Allaha.

Zbog toga što džihad (borba na Allahovom putu) radi vjere podnosi najveće štete s ciljem da do drugih dođu najveće koristi i da se oslobode onoga što im nanosi štetu, on se smatra jednim od najvećih ibadeta koji u najvećoj mjeri vodi ka ljubavi od Allaha.

---

[236] 'Gizaul-elbab šerhul-menzumetil-adab' od šejha Muhammeda es-Sefarinija el-Hanbelija, 1/37, izdavač: Muessetul-kurtuba.
[237] Kur'an, 4:76.

Kur'an spominje Allahovu ljubav prema mudžahidima, koji se bore radi uzdizanja Njegove riječi i Njegove vjere. Uzvišeni Allah kaže:

'O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, pa, Allah će sigurno umjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati. To je Allahov dar, koji On daje kome hoće – a Allah je neizmjerno dobar i zna sve.'[238]

Ibn Redžeb el-Hanbeli, rahimehullah, kaže: 'Naveo je opis onih koje Allah voli i koji vole Allaha, pa kaže: ***'...prema vjernicima ponizne'***, tj. oni se prema vjernicima ponizno ophode ***'...a prema nevjernicima ponosite'***, tj. oni se prema nevjernicima ophode žestoko.

Zbog toga što su oni voljeli Allaha, oni su zavoljeli i Njegove štićenike koji Ga vole, pa su se prema njima ponijeli s ljubavlju, blagošću i samilošću. Zamrzili su Njegove neprijatelje, koji se neprijateljski odnose prema Njemu, pa su se prema njima žestoko i grubo ponijeli, kao što Uzvišeni kaže: ***'...strogi prema nevjernicima, a samilosni među sobom.'***[239]

Da bi ljubav (prema Allahu) bila potpuna, ona zahtijeva borbu protiv onih koji predstavljaju neprijatelje Onoga koga oni vole.

---

[238] Kur'an, 5:54.
[239] Kur'an, 48:29.

Borba na Allahovom putu (džihad), također, predstavlja poziv onima koji se okreću od Allaha da Mu se povrate putem sablje i koplja, nakon što su ih pozivali Njemu putem dokaza i argumenata.

Ljubav prema Allahu ima za cilj da sve ljude dovede na Njegova vrata, pa ko se ne odazove pozivu putem blagosti, onda treba da se poziva na grub način:

'Tvoj Gospodar čudi se ljudima koji se u Džennet dovode u lancima.'[240]

'...i neće se ničijeg prijekora bojati.' Onaj ko voli nema druge brige do da bude zadovoljan Onaj koga vole, pa bilo to kome pravo ili ne.'[241]

Džihad, po šerijatu ima šire značenje od same borbe protiv neprijatelja, tako da on predstavlja ulaganje napora u otklanjanju svega što čovjeka odvraća od Allaha. Zbog toga se u Kur'anu spominje uz uputu, uputu čovjeka i uputu ljudi.

Uzvišeni kaže:

'One koji se budu zbog Nas borili Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti.'[242]

'Allah, subhanehu, spomenuo je uputu uz džihad. Najupućeniji su ljudi oni koji se najviše

[240] Bilježi ga Buhari kao hadis koji prenosi Ebu Hurejra, radijallahu anhu, hadis br. 3010, 6/168, Ahmed, 2/30, Ebu Davud, 2677, i Ibn Hibban, 134.
[241] 'Džamiul-ulumi vel-hikem', 2/339.
[242] Kur'an, 29:69.

bore na Allahovom putu.

Najobavezniji džihad jeste džihad protiv strasti, prohtjeva, šejtana, protiv dunjaluka. Ko se bude borio protiv to četvero u ime Allaha, Allah će ga uputiti putevima Njegovog zadovoljstva, koji vode ka Njegovom Džennetu. Onaj ko ostavi džihad, izgubit će od upute onoliko koliko je propustio od džihada.'[243]

Međutim, borba protiv strasti, prohtjeva, šejtana i dunjaluka, mada je najobaveznija vrsta džihada, to ne bi bila da nije neophodni uvod za najbolji džihad, a to je džihad (borba) životom i imetkom.

Iskreni Allahov rob nakon što se bude borio protiv svoje duše u ime Allaha, s njom se bori radi Allaha i žrtvuje je nakon što ju je očistio, odgojio i prečistio od toga da slijedi strasti (kad ga obuzmu), navođenja na zle misli od šejtana i prljavštine vezanosti za zemlju (tj. izbjegavanja borbe).

Zbog toga iskreni mudžahid ne može a da ne voli Allaha, i da ne bude voljen od Allaha.

Ne treba se čuditi tome, jer je džihad vrhunac islama, kao što je to Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao.

Ibn Tejmi, rahimehullah, kaže:

'Pouzdano se prenosi da je on najbolje djelo koje čovjek dobrovoljno čini. Džihad je znak potpune ljubavi.'

Uzvišeni Allah kaže:

[243] 'El-Fevaid' od Ibnul-Kajjima, str. 59.

'Reci: 'Ako su vam očevi vaši, i sinovi vaši, i braća vaša, i žene vaše, i rod vaš, i imanja vaša koja ste stekli, i trgovačka roba za koju strahujete da prohođe neće imati, i kuće vaše, u kojima se prijatno osjećate – miliji od Allaha i Njegova Poslanika i od borbe na Njegovom putu, onda pričekajte dok Allah Svoju odluku ne donese. A Allah grješnicima neće ukazati na Pravi put.'[244]

Uzvišeni, opisujući one koji vole Allaha i koje Allah voli, kaže:

'O vjernici, ako neko od vas od vjere svoje otpadne, pa, Allah će sigurno umjesto njih dovesti ljude koje On voli i koji Njega vole, prema vjernicima ponizne, a prema nevjernicima ponosite; oni će se na Allahovu putu boriti i neće se ničijeg prijekora bojati.'[245]

One koji vole Allaha i koje Allah voli opisao je na taj način što je rekao da su ponizni prema vjernicima, a strogi prema nevjernicima, da se bore na Allahovom putu i zbog toga se ne boje ničijeg prijekora.

Ljubav je neophodna za džihad, jer onaj koji voli voli sve ono što voli Onaj koga voli, i mrzi sve što mrzi Onaj koga voli, uzima za zaštitnike one koje je On uzeo za štićenike, neprija-

[244] Kur'an, 9:24.
[245] Kur'an, 5:54.

teljski se odnosi prema onome ko se prema Njemu neprijateljski odnosi, zadovoljan je onim čime je On zadovoljan, naređuje ono što je On naredio, zabranjuje ono što je On zabranio -, u svemu tome se slaže sa Njim. To su oni čiji je Gospodar zadovoljan onim čime su oni zadovoljni, Koji se ljuti zbog onoga zbog čega se oni ljute, jer su oni zadovoljni onim čime je On zadovoljan i ljute se zbog onoga zbog čega se On ljuti.'[246]

Na drugom mjestu Ibn Tejmi povezuje ostavljanje džihada s pomanjkanjem ljubavi (prema Allahu), jer onaj koji je ostavio džihad nije dao prednost onome što Allah voli nad onim što on voli, niti krenuo da se uspne ka Allahovoj ljubavi, pa makar to uspinjanje bilo teško.

On[247], rahimehullah, kaže:

'Džihad je ulaganje napora da se ostvari ono što El-Hakk[248] voli i da se ukloni ono što El-Hakk mrzi.

Ako čovjek ostavi ono što je mogao učiniti na polju džihada, to je dokaz njegove slabe ljubavi prema Allahu i Njegovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, u njegovom srcu.

Poznato je da se ono što se voli, uglavnom, ne dostiže nečim drugim nego podnošenjem onoga što se mrzi (poteškoće), bez obzira da li ta ljubav bila dobra ili ne; tako oni koji vole imetak, vlast i ugled ne postižu ono što žele osim nakon

[246] 'Medžmeul-fetava' od Ibn Tejmijja, 10/57, 58.
[247] Tj. Ibn Tejmi. (op. prev.)
[248] Jedno od Allahovih imena. (op. prev.)

štete koja ih snađe na ovom svijetu, uz onu koja će ih snaći na budućem.

Onaj ko voli Allaha i Njegovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, ako ne bude podnosio ono što vidi da oni, koji vole nekoga ili nešto drugo mimo Allaha, podnose kako bi postigli ono što vole, onda to upućuje na njegovu slabu ljubav prema Allahu, pogotovo zbog toga što ono što oni rade predstavlja put na koji razum ukazuje.'[249]

[249] 'Medžmeul-fetava', 10/192, 193.

السبب الخامس:

مطالعة القلب لأسمائه وصفاته، ومشاهدتها ومعرفتها، وتقلبه في رياض هذه المعرفة، فمن عرف الله بأسمائه وصفاته وأفعاله، أحبه لا محالة

Peta stvar:

Upoznavanje srca s Njegovim imenima i svojstvima, razmišljanje o njima i njihovo spoznavanje, uživanje u vrtovima te spoznaje, jer onaj ko je spoznao Allaha putem Njegovih imena i svojstava, taj Ga je bez ikakve sumnje, zavolio

Ibul-Kajjim, rahimehullah, ovdje govori o spoznaji, a to je jedan od visokih stepena koje vjernik može postići, kao i jedan od stepena onih koji idu ka prebivalištu onih koji su uspjeli.

Spoznaja, kao što Er-Ragib kaže, jezički znači: 'Spoznavanje nečega putem razmišljanja o posljedici (tragu) toga. To ima uže značenje od znanja. Suprotno njoj je poricanje.

Tako se kaže: 'Čovjek je spoznao Allaha', a ne: 'zna Allaha', tako da radnja glagola prelazi na samo jedan objekt, jer ljudska spoznaja biva razmišljanjem o tragu (posljedici), s tim da ne može spoznati Njegovu bit.

Tako se kaže: 'Allah zna to i to', a ne: 'On je spoznao to i to', jer se spoznaja koristi za znanje do kojeg se dolazi putem razmišljanja.[250]

Postoji razlika između znanja i spoznaje, ortografski i značenjski. Najvažnija razlika između toga jeste ta da je spoznaja znanje proisteklo iz rada, tako da ona obuhvata zajedno i znanje i rad. Ona se najviše veže za rad srca.

Buhari, rahimehullah, je za hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Ja najbolje od vas poznajem Allaha' naslovio poglavlje u svome 'Sahihu' prema drugom hadisu koji glasi: *'Spoznaja je djelo srca'*[251], zbog riječi Uzvišenog: ***'...ali će vas kazniti zbog onoga što***

---

[250] 'El-mufredat', od Er-Ragiba el-Asfahanija, pod عرف, str. 331.

[251] Bilježi ga Buhari kao muallek u 'Kitabul-imanu', XIII poglavlje.

su vaša srca zaradila.'[252]

Spomenuti hadis ima drugo predanje u kojem stoji: 'Ja sam od vas najbolje spoznao Allaha.'[253]

Ibn Hadžer, rahimehullah, kaže:

'Njegove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi: 'Ja najbolje od vas poznajem Allaha' jasno izražavaju da znanje o Allahu ima stepene i da su neki ljudi u tome bolji od drugih, kao i da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, na najvećem stepenu u pogledu toga.

Znanje o Allahu obuhvata ono što se odnosi na Njegova svojstva i Njegove propise, kao i na ono što je vezano za to. To je istinski iman.'[254]

Ibul-Kajjim, rahimehullah, kaže:

'Ne kaže se da ima spoznaju niko drugi osim onaj koji zna za Allaha i put koji vodi do Njega, koji zna za poteškoće i nevolje koje se na tom putu nalaze. On ima poseban odnos prema Allahu koji svjedoči o njegovoj spoznaji.

Ima spoznaju onaj ko je spoznao Allaha po Njegovim imenima, Njegovim svojstvima i Njegovim djelima, a zatim bio iskren u odnosu prema Allahu, očistio svoj nijet i bio iskren u njemu, napustio loše ponašanje, koji se očistio od svoje prljavštine, nečistoće i stvari u kojima je griješio, zatim bio strpljiv u provođenju Allahovih propisa u blagostanju i neimanju, pozivao Allahu i u

[252] Kur'an, 2:225.

[253] Ibn Hadžer kaže: 'To je predanje od El-Esilija.' ('Feth', 1/89).

[254] 'Fethul-bari', 1/89.

Njegovu vjeru s dokazima, i posvetio se pozivanju samo Njemu s onim sa čime je došao Njegov Poslanik, i u to nije umiješao mišljenja ljudi, njihove ukuse, njihova izmišljanja, njihova mjerila i njihove ideje i nije na osnovu toga vagao ono s čime je došao Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, taj uistinu zaslužuje naziv onoga ko ima spoznaju (arifa), mada se neko drugi time naziva, na osnovu (sopstvenih) tvrdnji i pozajmljivanja (zloupotrebe) tog termina.'[255]

Čovjek neće biti stabilan u svojoj spoznaji i vjerovanju sve dok ne bude vjerovao u Božija svojstva i spoznao ih do te granice da ga ona izvodi iz kruga nepoznavanja svoga Gospodara.

Vjerovanje u Božija svojstva i njihova spoznaja predstavlja temelj islama, pravilo vjerovanja, plod drveta dobročinstva. Onaj ko bude poricao ta svojstva srušio je temelje islama i vjerovanja, upropastio plodove drveta dobročinstva, a daleko je od toga da bude od onih koji su dostigli spoznaju!

Onaj ko ta svojstva pokuša da drugačije protumači, on onda kao da optužuje Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je njegovo tumačenje Objave manjkavo, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ne može da najvažnije stvari u pogledu vjerovanja ostavi neobjašnjene, tako da one trebaju pojašnjenje od nekog drugog koji bi objasnio njihovo značenje, kao i šta se želi reći pojedinim izrazima koji nisu detaljnije

[255] 'Medaridžus-salikin', 3/337, 338, uz manje izmjene.

pojašnjeni u Kur'anu i sunnetu.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, koji je svoj ummet poučio svemu, čak i lijepim postupcima prilikom ulaska u hamam (klozet), nije moguće da je dio spoznaje Gospodara ostavio bez detaljnog objašnjenja.

Ibn Tejmi, rahimehullah, veli:

'Nemoguće je pored toga što ih je svemu poučio što će im koristiti u pogledu njihove vjere, ma kako precizno bilo, da izostavi poučiti ih šta će svojim jezicima govoriti i svojim srcima vjerovati u pogledu svoga Gospodara, Onoga Kojeg obožavaju, Gospodara svjetova, Čija je spoznaja konačna, činjenje ibadeta Njemu najčasnije djelo, put ka Njemu krajnji cilj, a to je ujedno i srž Poslanikovog, sallallahu alejhi ve sellem, pozivanja i najvažniji dio Objave.'[256]

Da, ta spoznaja Allaha srž je islamskog poziva i najvažniji dio Objave. To je prva dužnost svih poslanika, jer su oni, neka je na njih Božiji mir i spas, poslani zbog tri velike i važne dužnosti na kojima počiva vjerovanje u Allaha:

- prva dužnost: pozivanje da se samo Allah, Koji Sebi nema ništa i nikoga ravnog, obožava, a to se ne može ostvariti osim nakon što se ljudi upoznaju s Onim Koga obožavaju, s Njegovim veličanstvenim svojstvima kojima se odlikuje i Njegovim savršenim imenima;

- druga dužnost: pojašnjenje puta koji vodi ka Njemu, subhanehu, i kako biti istrajan na tom

[256] 'Medžmeul-fetava' od šejhul-islama IbnTejmijja, 1/7.

putu, a to se postiže pojašnjenjem dužnosti s kojima vjera dolazi od onoga što naređuje i onoga što zabranjuje, obećanja i prijetnje koje daje kako bi se ibadet činio iskreno Njemu, subhanehu;

- treća dužnost: pojašnjenje šta čeka one koji su bili zaduženi vjerskim dužnostima na budućem svijetu, gdje će ići: ili u Džennet i blagodati, ako su bili vjernici, ili u vatru i Džehennem, ako su bili od onih koji su uz Allaha druge obožavali i oni koji nisu vjerovali u Njega.

Poslanici su to objašnjavali, kao i šta će se dešavati na Sudnjem, danu poput Dženneta i Džehennema, obračuna, vrela, vage, sirat-ćuprije i sl.[257]

To su tri dužnosti zbog koji su poslanici slani. Neprijatelji poslanika, od šejtana u vidu džina i šejtana u vidu ljudi, podijelili su se u tri grupe. Svaka od njih stala je na početak puta odvraćajući od njega.

Te grupe su:

- prva: oni koji su pokušali oduzeti smisao Božijim svojstvima i koji su zastranili u vezi s pitanjem Njegovih imena:

oni su stali na početak puta koji vodi ka spoznaji Allaha kako bi se isprijećili između poslanika i njihovih sljedbenika, kao i između ispravne spoznaje od ljudi vezane za njihovog Gospodara, Koga obožavaju;

[257] v. 'Šerhul-akidetit-tahavijja' od Ibn Ebul-Izza el-Hanefija, djelo je verifikovala grupa alima, recenziju je izvršio šejh Albani, str. 89, 90, izdavač: El-mektebul-islamijja, Bejrut. Pogledaj i: 'Medaridžus-salikin', 3/348.

- druga: je ona koja je sjela na početak puta koji vodi do Allaha, a iz kojeg proizlazi pokornost naredbama i klonjenje zabrana:

to su oni koji mijenjaju i iskrivljavaju vjeru poput onih koji imaju loše ideje, lažnu politiku, poremećen osjećaj za ukus i loše običaje i navike kako bi stali između ljudi i njihovog kretanja Pravim putem, putem potpunog i sveobuhvatnog Šerijata;

- treća: je stala na put koji vodi djelima koja vode u Džennet i koji odvraća od djela koja čine oni koji će biti stanovnici Džehennema:

Ti koji stoje na njemu jesu oni koji su se predali svojim strastima i koje su strasti zavele. Oni koji udovoljavanju strastima i prohtjevima smatraju to krajnjim ciljem, te su počeli odvraćati ljude da se pripremaju za Džennet i navoditi ih da se preokupiraju ovim svijetom. Njihovo stanje govori: 'Danas je vino, a sutra - vidjet ćemo.'[258]

Najopasnija grupa jeste prva, koja odvraća od spoznaje Allaha. To su oni koji negiraju svojstva Gospodara, Onoga Koji se obožava, tako da Mu ne potvrđuju ono što je On sam Sebi potvrdio od svojstava savršenstva, ljepote i veličanstvenosti.

Allah je, subhanehu, onoga ko negira Njegova svojstva označio onim ko ima loše mišljenje o Njemu i zaprijetio mu na način kako to nije

[258] v. 'Medaridžus-salikin', 3/349, 350.

učinio ni prema onima koji uz Allaha druge obožavaju, ni prema nevjernicima, ni prema velikim grješnicima.

Uzvišeni kaže:

'Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili.

I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, i sada ste nastradali.'[259]

Ni nevjerniku ni grješniku ne prijeti se ničim drugim osim zbog toga što su imali loše mišljenje o Njegovim svojstvima vezanim za znanje, da ono sve obuhvata: Njegov sluh, Njegov vid i Njegovu mudrost.

Ibn Kesir, rahimehullah, u tumačenju ovog ajeta kaže:

'Vi se niste krili od toga da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše..', tj. reći će njima udovi i koža kada ih budu korili zbog svjedočenja protiv njih: 'Vi niste krili od nas ono što ste radili. Naprotiv, vi ste iskazivali nevjerstvo i javno ste griješili prema Allahu. Niste mislili na Njega, jer ste vi mislili, po vašem uvjerenju, da On ne zna sva vaša djela.' I zato kaže Uzvišeni:

'...već zato što ste mislili da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili. I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je', tj. ovo neosnovano mišljenje.

[259] Kur'an, 41:22-23.

To je, ustvari, vaše pogrešno uvjerenje da Allah, neće saznati mnogo štošta što ste radili, i ono vas je upropastilo kod vašeg Gospodara.

'...pa ste gubitnici postali!', tj. na budućem svijetu, upropastit ćete sami sebe i svoje porodice.'[260]

Allah, subhanehu, onima poput tih, koji imaju loše mišljenje o Njemu, kaže:

> ***'...i da bi kaznio licemjere i licemjerke i mnogobošce i mnogoboškinje koji o Allahu zlo misle – neka zlo njih snađe! Allah se na njih rasrdio i prokleo ih i pripremio za Džehennem, a grozno je on boravište!'***[261]

Ibnul-Kajjim, u tom smislu, kaže:

'Ovakva prijetnja nije izrečena nikom drugom osim onome ko je imao loše mišljenje o Allahu, subhanehu, a poricanje Njegovih svojstava i biti (suštine) Njegovih imena jeste jedno od najgorih mišljenja o Njemu.'[262]

Onaj ko bolje razmisli uvidjet će da je poricanje Božijih svojstava i njihovo negiranje osnova širka (mnogoboštva), jer je njegova osnova poricanje Božijih svojstava.

Onaj ko pored Allaha obožava još nekoga, on, na osnovu svoga lošeg mišljenja, vjeruje da Allah, subhanehu, treba sudrugove i pomagače ili da Ga je nužda natjerala da pribjegne onome ko

[260] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 7/161.
[261] Kur'an, 48:6.
[262] 'Medaridžus-salikin', 3/347.

će Ga upoznati sa stanjima ljudi, poput vladara.

Kada Mu pripiše saučesnike u vlasti, on onda smatra da On sam nije u stanju da samostalno vodi brigu o ljudima i njihovim potrebama. Kada uzme zagovornike kojima se približava činjenjem ibadeta njima i klanjem žrtvenih životinja, onda on smatra (misli) da On nije blag prema ljudima, pa treba zagovornike koji će ga odobrovoljiti prema njima.

Kada Mu pripiše drugu (ženu) ili dijete, on onda time smatra da On ima potrebu da se razmnožava sa drugom i ima puno djece, jer njihov mali broj predstavlja poniženje.

Neka je uzvišen Allah od nepravde nepravednika i lošeg mišljenja onih koji o Njemu imaju loše mišljenje!!

Zbog toga je Ibrahim, alejhis-selam, rekao svome narodu koji je zapao u širk zbog takvih mišljenja: ***'...i šta o Gospodaru svjetova mislite?'***[263]

> ***'Zar mislite ako budete obožavali nekoga drugog mimo Njega, da vas On neće moći kazniti ili da će vas On samima sebi prepustiti?'***[264]

Da bi čovjek od sebe odstranio loše mišljenje i iskvarena uvjerenja, mora krenuti putem spoznaje Uzvišenog Allaha kako bi Ga obožavao na osnovu Upute i dokaza, a to može postići na dva načina:

[263] Kur'an, 37:87.
[264] 'Tefsirul-Dželalejn', str. 544.

- prvi: zastajanje kod onoga što se prenosi u Kur'anu od Allahovih svojstava i Njegovih imena, pa ih potvrdi onako kako su spomenuti i ne kvari svoju spoznaju Allaha njihovim (proizvoljnim) tumačenjem, negiranjem ili mijenjanjem.

Kada on bude vjerovao u Allahova svojstva koje je Objava potvrdila, spoznat će da njegovom Gospodaru pripadaju sva svojstva savršenstva i veličine. Uvidjet će da nema prostora za raspravu o njihovom tumačenju ili pokušavanju da im dadne neka drugo značenje.

Kada, na primjer, Uzvišeni Allah kaže:

> ***'Zar oni čekaju da im meleci dođu, ili njihov Gospodar, ili neki predznaci od Gospodara tvoga?'***[265]

Ovaj ajet jasno govori da će Allah doći da presudi ljudima na Sudnjem danu[266], pa koji dokaz imaju oni koji to tumače kao dolazak meleka, ili dolazak nagrade, ili dolazak nekih znakova i predznaka Sudnjeg dana?!![267]

Da se time to željelo reći, da li bi ti predznaci bili tako nadovezani jedan na drugi slijedeći jedan drugoga?!

Na osnovu tog načina izražavanja da li, u osnovi, preostaje i jedna sumnja da se time misli

[265] Kur'an, 6:158.
[266] v. 'Tefsirul-džamiul-bejan', 8/96.
[267] Besim Korkut je taj ajet na bosanski preveo kao: 'Zar oni čekaju da im meleki dođu, ili kazna Gospodara tvoga, ili neki predznaci od Gospodara tvoga?' (op. prev.).

na Allaha, subhanehu, da će On lično doći, kako to dolikuje Njegovoj veličini i uzvišenosti?

Kada Uzvišeni Allah kaže: ***'...a Allah je sigurno s Musaom razgovarao'***[268], možemo vidjeti da ajet potvrđuje svojstvo govora Allahu, subhanehu, kao i da je On, subhanehu, razgovarao s nekim Svojim poslanicima govorom koji je ograničeniji od opće objave, koju je objavio ostalim poslanicima. Na to upućuju Njegove riječi na početku ajeta:

> ***'Mi objavljujemo tebi kao što smo objavljivali Nuhu i vjerovjesnicima poslije njega.***[269,270]

Ajet je napravio jasnu razliku između generalne (opće) objave i posebnog govora i postavio ih u dvije zasebne vrste.

Isto tako, hadisi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, potvrđuju svojstva Uzvišenog Allaha. Kada bi ih podredili tumačenjima onih koji ih tumače na svoj način i iskrivljuju, onda bi se izgubilo njihovo pravo značenje, i pored toga što su jasni u pojašnjenju i tumačenju koje ne prožima dvosmislenost. Od toga su Poslanikove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi u vjerodostojnom hadisu:

[268] Kur'an, 4:164.
[269] Kur'an, 4:163.
[270] Pogledaj tumačenje ovog ajeta u djelu 'Tefsirut-Taberi', 6/29, zatim u djelu 'Tefsirul-Ibn Kesir', 2/426., 427.), 'Bedaiiut-tefsir el-džamiul-li tefsiri Ibnil-Kajjim', 2/89/90, sabrao i izvršio recenziju Jusri es-Sejjid Muhammed, izdavač: Darul-Ibnl-Dževzi, Ed-Demmam.

'Uistinu ćete vi vidjeti svoga Gospodara kao što vidite ovaj mjesec, nećete se mučiti da Ga vidite, pa ako možete uspjeti da vas nešto ne savlada od namaza prije izlaska sunca i namaza prije zalaska sunca, onda tako učinite (tj. klanjate ih).'[271]

Jasno je da se u ovom hadisu nalaze pojašnjenja koja u potpunosti odbacuju svako tumačenje, jer u značenje ovog hadisa može sumnjati samo onaj ko je u zabludi i želi izmijeniti značenja kur'anskih i hadiskih tekstova;

- drugi: drugi način spoznaje Gospodara po Njegovim svojstvima jeste da sve stvoreno ukazuje na njih.

Ono što je stvoreno upućuje na Onoga Ko je to stvorio, da je On živ, svemoćan, da posjeduje znanje i da ima volju. Samo savršenstvo i potpunost onog što je stvoreno na najpotpuniji način kategorički ukazuje da je Stvoritelj mudar i sposoban.

Korist koja se nalazi u onome što je stvoreno, bilo opća ili lična, upućuje na to da je Stvoritelj blag, samilostan, plemenit, darežljiv, milostiv.

Tragovi savršenstva koji se nalaze u onome što je stvoreno upućuju na to da je Stvoritelj preči da bude savršen i lijep od onoga što je stvoreno. Onaj ko daje savršenstvo najpreči je da bude

[271] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 7434, 'Fethul-bari', 13/429, bilježi ga i Muslim, hadis br. 633. (1/439.). Tekst hadisa je Buharijev.

savršen.

Onaj ko daje ljepotu najpreči je da bude lijep.

Onaj ko je stvorio sluh i vid i učinio da sve progovori napreči je da bude Onaj Koji sve čuje, Onaj Koji sve vidi, Onaj Koji govori.

Isto, tako Onaj Ko je stvorio znanje, sposobnosti i volju najpreči je da sam bude Onaj Koji sve zna, Koji sve može i Koji ima volju.

U pojavnom svijetu postoje stvari koji svjedoče Allahova imena i Njegova svojstva. Samo je stvorenje svjedok za ime El-Halik (Stvoritelj). Onaj kome je data opskrba svjedok je za ime Er-Rezzak (Onaj Koji opskrbu daje).

To što stvorenja podliježu milosti svjedoči ime Er-Rahim (Samilosni). Dobro koje im On daje svjedoči ime Elletif (Dobri). Mogućnost njihova pokajanja nakon lošeg djela svjedoči ime Et-Tevvab (Onaj Koji pokajanje prima). Da li će im imetak biti uvećan nakon zahvale (Allahu), svjedoči ime Eš-Šekur (Onaj Koji je zahvalan). Da li će biti kažnjeni zbog ustrajnosti u zabludi i nepravdi, svjedoči imena El-Džebbar (Silni), El-Aziz (Moćni), Šedidul-ikab (Onaj Koji žestoko kažnjava), Zul-intikam (Strogi) itd.

Isto tako, ono što Allah naređuje od propisa upućuje na Njegova imena i svojstva. On, subhanehu, naređuje da se pravedno postupa. Stoga je On – El-Hakem (Sudija) i El-Hakimu bil-'adl (Onaj Koji pravedno sudi).

Naredio je da se dobročinstvo čini, što ukazuje na to da je zaštitnik onih koji dobročinstvo čine.

On potječe na traženje oprosta, što upućuje da je On El-Afuvvu (Onaj Koji oprašta).

Naredio je samilost, ljubav i plemenitost, što upućuje na to da je On Er-Rahimu (Samilosni), El-Vedudu (Onaj Koji voli), El-Kerimu (Plemeniti), Koji voli i biva zadovoljan, samilostan i najljepše nagrađuje.

Njegova naredba da se grubo i osorno postupa prema nevjernicima i kažnjavanje grješnika koji su nepravdu nanijeli upućuje na to da je On Šedidul-ikab (Onaj Koji žestoko kažnjava), Azizun Zuntikam (Moćni i Strogi), da se srdi i ljuti i da kažnjava onoga ko loše djelo uradi ako se ne pokaje i sl.

Svako od Njegovih lijepih imena ima svjedoka u onome što je On stvorio i što je naredio, a na čovjeku je hoće li ih spoznati ili ne.

Ono što je stvoreno i ono što je naredio jesu stvari koje najviše ukazuju na Njegova imena i svojstva.

Uzvišeni kaže:

'Gospodar vaš je Allah, Koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda se iznad Arša ispeo; On tamom noći prekriva dan, koji ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde pokoravaju se Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!'[272]

Musliman, ako hoće biti od onih koji su

[272] Kur'an, 7:54.

spoznali Allaha istinskom spoznajom, onda svojim srcem treba spoznati imena i svojstva svoga Boga i Stvoritelja kako bi Allaha obožavao na ispravan način i s ljubavlju te kako bi spoznao Njegovu veličanstvenost i veličinu.

Neka musliman dobro pogleda retke Objave i osmotri stranice savršeno uređenog univerzuma. U tome će naći potpune i prave odgovore, kao što pjesnik kaže:

'Pogledaj retke svega postojećeg,
jer su oni tebi pisma od Vladara Svevišnjeg.
U njima stoji, ako promotriš, šta je napisano:
'Da je sve mimo Allaha ništavno',
i upućuje na postojanje svojstava Gospodara njihova,
tako da i ono što ne govori upućuje onoga koji govori.'

Čovjek se treba truditi da to postigne i moliti Allaha da mu dadne svjetlo pomoću kojeg će vidjeti ono što ukazuje na Njegova uzvišena svojstva, jer što jače to svjetlo bude u čovjekovom srcu sve bolje će vidjeti ono što priliči Uzvišenom Allahu od svojstava savršenstva i uzvišenosti. Ako se to svjetlo smanji ili se njegova svjetiljka ugasi u srcu, onda će se i svjetlo vjerovanja ugasiti u njegovom srcu: ***'...a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati.'***[273]

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, kaže:

'Vjerovanje u (Allahova) svojstva i njihova

[273] Kur'an, 24:40.

spoznaja, potvrđivanje njihove suštine, vezanost srca za njih i njegovo svjedočenje istih početak je puta, njegova sredina i svršetak. To je duh onih koji su krenuli putem (ka Allahu), njihov vodič do odredišta, pokretač njihove volje, kad malaksaju, i budilnik njihovih ambicija, kad one opadnu. Njihov se put zasniva na slijeđenju znakova, a to su: svojstva Onoga Koga vole i krajnji cilj onoga što žele.'

Zatim kaže: 'Svojstva Onoga Kome se poziva i Njegove osobine savršenstva i suština Njegovih imena privlače srca da Ga vole i žele doći do Njega, jer srca vole onoga koga poznaju, koga se boje, u koga se uzdaju (nadaju), za kim čeznu, u čijoj blizini uživaju, prilikom čijeg se spomena smiruju, u skladu s njihovim poznavanjem Njegovih svojstava.'[274]

To značenje potvrđuje i Hasan el-Basri, rahimehullah, u jednoj svojoj kratkoj izjavi: 'Ko spozna svoga Gospodara zavoli Ga.'[275]

Ako se ta ljubav ustali u srcu i osvoji ga, onda vjernik uz to neće imati samostalnu ljubav, niti odvojenu mržnju, jer će, ako bude volio, voljeti radi Allaha, a ako bude mrzio, mrziti radi Allaha. On neće kod sebe ostaviti prostora za sebe, tako da bi se borio zbog njih i okupirao se njima, osim u granicama onoga što Allah voli.

To je posljedica (trag) koji se može prepoznati u ponašanju onih koji imaju spoznaju (arifu).

[274] 'Medaridžus-salikin', 3/351.

[275] 'Muhtesarul-minhadžis-salikin', str. 332.

Islamski učenjak Ibnul-Kajjim pripovijeda od svoga šejha i imama Ibn Tejmijja, rahimehumallah, da je on govorio:

'Arif (onaj ko ima spoznaju) jeste onaj ko ne smatra da neko ima prema njemu neki dug niti da on ima nad nekim drugim prednost. Zbog toga on ne kori (druge), niti traži (od drugih), niti se bori (protiv drugih).'[276]

Ne zaboravi, o ti koji voliš radi Allaha -, a svojim srcem spoznaješ Allahova imena i Njegova svojstva kako bi povećao svoju spoznaju o Njemu, te kako bi Ga više volio, ne zaboravi kur'ansku uputu u pogledu toga.

Kur'an je vodič ka potpunoj spoznaji o Allahu, azze ve dželle.

(Ibnul-Kajjim, rahimehullah) u djelu 'El-fevaid' kaže:

'Ti, ako dobro razmisliš o Kur'anu i ako si ga sačuvao od iskrivljenja i od toga da mu sudiš po mišljenjima mutekellima i onih koji su ga tumačili na svoj način, on će te uputiti na Vladara, Vječnog, Koji se nalazi iznad nebesa, nad Aršom, Koji upravlja Svojim robovima, Koji naređuje i zabranjuje, Koji šalje poslanike, spušta knjige, Koji biva zadovoljan, Koji se srdi, Koji nagrađuje i kažnjava, Koji nekome daje, nekome ne daje, Koji uzdiže i ponižava, Koji vidi i čuje iznad sedam nebesa, Koji zna tajno i javno, Koji radi šta hoće, Koji posjeduje sve osobine savr-

[276] 'Medaridžus-salikin', 1/523.

šenstva, Koji je čist od svakog nedostatka, ni atom, ni nešto veće se ne pomakne osim Njegovom dozvolom, ne opadne niti jedan list (s grane drveta) bez Njegovog znanja, niti se bilo ko kod Njega može zauzeti (za nekoga) osim Njegovom dozvolom, Njegovi robovi osim Njega nemaju ni zaštitnika ni zagovarača.'[277]

Nakon što čovjek spozna svoga Gospodara i zavoli Ga, onda mora dokazati ispravnost te spoznaje i iskrenost te ljubavi, a to biva tako da obožava Allaha u skladu s tom spoznajom, pa se upozna s onim što Ailah voli kako bi Mu se približio (čineći to što On voli) i upozna se sa onim što On mrzi kako bi se toga klonio.

El-Haris el-Muhasibi, rahimehullah, veli:

'Nema ništa preče čovjeku, nakon spoznaje Allaha, od spoznaje onoga što On mrzi, a to je ono što je On zabranio, u vezi s čim je došla prijetnja, prijekor i upozorenje, zatim spoznaja onoga što On voli, a to je ono što je On naredio i na šta podstiče.

Djela koja najbolje vode ka Allahovom zadovoljstvu jesu ostavljanje onoga što Allah mrzi i pridržavanje onoga što Uzvišeni Allah voli i na šta podstiče.

Zato, brate moj, gledaj da kad se probudiš, onda neka ti ništa drugo ne bude važnije od toga da iskorijeniš osobinu koju tvoja duša želi, a koju Uzvišeni Allah mrzi, jer će ti se na njenom mjestu roditi nova, ona koju Allah voli.

[277] 'El-fevaid', od Ibnul-Kajjima, str. 71.

Nakon toga imat ćeš mnogostruko više blistavog svjetla u svome srcu i razumijevanju.

Znaj, brate moj, da na ovom svijetu postoji ono što je halal, tj. dozvoljeno, kao i ono što je sumnjivo i ono što je zabranjeno (haram).

Ako u čovjekovom srcu budu imalo ljubavi prema halalu i dozvoljenom, čovjek neće biti odvojen od predmeta sklonosti prema sumnjivim i pokuđenim stvarima.

Ako u njegovom srcu bude imalo ljubavi prema sumnjivim i pokuđenim stvarima, neće biti odvojen od predmeta sklonosti prema haramu.

Što god više sumnjive stvari budu napadale na srce i čovjek ne bude osjećao grižu savjeti dok ih bude činio, onda je pao u haram, jer su sumnjive stvari bliže haramu nego halalu.'[278]

[278] 'Adabun-nufus' od El-Harisa el-Muhasibija, verifikoavao Abdulkadir Ahmed Ata, str. 121, 122, izdavač: Muessetul-kutubis-sekafijja, Bejrut.

السبب السادس:

مشاهدة بره وإحسانه، وآلائه ونعمه
الباطنة والظاهرة فإنها داعية إلى محبته

Šesta stvar:

Posmatranje Njegovog dobročinstva i skrivenih i vidljivih blagodati, jer to vodi ka ljubavi prema Njemu

Šesti stvar:

Spoznavanje Njegovog dobročinstva i skrivenih i vidljivih blagodati, jer to vodi ka ljubavi prema Njemu

Čovjek je, kao što se kaže, rob dobročinstva. Blagodati, dobročinstvo i blagost predstavljaju ono što zarobljava njegove osjećaje, zavladava njegovim osjetilima i potječe ga na ljubav prema onom ko mu daje blagodat i čini mu dobro.

U biti, nema nikog drugog ko daje blagodati i ko čini dobročinstvo osim Allaha. To je ono na šta upućuju zdrav razum (akl) i vjerodostojno predanje (nakl). Tako, kod razumnih nema niko drugi ko se voli osim Uzvišenog Allaha, niti nekog drugog mimo Njega ko zaslužuje potpunu ljubav.

Na osnovu razuma to se može pojasniti sljedećim uzrocima:

1. čovjek voli samog sebe, svoj opstanak, potpunost i stalno postojanje, a mrzi ono što je suprotno tome, poput smrti, nepostojanja i manjkavosti.

To je osobina svega živog i ono se ne može zamisliti bez toga.

To vodi krajnjoj ljubavi prema Allahu, azze ve dželle, jer kada čovjek spozna svoga Gospodara, onda je konačno spoznao da njegov opstanak, stalno postojanje i potpunost dolaze od Allaha. On bi bio ništa da ga Allah iz svoje milosti nije stvorio. Bio bi nepotpun nakon što je postao da nije Allahove blagodati kojom ga je potpunim učinio.

Kako se može zamisliti da čovjek voli sebe, a ne voli svoga Gospodara pomoću Kojeg opstoji?;

2. čovjek po svojoj prirodi voli onoga ko lijepo prema njemu postupi, ljubazno se odnosi, požuri da mu pomogne, bori se protiv njegovih neprijatelja i u svemu ga pomaže, on ga bez sumnje voli.

Kada čovjek dostigne istinsku spoznaju, onda spozna da je onaj ko mu čini dobro samo Allah, subhanehu ve teala, a veličinu Njegove dobrote prema Svome robu ništa ne može obuhvatiti.

To se može pojasniti tako da ti, recimo, neko učini dobro i dadne ti sve svoje blago i sve što posjeduje, zatim ti dadne slobodu da time upravljaš kako hoćeš. Ti ćeš smatrati da ti je učinio dobro.

Međutim, to nije tačno, jer je taj njegov postupak dobročinstva postigao imetkom i svojom sposobnošću da posjeduje imetak, zatim podsticajem koji ga je potakao da potroši imetak Allahovom voljom.

Uostalom, ko je učinio tu blagodat da je stvorio njega, njegov imetak, volju i podsticaj?

Ko je učinio da te on zavoli? Ko ga je usmjerio na tebe i učinio da on smatra kako je dobro za njegovu vjeru i život na ovom svijetu u tome da ti učini dobročinstvo?

Da nije toga, ne bi ti ništa dao. Tako, kao da je on prinuđen da se pokori i bude nemoćan se tome suprotstaviti.

3. dobročinitelj od ljudi prirodno je omiljen, pa makar prema tebi i ne učinio neko dobro.

Kada bi do tebe doprla vijest da je neki kralj učen, pobožan, pravedan, blag prema svojim podanicima, ti bi ga zavolio, mada se on nalazi u nekom dalekom kraju. U sebi ćeš osjećati da si mu sklon.

To je ljubav prema dobročinitelju samo na osnovu toga što je on dobročinitelj, a kako bi ga tek volio kada bi tebi učinio kakvo dobro! Šta tek onda reći za to da si ti samo posljedica posljedice Njegovog dobročinstva?! Samo jedno dobro djelo od dobrih djela Njegove moći?!

To vodi ka ljubavi prema Uzvišenom Allahu, čak vodi tome da se mimo Njega ne voli niko drugi osim onoliko koliko se veže za uzrok, jer je On dobročinitelj prema svima zato što ih je stvorio, upotpunio, dao im uzroke koji su im neophodni i drugo mimo toga od blagodati koje se ne mogu pobrojati.'[279]

Razum koji uz tradiciju (nakl) vodi ka ljubavi prema Uzvišenom Allahu zbog Njegovog činjenja dobra, Njegovih blagodati, taj isti je razum nemoćan pobrojiti te blagodati. Kako da ih prebroji u nebeskim prostranstvima i zemaljskim predjelima?!

Kako da ih prebroji u dnevnim ili noćnim časovima?!

Kako da ih prebroji u sebi i ovom svijetu koji mu je potčinjen?!

Uzvišeni kaže:

'Allah je stvoritelj nebesa i Zemlje, On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje

[279] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 223,224, uz određeno skraćivanje.

rađaju plodovi kojima se hranite; i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite; i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom; i daje vam svega onoga što od Njega tražite, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. - Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan.[280]

'Zar je sve to potčinjeno čovjeku? Zar je sav taj ogromni svemir potčinjen malom stvorenju?'

Iz neba se kiša spušta, zemlja je prima i iz nje niču plodovi.

Morem plovi lađa, Allahovom voljom, koja je (čovjeku) potčinjena. Rijeke nose život i hranu u čemu čovjek ima korist.

Sunce i Mjesec, koji se stalno kreću potčinjeni su (čovjeku). Dan i noć se smjenjuju. Zar je to sve radi čovjeka??

A on onda nije zahvalan, niti to spominje??

'Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan.'

'Allah je Stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite.'

Poljoprivreda je prvi izvor hrane. Izvor vidljive blagodati.

Kiša i nicanje biljaka, oboje, se pokoravaju

[280] Kur'an, 14:32-34.

Allahovom zakonu prema kojem je stvorio ovaj univerzum i slijedi ustav (namus) koji dozvoljava da pada kiša, niče bilje i rađaju plodovi, a sve je to u skladu smo radi čovjeka.

Klijanje samo jednog zrna zahtijeva pouzdanu snagu koja upravlja čitavim univerzumom kako bi potčinila nebeska tijela i njegov pojavni svijet radi toga da proklije to zrno i da mu pripremi uvjete za život poput zemlje, vode, svjetlosti, zraka...

Kada ljudi čuju riječ 'opskrba', onda se u njihovim mozgovima stvara, ništa drugo nego slika privređivanja imetka, ali značenje riječi 'opskrba' opširnije je od toga i dublje.

I za najmanju opskrbu koju dobije ljudsko biće na ovom svijetu zahtijeva se rad nebeskih tijela ovog univerzuma u skladu s ustavom (namusom) koji omogućava na stotine hiljada međusobno uređenih nizova skladova (harmonija), bez kojih ta biljka, nakon što postane, ne bi mogla živjeti.

U vezi s tim dovoljno nam je ono što je u ovim ajetima spomenuto o potčinjenosti nebeskih tijela i Zemlje, kako bi čovjek shvatio kako je zbrinut i čuvan Allahovom rukom.

'...i daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom', tako što je dao određene osobine nekim elementima tako da lađa plovi na površini vode i što je čovjeku dao sposobnost da razumijeva zakone stvari. Sve je to potčinjeno čovjeku Allahovom voljom.

'...i daje vam da se rijekama koristite', koje teku i nose život, koje nabujaju, pa nabuja i

dobro, koje u sebi nose ribe, korale i druga dobra. Sve to radi čovjeka i radi onoga što koristi od ptica i životinja.

'...i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću.' Njih čovjek ne koristi direktno kao vodu, plodove, mora, lađe i rijeke, nego se koristi njihovim tragovima i iz toga crpi životne materijale i njihove mogućnosti. Oni su potčinjeni zakonu univerzuma kako bi iz njih proistjecalo ono što će čovjeku koristiti u njegovome životu, pa čak i u formiranju njegovih ćelija i njihovom obnavljanju.

'...i daje vam da se koristite noći i danom.' I njih je potčinio u skladu s čovjekovim potrebama i njegovim organizmom, u skladu s njegovom aktivnošću i odmorom.

Kada bi neprestano bio dan ili noć, poremetio bi se čovjekov organizam, a da ne govorimo o poremećajima u svemu oko njega. Tada bi njegov život, rad i produktivnost bili nemogući.

To nije ništa drugo nego zacrtani planovi na stranicama brojnih blagodati. Svaki plan sadrži tačke koje se ni pobrojati ne mogu. Samim tim u to općenito spadaju i ostale blagodati: '...i daje vam svega onoga što od Njega tražite', od imetka, djece, zdravlja, ukrasa i stvari...

'...i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali.'

'One su veće i brojnije od toga da ih grupa

ljudi ili pak svi oni mogu pobrojati.'[281]

Riječi Uzvišenog Allaha: ***'...i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali'***, ponavljaju se u suri Ibrahim i suri En-Nahl, koja se još naziva sura En-Ni'am (Blagodati).

Međutim, ajet koji govori o tome u suri En-Ni'am završava se riječima Uzvišenog: ***'Allah, uistinu, prašta i samilostan je'***[282], dok se u suri Ibrahim završava riječima Uzvišenog: ***'Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan.'***[283]

Mufessiri (komentatori Kur'ana) navode svoja mišljenja o tome zašto taj ajet u jednoj suri ima jedan završetak, a u drugoj drugi. Autor djela 'Melakut-te'vili fi tevdžihil-mutešabihillafzi min ajit-tenzil' kaže:

'Odgovor na to pitanje bi bio, a Allah najbolje zna, to da su tom ajetu u suri Ibrahim prethodile riječi Uzvišenog: ***'Zar ne vidiš one koji su umjesto zahvalnosti Allahu na blagodatima – nezahvalnošću uzvratili i narod svoj u kuću propasti doveli'***[284], zatim Njegove riječi: ***'...i izmislili Allahu ortake da bi zavodili s puta Njegova.'***[285]

Zatim On navodi blagodati prema Svojim robovima. Zbog toga se slaže, uz ono što je Uzvišeni naveo od brojnih blagodati i dobrota i mi-

---

281 'Fi zilalil-Kur'an' od Sejjida Kutba, 4/2107, 2108, izdavač: Daruš-šuruku, Bejrut.
282 Kur'an, 16:18.
283 Kur'an, 14:34.
284 Kur'an, 14:28.
285 Kur'an, 14:30.

jenjanja toga od strane ljudi i pripisivanja Allahu drugova, da se čovjek opiše kao nezahvalan i nepravedan.

Što se tiče ajeta iz sure En-Nahl, prije njega nije prethodilo nešto drugo osim skretanja pažnje od Uzvišenog na mnogobrojne blagodati kojim ih je obasuo, pa se uz to slaže završetak riječi Uzvišenog: ***'Allah, uistinu, prašta i samilostan je...'***

Sve je navedeno onako kako treba, a Allah najbolje zna.[286]

Er-Razi, rahimehullah, ima drugačije, jasnije i sažětije pojašnjenje. On kaže:

'Kada sam bolje razmislio o njemu, zapazio sam jedan detalj. Kao da Uzvišeni kaže: 'Ako imadneš puno blagodati, onda si ih ti primio, a Ja sam ti ih dao. Tako ti kod njihovog primanja imaš dvije osobine, a one su da si nepravedan i nezahvalan, dok Ja prilikom davanja imam druge dvije osobine, a to su da sam Ja Onaj Koji puno prašta i samilostan.'

Time kao da želi reći: 'Ako si nepravedan, Ja sam Onaj Koji puno prašta, a ako si nezahvalan, pa Ja sam milostiv, znam za tvoju nemoć i manjkavost. Zbog toga tvoju manjkavost neću primiti osim s poštovanjem, niti nagraditi tvoju grubost osim ispunjenjem (onoga što sam obećao).'[287]

[286] 'Melakut-te'vili fi tevdžihil-mutešabihillafzi min ajittenzili' od šejha Ahmeda ibnuz-Zubejra el-Granatija, 2/580,581.

[287] 'Et-tefsirul-kebiru' od Er-Razija, 19/103.

U svakom slučaju, nije nam naređeno da pobrojimo sve blagodati iz Allahove milosti, jer je za svaku od njih obavezna zahvalnost, a čovjek to nije u stanju. Međutim, od nas se traži da posmatramo blagodati, razmišljamo o njima i da u skladu s mogućnostima zahvaljujemo na njima.

Spominjanje blagodati i njihovo priznavanje jedan je vid zahvalnosti na njima. Razmišljanje o njima i odakle potječu jesu, također, vid zahvalnosti na njima.

Samo to razmišljanje jeste u osnovi jedan drugi ibadet. Onaj ko posmatra i razmišlja o Allahovim blagodatima spojio je dva ibadeta: zahvalnost i razmišljanje.

Uzvišeni kaže:

> ***'U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana su, zaista, znamenja za razumom obdarene, za one koji i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. 'Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!'***[288]

Iako prostrani univerzum svojim obimom i veličinom predstavlja ogromno polje za razmišljanje o onome što je Allah stvorio, pa i sam čovjek predstavlja bliskije polje za razmišljanje i prostranije za posmatranje blagodati.

Čovjekova građa predstavlja poseban univerzum u kojem počivaju brojne pouke i čuda.

Uzvišeni kaže:

[288] Kur'an, 3:190-191.

'...a i u vama samima – zar ne vidite?'[289]

Pa da pogledamo zajedno sa Ibnul-Dževzijem, rahimehullah, kako nam je Allah upotpunio blagodati i da razmislimo o nekim Allahovim blagodatima kojima je obasuo čovjeka.

On, rahimehullah, kaže:

'...kada bi željeli navesti sve uzroke na kojima počiva ova blagodat, ne bi to uspjeli, ali jedenje je jedan od uzroka zdravlja.

Da spomenemo neke od brojnih uzroka na osnovu kojih se vrši proces jedenja, samo površno, ne detaljno:

jedna od brojnih Allahovih blagodati prema tebi jeste ta da ti je stvorio čula osjetila i sredstvo za pokret kako bi mogao tražiti hranu. Pogledaj u redoslijed Allahove mudrosti u pogledu pet čula koji predstavljaju sredstvo spoznaje.

prvi od njih je čulo dodira.

To je prvo čulo koje se stvara živim bićima. Najnepotpuniji stepen osjetila jeste takav da osjeti ono što je prilijepljeno uz njega. Osjećanje onog što je dalje od njega jeste bez ikakve sumnje potpunije.

Zbog toga je potrebno osjetilo koje osjeća ono što je dalje od njega. Zato ti je stvorio čulo mirisa kako bi osjetio miris na udaljenosti.

Međutim, ne znaš iz kojeg pravca miris dolazi, pa bi trebao puno kružiti dok bi našao ono što si namirisao, a možda ga i ne nađeš. Zbog

[289] Kur'an, 51:21.

toga ti je stvorio vid kako bi mogao vidjeti ono što je udaljeno od tebe, vidjeti stranu gdje se to nalazi i pratiti to okom.

Međutim, da ti je samo to stvoreno, bio bi nepotpun. Time ne bi mogao saznati šta se krije iza zida i zastora. Tako te, možda, napadne neprijatelj, a između tebe i njega bude zastor (zaklon), pa ti se približi prije nego što ga primijetiš, te ne budeš u stanju da pobjegneš.

Zbog toga ti je stvorio sluh kako bi njime čuo glasove iza soba ako se javi kakav pokret.

Ali ni to ne bi bilo dovoljno da ti nije stvorio čulo okusa, tako da pomoću njega znaš šta ti koristi, a šta šteti, za razliku od drveta, jer se na njegov korijen prolijeva svakakva tekućina. Pošto ono nema čulo okusa da to kuša, ono to upija, što, možda, bude i razlog da se sasuši.

Zatim te je Allah počastio još nečim što je časnije od svega, a to je razum.

Njime spoznaješ hranu i njenu korist, šta šteti ako se uzme. Njime spoznaješ kako se kuha i sprema hrana, šta je za to potrebno i time se okoristiš prilikom jela koje je uzrokom tvoga zdravlja.

To je jedna od najmanjih koristi razuma (pameti). Njegova najveća mudrost jeste spoznaja Uzvišenog Allaha.

Ono što smo spomenuli o pet čula samo su neke stvari. Nemoj misliti da smo nešto u potpunosti naveli od toga. Vid je samo jedno od čula, a oko je njegovo sredstvo.

Oko je stvoreno od deset različitih slojeva. Neki od njih su epiphora, neki razne dijafragme

(membrane). Svaki od tih deset slojeva ima svoju karakteristiku: sliku, oblik, sklop i funkciju. Kada bi se samo jedan sloj oštetio (nestao), ili neka karakteristika (od navedenih), nestalo bi vida, i svi bi doktori pred tim bili nemoćni.

To je samo što se tiče jednog čula. Analogno tome, pogledaj čulo sluha i ostala čula. Sve to ne mogu obuhvatiti brojni tomovi knjiga. Pa šta misliš kakav je tek slučaj s cijelim tijelom?!

Zatim pogledaj stvaranje volje i sposobnosti. Organi kretanja su posebna vrsta blagodati.

Da ti je stvoren samo vid da možeš njime vidjeti hranu, a da ti u tvojoj prirodi nije stvorena želja i prohtjev (apetit) za njom koji te potječe na kretanje, onda vid ne bi imao funkciju. Koliko je samo bolesnika koji vide hranu i najkorisnije bi im bilo da jedu, ali nisu u stanju da je uzmu zbog gubitka volje (apetita). Zbog toga ti je Allah stvorio apetit (želju) za hranom i dao joj da zavlada tobom, kao onaj ko ima pravo da te natjera da uzmeš hranu.

Zatim kad se ta želja (apetit) ne bi umanjila (splasnula) uzimanjem određene količine hrane, onda bi pretjerao i upropastio samog sebe. Zbog toga ti je stvorena odbojnost (prema hrani) kada si sit kako bi ostavio dalje jelo.

Isto se može reći o strasti spolnog odnosa zbog mudrosti opstanka ljudskog roda.

Zatim ti je stvorio organe koji predstavljaju sredstvo pokreta kako bi mogao uzimati hranu i drugo. Od toga su ruke koje se sastoje od mnogih zglobova kako bi se kretale na razne strane, ispružale i savijale, kako ne bi bile poput krutog

drveta.

Zatim je vrh ruke učinio prostranim, a to je šaka. Podijelio ju je na pet dijelova, a to su prsti. Dao je da budu različite dužine. Postavio ih je u dva reda, tako da palac bude na jednoj strani i može kružiti po ostalim prstima. Da su skupljeni na jednoj gomili, onda se ne bi postigao cilj u potpunosti.

Zatim je stvorio nokte da štite vrhove prstiju kako bi bili jači i čvršći, kao i da njima (čovjek) uzima neke sićušne stvari koje ne može uzeti prstima.

Zatim, uzmi, da si uzeo hranu rukom. To ti nije dovoljno sve dok ona ne dođe unutar tebe. Stvorio ti je usta i dvije vilice. Stvorio ih je od kostiju i na njih postavio zube. Podijelio ih je u skladu s onim što je potrebno za jedenje hrane. Jedni sijeku, poput prednjih zuba. Drugi mogu lomiti, poput očnjaka, treći žvakati (mljeti), poput kutnjaka.

Donju je vilicu učinio da se povremeno pokreće, dok je gornju učinio čvrstom (nepokretnom).

Pa pogledaj u divno Allahovo djelo!

Kod svakog žrvnja (mlina) koji ljudi naprave, njegov donji je dio (kamen) postojan (nepokretan), a gornji se okreće, osim ovog žrvnja koji je stvorio Allah, subhanehu ve teala! Kod njega se okreće donji dio na gornji! Kada bi se gornji kretao, to bi predstavljalo opasnost po ča-

sne organe koje sadrži[290].

Zatim pogledaj kako ti je Allah dao blagodat stvorivši ti jezik. On kruži u ustima i gura hranu sa sredine usta prema zubima u skladu s potrebom, poput lopatice koja navraća žito na žrvanj. A pored toga u tome se nalazi čudo sposobnosti govora.

Zatim zamisli da si isjekao hranu i sažvakao, a ona je suha. Ne možeš je drugačije progutati osim da se niz grlo spusti uz neku tekućinu.

Pogledaj kako je Allah ispod jezika stvorio izvor iz kojeg izvire pljuvačka i luči se prema potrebi kako bi se nakvasila hrana.

Zatim, ko tu sažvakanu i kašastu hranu sprovodi od usta do želuca?

To se ne može uraditi rukom. Zbog toga je Allah stvorio grkljan i dušnik, čiji se vrh sastoji iz slojeva koji se šire radi uzimanja hrane, zatim se stežu i vrše pritisak, sve dok ne prevrnu hranu koja se spušta u otvor grkljana dok ne dospije do želuca. Kada hrana dospije do želuca, a ona se sastoji od hljeba, komada voća i sl., onda ona u takvom stanju ne može da se pretvori u meso, kosti i krv, sve dok se u potpunosti ne svari.

Allah je želudac učinio u obliku koji je dovoljan da u njega uđe hrana koju on primi, zatim se zatvore vrata nad tom hranom, i vari ga toplotom koja se u njemu javlja.

...U čovjeku se nalaze mišići i žile koji se ne mogu izbrojati, različitih veličina i čvrstine.

[290] Poput mozga i sl. (op. prev.)

Sve ima svoju svrhu. Sve je to od Allaha, subhanehu. Kada bi neka žila koja je pokretna stala, ili se pokrenula žila koja se ne kreće, ti bi, jadniče, umro.'[291]

Onaj ko, u savremenom dobu, želi da obožava Allaha razmišljajući o Njegovim blagodatima kako bi činio ibadet iz zahvalnosti na njima naći će ogromno polje nakon velike eksplozije spoznaja i otkrića koja upućuju na veličinu Stvoritelja, dželle ve ala, Koji daje blagodati.

Razmišljajući o početku stvaranja čovjeka od zemlje, pronaći će studije o savremenim naučnim otkrićima koja potvrđuju da se ljudsko tijelo sastoji od istih elemenata kao i zemlja. Ono se sastoji od ugljika, kiseonika, vodonika, fosfora, sumpora, azota, kalcija, potasijuma, sodijuma, klora, magnezijuma, željeza, bakra, joda, florina, kobalta, cinka, silicijuma i aluminijuma. To su isti oni elementi od kojih se sastoji zemlja.

Uzvišeni kaže:

'Jedan od dokaza Njegovih jeste to što vas od zemlje stvara, i odjednom vas, ljudi, svuda ima razasutih.'[292]

Nakon što se okonča njegov život, on ponovo postaje zemlja i razgrađuje se na iste sastojke: ***'Od zemlje vas stvaramo i u nju vas vraćamo i iz nje ćemo vas po drugi put izvesti.'***[293]

Ako bi učinili jedan veliki korak da dođe-

[291] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 269-272.
[292] Kur'an, 30:20.
[293] Kur'an, 20:55.

mo do toga kako se to stvorenje od zemlje razmnožava, naći ćemo savremenu nauku koja nam govori o tome čudu stvaranja.

Samo jedno izbacivanje čovjekovog sjemena sadrži oko 60 000 000 spermatozoida. Svi se oni "natječu" ko će prvi stići do ženine maternice. Niko ne zna koji će prvi stići. Zatim prvi stiže ispred šezdeset miliona ostalih i spaja se s jajašcetom kako bi zajedno napravili jednu oplođenu ćeliju. Iz nje se razvija embrion.

Pošto su svi hromozomi ženskog jajašceta ženski, dok se u spermi nalaze i muški i ženski hromozomi, samim tim da li će preovladati muški ili ženski hromozomi u spermatozoidu koji se sjedinjuje sa jajašcetom, odlučuje se da li će embrion biti muškog ili ženskog spola, a to je potčinjeno Allahovom određenju.

To je tajna koju niko ne zna, i čovjek u tome nema nikakvog udjela, pa čak ni sami roditelji tog zametka!

Nakon što se jajašce oplodi spermatozoidom, ono se prilijepi uz maternicu. Ono je opskrbljeno nagrizajućom kiselinom koja probija zid maternice oko sebe, koja ga pretvara u odgovarajuću grudvicu krvi kako bi mogla crpiti hranjive sastojke i razvijati se... i pupčanu vrpcu koja veže zametak s njegovom majkom kako bi se zametak mogao hraniti njenom krvlju hraniti sve do svog rođenja.

Prilikom njegovog stvaranja vodilo se računa o cilju koji se želi postići njegovim stvaranjem, bez oduljivanja koje može dovesti do nakupljanja hrane u njemu, niti skraćivanja koje

može dovesti do prekida dovođenja hrane njemu, što bi mu moglo naškoditi.

Uistinu je to jedno čudo o kojem treba razmisliti. Zemlja koja međusobno (hemijski) djeluje i razmnožava se.

Uzvišeni kaže:

'Allah vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjeména, i najzad vas čini muškarcima i ženama.' [294]

Odnos između muškaraca i žena ima za posljedicu djecu.

Kako se Allah pobrinuo za dijete prije nego što ga rodi njegova brižna majka, koja će se brinuti o njemu nakon što ono izađe na ovaj svijet?

Dojka (žene) pred kraj trudnoće i početkom rađanja izlučuje bijelu tekućinu koja je pomalo žućkasta.

Jedno od Allahovih čuda jeste to da ta tekućina predstavlja hemijske elemente koji dijete štite od bolesti!

Drugog dana po rađanju počinje se formirati mlijeko.

Onaj Koji daje blagodati, dželle ve ala, odredio je da se količina mlijeka koje luči dojka povećava svakog dana, tako da dostigne otprilike litar i po nakon godine dana, dok u prvim danima ne prelazi količinu od nekoliko decilitara.

Čudo se ne sadrži samo u količini mlijeka koja se povećava u skladu s djetetovim rastom, nego se i sami sastojci mlijeka mijenjaju. Tako

[294] Kur'an, 35:11.

se vremenom povećava količina skroba, šećera i masnoća, ili čak iz dana u dan bivajući u skladu s djetetovim organizmom koji se razvija.

Zar razmišljanje o svemu ovome nije podsticaj više na našu ljubav prema Allahu, subhanehu?

Zar to ne predstavlja podsticaj na povećanje našeg vjerovanja?

Svakako, tako mi Allaha.

Uzvišeni kaže:

'On vas stvara od zemlje, zatim od kapi sjemena, zatim od ugruška, zatim čini da se kao dojenčad rađate.' [295]

Šta nakon što učini da se kao dojenčad rodimo?

Praćenje razvoja raznih organizama u formiranju čovjeka nakon njegovog rođenja, njihovo obavljanje dužnosti i način na koji to rade, kao i uloge svakog od njih u očuvanju čovjekovog života i zdravlja otkriva nam nevjerovatna čuda u preciznosti određivanja i savršenstvu planiranja, kao što nam ukazuje i na Ruku moći koja upravlja svakim pojedincem, pa čak i svakim organom, pa i svakom njegovom ćelijom. Allah ga čuva.

I gle, on je sad potpun čovjek, čuje i vidi, kreće se, shvata, jede i pije, razmnožava se kako bi opstao i kako bi njegovo potomstvo bilo brojno!

Da navedemo jedan drugi primjer Allahove

[295] Kur'an, 40:67.

moći, brige i mudrosti putem kojih je Allah dao Svoju blagodat tom stvorenju, kojem je ukazao počast i darovao mu sluh i vid. Allah, subhanehu, kaže:

'Mi čovjeka od smjese sjemena stvaramo da bismo ga na kušnju stavili i činimo da on čuje i vidi.' [296]

To što je učinio da on čuje i vidi jeste jedna velika blagodat, i čovjek je dužan da se prisjeća Allahove blagodati kako bi Mu zahvaljivao na njoj. Uzvišeni Allah kaže:

'Reci: 'On sve stvara i daje vam sluh i vid i srca, a vi malo zahvaljujete!'' [297]

Sluh i vid su dva velika čuda o kojima se znaju samo neke zadivljujuće stvari. Srca o kojima Kur'an govori da imaju moć shvatanja i spoznaje predstavljaju još veće i neobičnije čudo. Dosad se o njima zna samo nešto malo. To je Allahova tajna koju sadrži to jedinstveno stvorenje.

Savremena je nauka učinila neke pokušaje da spozna nešto više o čudu koje predstavlja sluh i vid, a mi ćemo to spomenuti samo površno:

čulo sluha počinje vanjskim (spoljašnjim) uhom, a samo Allah zna gdje završava.

Nauka kaže:

vibracije koje zvuk proizvodi u zraku. prenose se do ušiju, koje kontrolišu njihov ulazak

[296] Kur'an, 76:2.
[297] Kur'an, 67:23.

kako bi dospjele do bubne opne. Ona to prenosi do labirinta u unutrašnjem uhu, koji obuhvata neku vrstu kanala poput puža i polukružnog kanala.

U pužu postoji 4000 malih lukova koji su spojeni s nervnim čulima u glavi.

Koliko su dugi ti lukovi i koliki je onda njihov obim??

To sve nalazi se u labirintu koji se skoro ne može ni vidjeti!

U ušima se nalazi 100 000 čulnih ćelija. Nervi se završavaju tankim iglicama, tako tankim da zbunjuju razumom obdarene.

Centar čula vida jeste oko koje sadrži 130 000 000 senzora za svjetlost. To su krajevi nerva vida. Oko se sastoji od bjeonjače, rožnjače, sudovnjače i mrežnjače, pored velikog broja nerava i krvnih sudova.

Mrežnjača se sastoji od devet odvojenih slojeva. Sloj koji se nalazi u krajnjoj unutrašnjosti sastoji se od štapića i čunića. Broj prvih procjenjuje se na 30 miliona štapića, a drugih na oko 3 miliona čunića. Svi oni poredani su u savršenom skladu u odnosu jednih na druge, kao i u odnosu na očne leće.

Leće (sočiva) tvoja dva oka razlikuju se u gustoći, zbog toga se sve zrake sakupljaju u fokusu. Čovjek to ne može postići na bilo kojem materijalu jedne vrste, kao npr. na staklu.[298]

[298] v. 'El-ilmu jedu ilel-iman', preveo Mahmud Salih el-Feleki, str. 113, i 'Allahu vel-ilmul-hadis' od Abdurrezzaka Nevfela, str. 57-58.

To su sve pokušaji od nauke pomoću kojih se traga za činjenicama (Allahove) moći, darovanja blagodati, i blagosti, tako da oni nekad uspiju, a nekad ne. Stoga je sigurno da je pobrojavanje Allahovih blagodati nemoguća stvar.

Ako je razum sposoban da kruži u svijetu činjenica vezanih za sluh, vid i dr., još uvijek nije u stanju spoznati sebe i shvatiti svoju bit.

Razum za koji se u navedenom ajetu koristi izraz 'srca' jeste stvar iznad mogućnosti poimanja.

Sejjid Kutb, rahimehullah, kaže:

'Što se tiče srca, ona predstavljaju osobinu po kojoj čovjek biva čovjekom, a to je moć spoznaje, razlikovanja i shvatanja na osnovu čega je čovjek učinjen namjesnikom na ovom prostranom prostoru, na osnovu čega je prihvatio emanet koji su odbila nebesa, zemlja i brda, emanet vjere koja će biti stavljena na iskušenje samoupute i dobrovoljne istrajnosti na ispravnom Allahovom putu.

Niko ne zna kakvoću te snage i njen centar unutar čovjekovog tijela ili van njega!

To je Allahova tajna pohranjena u čovjeku koju niko drugi osim Njega ne zna.

Na tim velikim blagodatima koje su date čovjeku kako bi mogao ispuniti taj veliki emanet, on je nezahvalan: ***'...a vi se malo zahvaljujete!'***[299]

To je stvar koja izaziva stid i sramotu kad

[299] Kur'an, 67:23.

se čovjek na to (mora) podsjećati, kao što Kur'an ljude podsjeća na to i opominje svakog onog ko poriče i ne vjeruje i ne zahvaljuje na Allahovim blagodatima koje mu je On dao, a na kojima se (čovjek)ne može odužiti kada bi još toliko živio.[300]

[300] 'Fi zilalil-Kur'an', od Sejjida Kutba, 6/3645, 3646.

السبب السابع:

وهو من أعجبها : انكسار القلب بكليته بين يدي الله تعالى، وليس في التعبير عن المعنى غير الأسماء والعبارات

Sedma stvar:

A ona je jedna od najinteresantnijih: da srce u potpunosti bude ganuto pred Uzvišenim Allahom, a to ne mogu opisati riječi i izrazi

Ovo je jedan od uzroka Allahove ljubavi prema čovjeku pred kojim je Ibnul-Kajjim, rahimehullah, skoro zatvorio vrata komentara rekavši: '...a to ne mogu izraziti riječi i izrazi.'

Kako je nakon toga opisa koji daje Ibnul-Kajjim lahko bilo šta reći?

Međutim, trebamo pokušati da to bar približno uradimo kako bi se postigao cilj ovim komentarom.

Ove Ibnul-Kajjimove riječi kruže oko značenja skrušenosti, pokornosti, potčinjenosti, zavisnosti (od Allaha) i obraćanja pažnje na odnos prema Uzvišenom Allahu. Sve su to značenja koja ulaze pod pojam ganutosti (srca).

Međutim, skrušenost je zbog svog općeg značenja najbliža tom značenju od svih ostalih, zbog toga će se pažnja prilikom njenog komentara posvetiti tome.

Skrušenost jezički znači: poniznost, potčinjenost i mirovanje. Tako se kaže: 'Čovjek je postao skrušen', tj. pogledao je prema zemlji, oborio pogled i spustio glas.

'Čovjekov je pogled postao ponizan', tj. spustio se.[302]

Skrušenost se u Kur'anu upotrebljava u tom značenju. Uzvišeni kaže:

---

301 Ovo nije najadekvatniji prijevod riječi 'inkisarul-kalb', ali smatram da je nekako najbliži onome što se njime hoće reći. Ta bi riječ u doslovnom prevodu bi glasila 'slomljenost srca'. (op. prev.)

302 'Lisanul-areb', 2/1165, pod خشع.

'...i pred Milostivim glasovi će se **stišati** ***(haši'at) i ti ćeš samo šapat čuti.'***[303]

Tj. glasovi će se stišat i spustit.[304]

Uzvišeni kaže:

'Jedno od znamenja Njegovih jeste i to što ti vidiš* suhu *(haši'aten) zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbu-ja.'[305]

Tj. bila je *suha* i *mirovala*. Na njoj nije bilo ploda koji bi je pokretao, pa kada se spusti bujna kiša, ona se pokrene i uzbuja.[306]

To bi bilo što se tiče njezinog jezičkog značenja.

Što se tiče njene upotrebe kao vjerskog termina, prijašnji islamski učenjaci (selef) imaju različite definicije, pa se tako kaže:

- skrušenost je stajanje srca pred Gospodarem ponizno i pokorno;

- skrušenost je pokornost istini, a znak toga je da čovjek prihvati savjet u vezi s pitanjem onoga o čemu ima drugačije mišljenje i pokori mu se;

- skrušenost je gašenje vatre strasti, smiraj (nestanak) dima iz prsa i pojavljivanje svjetla veličanja (Allaha) u srcu;

- skrušenost je potčinjenost srca Onome Ko

303 Kur'an, 20:108.
304 'Tefsirul-dželalejn', str. 416.
305 Kur'an, 41:39.
306 v. 'Tefsirut-Taberi', 25/122.

zna tajno.[307]

Sve ove definicije, kao što možeš vidjeti, akcent stavljaju na to da je srce mjesto skrušenosti, zatim se njegov trag ocrtava na drugim organima.

Er-Ragib el-Asfahani pojasnio je detaljno ovo značenje i rekao:

'Skrušenost je potčinjenost. Skrušenost se najčešće koristi za ono što se nalazi u drugim organima, dok se potčinjenost najčešće upotrebljava za ono što se nalazi u srcu. Zbog toga se kaže: 'Srce je postalo potčinjeno, pa su i drugi organi postali skrušeni.'[308]

Tako je srce mjesto na koje ostavlja trag ono što je vezano za skrušenost.

Na njega to neće ostaviti traga sve dok se u njemu ne spoje osobine koje se u njemu nalaze i stanja u koja ono dolazi.

Ibnul-Kajjim veli:

'Istina je da je da je skrušenost značenje koje je u skladu s veličanjem (Allaha), ljubavi (prema Njemu), potčinjenosti i ganutosti.'[309]

Zbog toga svako od nas treba tražiti te stepene u svome srcu prije nego što se bude pitao gdje je nestala skrušenost.

Skromnost je, na osnovu ovoga, opće stanje koje se javlja u čovjekovom biću u periodu kada je bliži

307 v. 'Medaridžus-salikin', 1/521.
308 'El-mufredat' od Er-Ragiba El-Asfahanija, pod خشع, str.295.
309 'Medaridžus-salikin', 1/522.

Allahu, azze ve dželle. Ona se generalno od njega traži, ne samo u toku namaza, mada je namaz mjesto gdje se javlja trag skrušenosti jer je čovjek u namazu najbliži svome Gospodaru.

Skrušenost je duh namaza, najljepši postupak i dokaz njegove prisutnosti i njegove molitve.

Skrušenost u toku namaza ne može se odvojiti od skrušenosti srca van namaza.

Kako to da čovjek cijelo vrijeme bude nemaran, i onda želi da bude skrušen u namazu...

Nema ništa od toga.

Zbog toga Uzvišeni Allah kaže:

'Ono što žele – vjernici će postići, oni koji molitvu svoju ponizno (skrušeno) obavljaju.'[310]

Oni su prvo realizovali iman (vjerovanje), pa su im, kao posljedica toga, srca postala skrušena (ponizna). Tako se javio trag u njihovom namazu i u ostalim osobinama koje se navode u (sljedećim) ajetima. Mudžahid[311] kaže:

'Skrušeni (ponizni) – oni su pravi vjernici.'[312]

Prenose se zadivljujuće situacije od selefa o pitanju skrušenosti, što ukazuje na čistotu i bistrinu njihovih srca.

Kada bi Abdullah ibnu-z-Zubejr, radijallahu anhu, počeo klanjati, bio bi poput stupa zbog

[310] Kur'an, 23:1-2.
[311] Poznati mufessir Kur'ana. (op. prev.)
[312] 'Tefsirul-Kurtubi', 1/375.

skrušenosti. Kada bi bio na sedždi, na leđa bi mu se ptice spuštale misleći da je dio zida!

Mejmun ibn Mehran kaže:

'Nikada nisam vidio Muslima ibn Jesara da se okrenuo u namazu. Jednom prilikom srušio se dio mesdžida, pa su se ljudi u čaršiji prepali od toga, dok je on u njemu klanjao i ni okrenuo se nije.

Njegovi bi ukućani zašutjeli kada bi on ušao u kuću, a kada bi počeo klanjati, onda bi oni govorili i smijali se.

Kada bi Alija ibnul-Hasen, radijallahu anhuma, abdestio, sav bi požutio, pa je upitan:

'Šta je to što ti se dešava prilikom abdesta?'

'Znate li pred koga hoću stati?!', reče on.[313]

Oni su svoj namaz oživljavali (skrušenošću), pa su time oživljavala i njihova srca. Oči bi im u njemu bile radosne, a kako i da ne budu u živom namazu kad Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Data mi je radost oka u namazu.'[314]

Da. Namaz je život srca. Skrušenost je život namaza.

Da zastanemo s Ibnul-Dževzijjem kod 'života namaza' kako on biva? Kako doći do njega? Kada se on dešava?

Ibnul-Dževzi, rahimehullahu, kaže:

[313] v. 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 26.
[314] Bilježi ga Ahmed u svome 'Musnedu', 3/128, 119, 285. Bilježi ga i En-Nesai u poglavlju o ophođenju sa ženama. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihu sunenin-Nesai', hadis br. 3680 (3/827).

'Ono čime život namaza biva potpun sastoji se od mnogih stvari:

- prvo: prisustvo srca

To znači da srce bude prazno (čisto) od svega onoga što se na njega lijepi, a to se postiže voljom. Tako ako te nešto zaokupira, onda je nužno prisustvo srca. Nema lijeka koji bi učinio da ono bude prisutno osim da se volja (težnja) usmjeri na namaz.

Usmjeravanje volje (težnje) biva jače ili slabije u skladu s jačinom vjerovanja u budući svijet i ne pridavanja pažnje ovom svijetu.

Kada god primijetiš da ti srce nije prisutno u namazu, onda znaj da je uzrok slabost imana, pa se potrudi da ga ojačaš;

- drugo: razumijevanje značenja onoga što govori

To je stvar koja stoji iza prisustva srca, jer srce možda bude prisutno kod riječi, a ne i kod njihovog značenja. Zbog toga je potrebno da se mozak usmjeri na shvatanje značenja izbjegavajući misli koje ga odvraćaju (od toga), kao i ono što je uzrok tih misli, jer ako se to ne izbjegne, onda se neće moći izbjeći ni te misli[315];

[315] Ibnul-Dževzi ovdje navodi dvije vrste stvari koje čovjeka okupiraju. One su, ili vidljive koje okupiraju vid i sluh ili skrivene, a one su najgore, kao u slučaju onoga koga su obuzele brige i misli.

=

- treće: veličanje Allaha i strahopoštovanje prema Njemu

To se rađa iz dvije stvari:

* spoznaje Allahove uzvišenosti i Njegove veličine i

* spoznaje ništavnosti svoje duše, kao i to da ona robuje (Allahu).

Iz te dvije spoznaje rađa se pokornost i skrušenost.

U to spada i nada. Ona ide uz strah. Koliko je onih koji veličaju vladara iz straga od njegove moći, kao što se nadaju njegovom dobru!

Onaj koji klanja treba se nadati nagradi zbog svoga namaza, kao što se boji kazne za svoje propuste.[316]

Namaz sa tim svojim duhom, životom, sedždom, rukuom i skrušenosti jeste najpriličniji da čovjeka očisti od nečistoće i oslobodi ga od grijeha.

Međutim, kao što smo već spomenuli, skrušenost ima generalno značenje tako da se ne ograničava samo na namaz. Ako ona znači veličanje (Allaha), ljubav (prema Njemu) i ganutost

On navodi da je lijek za vidljive stvari, koje čovjeka okupiraju, da se udalji od svega onoga što zaokuplja sluh i vid, dok je za skrivene stvari, koje ga odvraćaju (od namaza), lijek u tome da svoju dušu silom potčini onome što uči u namazu ili čuje, i ne prepušta se mislima i onome što ga odvraća (od namaza). Ovo sam naveo ukratko samo radi napomene.

[316] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 26-28 (sažeto).

srca, pa sve to se zahtjeva od čovjeka, muslimana, u svakoj situaciji (a ne samo u namazu).

Te se stvari ne mogu izraziti putem crteža i slika na kojima se prikazuje neka osoba ljudima u svome liku, hodu, odijevanju, jedenju i pijenju. Ne, nego je to poseban odnos prema Allahu, za koji samo On zna. Stoga ne priliči čovjeku da se tako odnosi prema nekom drugom mimo Allaha.

Sufjan es-Sevri kaže:

'Upitao sam El-E'ameša o skrušenosti, pa je rekao:

'O Sevri, ti hoćeš biti imam ljudima, a ne znaš šta je skrušenost?? Pitao sam Ibrahima en-Neha'ija o skrušenosti, pa je rekao: 'O E'amešćiću, hoćeš da budeš imam ljudima, a ne znaš šta je skrušenost??'

Nije skrušenost u jedenju tvrde hrane niti u oblačenju krute odjeće i obaranju glave, nego je skrušenost da i uglednog i neuglednog o pitanju prava smatraš istim i da budeš ponizan Allahu o pitanju svake dužnosti kojom te je obavezao.'[317]

Selef je isto tako upozoravao od pretjerivanja ili glumljenja skrušenosti.

Huzejfa, radijallahu anhu, kaže: 'Čuvajte se licemjerne skrušenosti!', pa je upitan: 'Kakva je to licemjerna skrušenost?'

'Da vidiš kako je tijelo skrušeno, a srce nije', odgovori on.

Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, vidio je čovjeka koji je pognuo glavu u namazu, pa mu

[317] 'Tefsirul-Kurtubi', 1/375.

je rekao:

'O vlasniče glave, podigni glavu! Nije skrušenost u glavama, već u srcima!'

Aiša, radijallahu anha, vidjela je mladiće koji su hodali poput mrtvaca, pa je upitala svoje drugarice: 'Ko su ovi?'

'Pobožnjaci', odgovoriše.

'Kada bi Omer ibnul-Hattab hodao, onda bi brzo išao, kada bi govorio, čulo bi se, kada bi udario, zaboljelo bi, kada bi nekoga nahranio, učinio bi da se zasiti, a bio je pravi pobožnjak', reče ona.[318]

Omer, radijallahu anhu, praktikovao je istinsku skrušenost, pa su ljudi prema njemu osjećali strahopoštovanje, pa čak su ga se i šejtani bojali, jer se on bojao Allaha i bio mu skrušen, bez pretjerivanja ili pravljenja.

Sehl ibn Sa'd veli:

'Kome srce bude skrušeno, njemu se šejtan neće moći približiti.'[319]

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, govorio je o ovoj istinskoj skrušenosti i spomenuo da ona ima tri stepena, a oni su, ukratko:

- prvi stepen: pokornost Allahovoj naredbi tako što će je čovjek primiti pokorno i ponizno ispoljavajući potrebu za uputom prije nego što po njoj postupi, traženje pomoći kada je bude izvršavao i nadu da će to biti primljeno, nakon što je izvrši.

[318] v. 'Medaridžus-salikin', 1/521.
[319] v. 'Medaridžus-salikin', 1/522.

Tome se dodaje predanost Allahovom sudu: vjerskom i odredbenom[320], pa tako ne prihvata vjerski sud suprotstavljajući mu se zbog strasti ili prohtjeva, niti prihvata sud sudbine s prezirom i protivljenjem.

Tome se još može dodati ganutost srca zbog Gospodarevog pogleda na ljudsko srce i njegove organe prilikom primanja naredbe;

- drugi stepen: praćenje loših postupaka duše i loših stvari prilikom činjenja djela, kao i očekivanje da će se oni pojaviti, strahovanje za djela od tih loših stvari, poput oholosti, samozadivljenosti, rijaa, slabosti prilikom iskrenosti, pomanjkanja čvrstog uvjerenja (jekina) i djelimičnosti u nijetu.

Tome se još može dodati da bude oprezan kako sebe ne bi vidio boljim od ostalih ljudi, nego to treba prepustiti Allahu;

- treći stepen: da se obuzda kako ne bio preslobodan prema Allahu zbog djela ili mišljenja da je Allaha nečim zadužio, pri tom se trudeći da ljudi ne vide njegov odnos (stanje) prema Stvoritelju kako ga ne bi zadivilo to što to ljudi vide, pa to iskvari njegovo srce, nijet i njegov odnos (stanje).[321]

To su stepeni za koje treba navikavati dušu da se uspinje (teži) k njima, i uvježbavati je da se penje njima, a namaz je najbolje polje za kroće-

[320] Tj. onom sudu po kojem mu Allah određuje sudbinu. (op. prev.)

[321] 'Medaridžus-salikin', 1/522-525 (uz manje izmjene i sažetak).

nje duše da čini ta djela, jer jedino u namazu ima priliku da se u potpunosti posveti stajanju pred Uzvišenim Allahom ponavljajući to u noćnim satima i krajevima dana.

Čovjek se dušom uspinje stepenima skrušenosti u onolikoj mjeri koliko ima života i koliko mu je srce prisutno u namazu.

Da poslušamo dragocjene savjete od Ibnul-Dževzija, rahimehullah, koji nas upućuje na praktične korake koje treba poduzeti kako bi se ostvarila skrušenost u namazu. On kaže:

'Onome koji klanja srce treba biti prisutno tokom čitavog namaza.'

Kada čuje poziv mujezina, neka zamisli poziv za Sudnji dan, pripremi se za odgovor i pogleda šta će odgovoriti i s kakvim tijelom će doći.[322]

Kada pokrije svoje stidno mjesto, neka zna da se time želi pokrivanje njegovog sramotnog dijela tijela od ljudi, i neka se prisjeti svojih unutrašnjih stidnih stvari i tajnih sramota koje može vidjeti samo Stvoritelj, a one se ne mogu prikriti, nego ih brišu kajanje, stid i strah.

Kada se okrene prema kibli, onda je svoje lice okrenuo od svih strana osim od strane na kojoj se nalazi Allahova kuća, a okretanje srca prema Uzvišenom Allahu preče je.

Isto onako kako se čovjek ne okreće prema strani gdje se nalazi Ka'ba, osim okretanjem od svih drugih strana, tako se i srce ne okreće prema

[322] Tj. hoće li mu tijelo biti skrušeno ili ne. (op. prev.)

Uzvišenom Allahu osim okretanjem od svega mimo Njega.

Kada proučiš tekbir ('Allahu ekber'), o ti koji klanjaš, onda neka tvoje srce nikako ne laže tvoj jezik, jer ako u tvom srcu bude nešto veće od Uzvišenog Allaha, onda si slagao. Zato se čuvaj da ti strast ne bude veća na što ukazuje davanje prednosti u pokornosti njoj nad pokornošću Uzvišenom Allahu.

Kada zatražiš utočište kod Allaha, onda znaj da je traženje utočišta kod Allaha, subhanehu, pa ako ne zatražiš utočište svojim srcem, onda su tvoje riječi ništavne.

Razumi značenje onoga što učiš. Neka ti razumijevanje srcem bude prisutno kod riječi: 'El-hamdu lillahi rabbil-alemin' ('Hvala Allahu, Gospodaru svjetova'). Predstavi sebi Njegovu milost kod riječi: 'Er-Rahmanir-rahim' ('Milostivom, Samilosnom'), Njegovu veličinu kod riječi: 'Maliki jevmid-din' ('Vladaru Sudnjeg dana'), i tako prilikom cjelokupnog učenja.

Osjeti skromnost prilikom činjenja rukua. Budi ponizan na sedždi, jer si svoju dušu postavio na njeno mjesto i ogranak si vratio njegovom korijenu činjenjem sedžde na zemlju od koje si stvoren.

Razumi značenje zikrova.

Znaj da je obavljanje namaza pod tim uvjetima uzrok čistote srca od hrđe, i time dobija svjetlo koje osvjetljuje veličinu Onoga Koga obožava, Onoga Koji zna njegove tajne, a to mogu shvatiti samo učeni.

Onaj koji samo formalno obavlja namaz

bez (razumijevanja) njegovog značenja ne može ništa od toga vidjeti, on će čak poricati postojanje toga.'[323]

[323] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 28, 29.

السبب الثامن:

الخلوة به وقت النزول الإلهي، لمناجاته
وتلاوة كلامه، والوقوف بالقلب والتأدب
بأدب العبودية بين يديه، ثم ختم ذلك
بالإستغفار والتوبة

Osma stvar:

Osamljivanje s Njim u vremenu kada se On spušta (na zemaljsko nebo) kako bi Ga dozivao, učio Njegove riječi i srcem stajao pred Njim uz poštivanje roba prema svome Gospodaru, a zatim završiti sve to traženjem oprosta i kajanjem

Ovo je jedan od najvećih uzroka (Allahove) ljubavi (prema čovjeku), jer je to najbolji dokaz odgoja prilikom obožavanja Allaha.

Allah je pohvalio one koji noću klanjaju i čine ibadete, rekavši:

'Bokovi njihovi se postelja lišavaju i oni se Gospodaru svome iz straha i želje klanjaju, a dio onog što im Mi dajemo udjeljuju. I niko ne zna kakve ih, kao nagrada za ono što su činili, skrivene radosti čekaju.[324]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, proučio je ta dva ajeta Muazu, radijallahu anhu, kao odgovor na njegovo pitanje:

'Obavijesti me o djelu koje će me uvesti u Džennet i udaljiti od Vatre.'

U jednom hadisu, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Hoćeš li da te uputim na vrata dobra? Post je štit, sadaka briše grijehe, kao što voda gasi vatru i namaz čovjeka u toku noći', a zatim je proučio: 'Bokovi njihovi se postelja lišavaju...' sve dok nije stigao do: '...čekaju.[325]

Ajet je općenit i obuhvata svaki ibadet i učenje dove noću. Međutim, Vjerovjesnik je, sallallahu alejhi ve sellem, posebno istakao čovjekov namaz u toku noći, jer je noćni namaz najbo-

---

[324] Kur'an, 32:16-17.
[325] Ranije je navedeno gdje se hadis nalazi.

lja nafila, kao što Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Najbolji namaz nakon farza jeste noćni namaz.'[326]

Međutim, to ne sprečava ulazak drugih ibadeta u tu vrijednost nagrade zbog općenitosti ajeta.

Ibn Redžeb, rahimehullah, kaže:

'Allah je pohvalio one čiji se bokovi odvajaju od postelja kako bi Ga molili. To obuhvata svakoga onoga koji je ostavio san noću radi zikra (spominjanja Allaha) i moljenja Njega.'

U to ulazi i onaj ko klanja akšam i jaciju, kao i onaj koji čeka jaciju, pa neće zaspati sve dok je ne klanja, pogotovo ako je pospan i bori se sam sa sobom da ne zaspi kako bi obavio dužnost (farz).

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže o onima koji čekaju jaciju:

'Vi ste u namazu sve dok čekate namaz.'[327]

U to ulazi i onaj ko je spavao, zatim se probudio i ustao u toku noći radi noćnog namaza. To je općenito najbolja vrsta nafila namaza.

U to možda ulazi i onaj koji je ustao u zoru radi klanjanja sabah-namaza, pogotovo ako mu se jako spava.'[328]

Oni koji ustaju tokom noći (radi ibadeta)

---

[326] Bilježi ga Muslim, hadis br. 1163. (2/821.).
[327] Dio hadisa koji bilježi Buhari, hadis br. 647. (2/154.), Muslim, hadis br. 640. (1/443.). Tekst hadisa je Muslimov.
[328] 'Džamiul-ulumi vel-hikem', 2/143.

jesu, bez sumnje, oni koje Allah voli. Oni su čak najbolji među onima koje Allah voli! To je zato jer su oni klanjajući noću pred Uzvišenim Allahom spojili većinu uzroka za ljubav prema njima od Allaha, koje smo dosad naveli, kao i onih koje ćemo tek spomenuti.

Oni ne uče samo Kur'an, nego klanjaju učeći ga, razmišljajući o njemu i bivajući skrušeni.

Oni se tokom klanjanja namaza približavaju

Allahu Njemu najdražom nafilom.

Oni su, odvajajući svoje bokove od postelja radi spominjanja Allaha noću, preči da budu od onih koji Ga spominju danju.

To njihovo dizanje iz postelja ukazuje na to da su oni dali prednost onome što Allah voli nad onim što oni sami vole.

Oni u tom noćnom namazu svojim srcima proučavaju Allahova imena i Njegova svojstva i kreću se u njihovim vrtovima.

Tokom njihovog učenja Kur'ana, oni razmišljaju o Allahovim blagodatima, znacima Njegovog dobročinstva, dobra i blagodati koje daje ostalim stvorenjima.

Zatim, oni ne staju pred Uzvišenog Allaha u toku noći, dok ljudi oko njih spavaju, osim slomljenih srca prema Njemu, subhanehu.

Njihov uspjeh da klanjaju noću jeste uspjeh da se osame sa svojim Gospodarem, kada se On spušta na zemaljsko nebo kako bi Ga molili i učili Njegove riječi.

Oni koji tako postupaju ispunili su tri če-

tvrtine uzroka koji vode ka Allahovoj ljubavi.

Zbog toga nije čudno da se povjerljivi s neba, Džibril, alejhis-selam, spusti povjerljivom na zemlji, Muhammedu, sallallahu alejhi ve sellem, i kaže mu:

'Znaj da je vjernikova čast (ugled) njegovo klanjanje noću, a njegov je ponos njegova nezavisnost od ljudi.'[329]

Noćni namaz predstavlja čast (ugled) onome ko ga obavlja, jer oni njime traže, a to je najteža vrsta pokornosti, Allahovo zadovoljstvo u najtežim časovima. Zbog toga se na njih, za nagradu, stavljaju znakovi časti (ugleda) od Allaha, a to je nur (svijetlo) u srcima, nur na licima, nur u njihovom životu, nur prilikom njihove smrti, sve dok klanjaju noćni namaz radi Allaha u noćnim tminama.

Hasan el-Basri, rahimehullah, veli:

'Nisam našao nikakav ibadet teži od namaza u noćnoj tmini.'

Zatim je upitan: 'Zašto oni koji klanjaju noćni namaz imaju najljepša lica?'

'Zato što su se oni osamili sa svojim Gospodarem, pa ih je ogrnuo jednim dijelom Svoga nura (svjetla)', odgovori on.

[329] Hadis predstavlja predanje koje prenose Sehl ibn Sa'd, Džabir ibn Abdullah i Alija ibn Ebu Talib. Bilježi ga Et-Taberani u djelu 'El-Evsat' (1/61/2.) i Hakim (4/2324.), koji ga je ocijenio vjerodostojnim. S tim se slaže i Ez-Zehebi. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim na osnovi svih predanja u kojima se prenosi. (vidi: 'Silsiletus-sahiha', hadis br. 831. (2/505.).

Ebu Sulejman ed-Darani, rahimahullah, kaže:

'Oni koji noću klanjaju namaz u toku noći uživaju više od onih koji se zabavljaju u svojoj zabavi. Da nije noći, ne bih volio ostati na dunjaluku.'

Ed-Dahhak veli:

'Upoznao sam ljude koji su se stidjeli Allaha u mrkloj noći zbog dugog spavanja.'[330]

Ako je takav slučaj s noćnim namazom i stepenom onih koji klanjaju noćni namaz, onda neka nemarni i lijeni poput nas ustanu da se pridruže putu časti kojim su krenuli prije nego put završi i vrata se pozatvaraju.

Pored toga što je ovo težak ibadet, Allahovom milošću postoje olakšavajuće stvari koje ga čine prijatnim i olakšavaju ga duši koja teži ka prolaznom rahatluku na ovom svijetu, a nemarna je prema vječnom rahatluku na onom svijetu.

Ako neko od nas želi da se pridruži povorci onih koji vole Allaha i koje Allah voli, onda neka požuri ka Njegovom zadovoljstvu, neka požuri da očisti i ispravi svoj nijjet, odmah na početku, te neka zatraži pomoć od Allaha, jer onome ko zatraži pomoć od Allaha On će mu pomoći.

Brate po vjeri, prihvati ovaj savjet od doktora koji je specijalizovan za srca, sposoban, alim i savjetnik koji savjetuje mene i tebe kako privoljeti dušu da prihvati onu stvar u kojoj joj leži njen spas i život.

[330] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 60, 61, 62.

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Znaj da je noćni namaz težak svakome drugome, osim onome kome je to Allah učinio lakhim putem sljedećih stvari. Neke od njih su vidljive prirode, a druge skrivene.

Što se vidljivih tiče, to je da puno ne jede. Neki su govorili:

'O skupino murida (učenika), nemojte puno jesti jer ćete puno piti, puno spavati i puno izgubiti!'

U to spada da se danju ne zamara teškim poslovima.

Od toga je da ne propušta popodnevni odmor (kajlulu), jer mu to pomaže da klanja noćni namaz.

Od toga je, a to spada u skriveno, da se kloni grijeha.

Es-Sevri veli:

'Nisam mogao klanjati noćni namaz pet mjeseci zbog jednog grijeha koji sam počinio.'

Što se tiče stvari koje to olakšavaju:

- od toga je da bude čista srca prema muslimanima, da mu srce bude čisto od novotarija i da se okrene od onoga što mu je nepotrebno od ovog svijeta;

- od toga je strah koji prevladava i obuzima srce uz kratku nadu;

- da zna vrijednost noćnog namaza.

Jedan od najboljih podsticaja na to jeste ljubav prema Uzvišenom Allahu i snaga vjerovanja, tako da on kada ustane, moli svoga Gospodara i zamišlja kao da je pred Njim i da Ga vidi, pa ga to moljenje utječe na to da dugo klanja noćni namaz.'[331]

Ako noćni namaz predstavlja čast (ugled) vjerniku, oni koji ga obavljaju nalaze se na različitim stepenima u pogledu te časti (ugleda).

Pogledaj svoj stepen, Allah nam se obojici smilovao, na kojem si stepenu u pogledu te časti (ugleda).

Ako nađeš sebe na najvišim stepenima, onda zahvaljuj Allahu. Ako vidiš da si na srednjim stepenima, onda zatraži pomoć od Allaha. Ako vidiš da si na najnižim stepenima, onda moli oprost od Allaha.

Ako vidiš da nisi ni na kojem stepenu, onda reci: 'Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo. Nema snage ni moći osim u Allaha!'

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, veli:

'Klanjanje noćnog namaza ima stepene:

- jedan je da (čovjek) provede čitavu noć u namazu, to se prenosi od jednog broja selefa;

- drugi je da klanja pola noći, to se isto tako prenosi od jednog broja selefa, a najbolji je način da spava prvu trećinu noći i zadnju šestinu;

- treći je stepen da klanja trećinu noći, pa tako treba spavati prvu polovinu i zadnju šestinu noći. Tako je klanjao Davud, alejhis-selam. U Buharijevom i Muslimovom 'Sahihu' prenosi se: 'Najdraži namaz Allahu je namaz Davuda, alejhis-selam, i najdraži post Allahu je Davudov post. On bi spavao pola noći, klanjao trećinu,

[331] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 61.

spavao šestinu, dan postio, dan mrsio.'[332]

Najbolje je da spava krajem noći kako bi odagnao tragove pospanosti sa svog lica ujutro i smanjio podbuhlost;

- četvrti je stepen da klanja šestinu noći ili petinu, a najbolje je da to bude u drugoj polovici noći. Neki kažu: 'Najbolja je zadnja šestina (noći)';

- peti stepen jeste da ne vodi računa o vremenu, jer je to teško.

Zatim postoje dva načina kako to raditi:

- prvi je da klanja početkom noći dok ga san ne savlada, pa legne i zaspi, pa kada se probudi, ustane, dok ga san ne savlada, te legne spavati. Ovo je najteže izdržati, a tako je postupao jedan broj selefa;

- drugi je način da spava prvi dio noći, a zatim kad se naspava, ustane i klanja preostali dio noći;

- šesti stepen jeste da klanja četiri rekata ili dva. Prenosi se od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao: 'Klanjajte noćni namaz, pa makar četiri (rekata), ili makar dva...'[333]

U djelu 'Sunenu Ebu Davud' bilježi se da je

[332] Bilježi ga Buhari, hadis br. 1131. (3/20.) i Muslim, (189, 190.) (2/816.). Tekst hadisa je Buharijev.

[333] Bilježi ga El-Bejheki u djelu 'Šuabul-iman', 6/415., hadis br. 2945. Hadis je mursel od El-Hasena, dok ostatak hadisa glasi: 'Nema ni jedne kuće koja je poznata da se u njoj klanja noćni namaz, a da glasnik ne bude zvao: 'O ukućani, ustanite da klanjate vaš namaz!'

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

'Ko se probudi u toku noći i probudi svoju ženu, pa zajedno klanjaju dva rekata, bit će upisani te noći među one koji mnogo Allaha spominju.'[334]

Ovo su načini kako podijeliti noć, pa neka čovjek odabere sebi ono što je najlakše za njega.

Ako mu bude teško klanjati sredinom noći, onda ne bi trebao propustiti da klanja između akšama i jacije i pred zoru, kako bi bio od onih koji klanjaju početkom i krajem noći. To je sedmi stepen.[335]

Ako ne može redovno obavljati ništa od ovoga, onda neka redovno klanja duha-namaz. On se klanja u toku dana umjesto noćnog namaza.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, savjetovao je Ebu Hurejru, radijallahu anhu, da klanja duha-namaz, kao što smo to spomenuli prilikom govora o drugom uzroku koji vodi ka Allahovoj ljubavi, jer je noću bio zaokupljen poučavanjem hadisu.

Što se tiče završavanja noći traženjem oprosta i pokajanjem, to je ono što je Uzvišeni Allah pohvalio rekavši:

[334] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 1309. (2/74.) i Ibn Madža, hadis br. 1335. (1/423.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-suneni Ibn Madža', hadis br. 1098. (1/223.).

[335] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 61, 62., uz određeno sažimanje.

'...noću su malo spavali i u praskazorje oprost od grijeha molili'[336] tj. na ovom svijetu su činili dobra djela, tako što su noću malo spavali, što su (noću) klanjali i ostajali da u praskozorje oprost traže.

Ibn Abbas veli:

'Ni bi im prošla ni jedna noć, a da oni nešto od nje ne bi iskoristili.'

Mudžahid kaže:

'Rijetko bi spavali noću do sabaha, a da ne klanjaju noćni namaz.'[337]

Ovo je jedno od tumačenja ajeta, a po drugom tumačenju, oni bi noću malo spavali.

Hasan El-Basri veli:

'Borili bi se da klanjaju noćni namaz, pa bi spavali najmanji dio noći. Trudili bi se i ostajali do praskozorja, a onda bi u zoru oprosta tražili.'[338]

Da se primijetiti to da je stepen ustrajnosti (konstantnosti) u činjenju toga, tj. malo spavanja noću uz klanjanje do traženja oprosta u zoru, zatim spajanje toga sa sabah-namazom i zikrom nakon njega. Tako da se može primijetiti da je taj stepen nestao s onima koji su tako radili jako davno. Međutim, nadati se da će Allah, azze ve dželle, iz Svoje velike milosti i samilosti, primiti trud i drugih i umnogostručiti ga.

Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem veli:

[336] Kur'an, 51:17-18.
[337] v. 'Tefsirut-Taberi', 26/197.
[338] Ibid, str. 200.

'Neki je čovjek iz plemena Benu Temim rekao mome ocu: 'O Ebu Usama, jednu stvar ne mogu naći kod nas. Allah je spomenuo neke ljude i rekao: ***'...noću su malo spavali i u praskazorje oprost od grijeha molili,'***[339] a mi sasvim malo noću klanjamo.'

Onda mu je moj otac rekao:

'Blago onome ko legne kada je pospan, i boji se Allaha kada se probudi.'[340]

Onaj kome Allah dadne da prisustvuje kraјem noći klanjajući i oprosta tražeći, njemu je dato da učini veliku i plemenitu stvar, jer Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'Naš se Gospodar, tebareke ve teala, spušta svake noći na dunjalučko nebo u zadnjoj trećini noći i kaže: 'Ko Me moli, da Mu se odazovem?! Ko od Mene nešto traži, pa da Mu dam ono što traži?! Ko od Mene oprosta traži, da Mu oprostim?!'[341]

Onome kome bude dato da klanja pred Allahom, azze ve dželle, u tom posebnom vremenu, to je čast, dok onaj ko to ne može, u najmanju ruku, treba biti od onih koji traže oprosta u to vrijeme.

Uzvišeni Allah među Svoje dobre robove ubraja i one koje je opisao riječima: ***'...i koji se***

[339] Kur'an, 51:17-18.
[340] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 7/394.
[341] Bilježi ga Buhari u svome 'Sahihu', hadis br. 7494, 'Fethul-bari' (13/473.). Bilježi ga i Muslim, hadis br. 168. (1/521.).

budu u posljednjim časovima noći za oprost molili.'[342]Oni te trenutke sprovode u pokornosti Allahu tražeći oprosta. Međutim, ako traženje oprosta bude u toku jednog drugog ibadeta, onda ima više mogućnosti da bude primljeno, a namaz je jedan od najboljih ibadeta. Zbog toga su islamski učenjaci rekli:

'Kad god to traženje oprosta bude u namazu, to je još bolje.'[343]

Mada je traženje oprosta u bilo kojem vremenu vrijedno, u praskozorje je još bolje, bez obzira da li tražio oprost grijeha za sebe ili za drugog.

Prenosi se da je Jakub, alejhis-selam, kada je rekao svojim sinovima: 'Zamolit ću Gospodara svoga da vam oprosti,'[344] odgodio to do zore.[345]

Mišljenja mufessira (komentatora Kur'ana) razlikuju se u pojašnjenju tajni i koristi zbog kojih traženje oprosta u zoru predstavlja vrijednost i počast, tako da su oni koji to rade zaslužili pohvalu od Uzvišenog Allaha u Njegovoj knjizi. Oni od toga navode sljedeće:

a) to je vrijeme u kojem se Allah spušta, kao što se vjerodostojno prenosi u jednom hadisu, pa Allah kaže: *'Ko Me moli, da Mu se odazovem?! Ko od Mene nešto traži, pa da Mu dam ono što traži?! Ko od Mene oprosta traži, da Mu

[342] Kur'an, 3:17.
[343] 'Tefsirul-Ibn Kesir', 7/395.
[344] Kur'an, 12:98.
[345] 'Tefsirut-Taberi', eser br. 19870. (16/261). Vidi: 'Tefsirul-Ibn Kesir', 4/334.

oprostim?!'*

Ibn Kesir, rahimehullah[346], smatra da u tome leži vrijednost tog vremena, a kao dokaz za to navodi gore citirani hadis prilikom tumačenja riječi Uzvišenog: ***'...i koji se u posljednjim časovima noći budu za oprost molili'***[347];

b) ibadet je jako teško obavljati u to vrijeme, i to ne mogu činiti osim iskreni.

Ako je nagrada u skladu s uloženim naporom i ako je ispunio sve uvjete, onda onaj koji klanja Allahu u to vrijeme, kada se ljudi odmaraju i spavaju, bez ikakve sumnje, zaslužuje dobro i veliku nagradu.

Ebus-Su'd kaže:

'Posebno izdvajanje zore kao vremena za traženje oprosta jeste zbog toga što to najbolji trenutak dova tada bude uslišana, jer je ibadet tada najteži, duša najčišća (najbistrija) i srce najpribranije, pogotovo kod onih koji se trude.'[348]

To je vrijeme nemara i sna, pa čovjekov trud da u to vrijeme bude budan, da traži oprosta i kaje se, ukazuje na njegovu budnost i pokornost.

El-Kasimi, rahimehullah, kaže:

'Mudrost u izdvajanju zore (za traženje oprosta) jeste zbog toga što je to vrijeme kada su ljudi nemarni prema Allahovoj milosti. Tada je ibadet najteže činiti, tada nijet biva iskren i pos-

[346] Vidi: 'Tefsirul-Ibn Kesir', 1/353.
[347] Kur'an, 3:17.
[348] 'Tefsirul-Ebu es-Su'd' čiji je pravi naziv: 'Iršadul-aklis-selim ila mezajal-kitabil-kerimi', 2/16.

toji želja, s tim da je Allah tada blizu i obožavan od Svojih robova.'[349]

Prenosi se od El-Hasena da je Lukman svome sinu rekao:

'Sinčiću, nemoj biti nemoćniji od ovog pijetla koji u zoru pjeva, a ti spavaš na postelji'[350];

c) ono što se može nadovezati na gore spomenutu korist jeste da je to vrijeme čistote (bistrine) duše i njene odvojenosti od životnih problema.

Sejjid Kutb, rahimehullah, kaže:

...traženje oprosta u praskozorje nakon svega ovog formira blistave, čiste i debele hladove...

Sama riječ 'praskozorje' ocrtava hladove ovog perioda noći prije zore, perioda kada atmosfera bude čista, blaga i smirena. U njemu misli koje čovjeku dolaze bivaju blage, kao i njegove sputane pobude.

Kada se tome doda još kako traži oprost, onda su ti hladovi našli odgovarajuću situaciju u duševnom svijetu i u svijesti postojanja isto tako.

Tada se spaja duh čovjeka s duhom univerzuma u kretanju ka Stvoritelju univerzuma i Stvoritelju čovjeka'[351];

d) jedna od mudrosti traženja oprosta u to

[349] 'Mehasinut-tevil' od El-Kasimija, 4/809.

[350] To navodi El-Begavi u svome 'Tefsiru'. Vidi: 'Mealimut-tenzil', 2/17. Verifikovao 'Osman Damirijja i drugi. Izavač: Darul-Tajjiba.

[351] 'Fi zilal-Kur'an', od Sejjida Kutba, 1/376., izdavač: Daruš-Šuruk.

vrijeme jeste i to da ono dolazi odmah iza vremena truda prilikom ibadeta, tj. klanjanja noćnog namaza, pa tako činjenje zahvale Uzvišenom Allahu koja prethodi tome ibadetu, moljenje da on bude primljen i traženje oprosta za propuste koji su se, možda, desili prilikom njega, to prethođenje odgovara tačno tom vremenu.

Er-Razi veli:

'...i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili.'[352] Ovo je išaret da su oni klanjali noćni namaz i trudili se želeći da njihovo djelo bude veće od toga i iskrenije, i da su tražili oprosta za propuste.

Ovo je osobina plemenitog. On učini nešto plemenito na najbolji način, zatim to smatra malim i izvinjava se za propust.[353]

Ako je traženje oprosta općenito, bez osvrtanja na propuste koji su se, možda, desili, prilikom prethodnog ibadeta, onda to traženje oprosta biva odgovarajuće u tom vremenu, također, jer je tome prethodio ibadet koji je otvorio vrata za udovoljavanje potrebama. Tako noći namaz biva poput uvoda pred molbu, dovu i skrušenost pred Plemenitim i Premilostivim, subhanehu.[354]

[352] Kur'an, 3:17.

[353] 'Et-Tefsirul-kebir', od Er-Razija, 28/203.

[354] Više o tome pogledaj studiju o traženju oprosta i lijepim postupcima prilikom toga u magistarskom radu pod naslovom 'Et-tevbetu vel-istgfaru fil-Kur'anil-kerim', koju je priredio brat Behauddin Akil. (Knjiga je u štampi).

السبب التاسع:

مجالسة المحبين الصادقين، والتقاط أطايب ثمرات كلامهم كما ينتقي أطايب الثمر، ولا تكلم إلا إذا ترجحت مصلحة الكلام وعلمت أن فيه مزيدا لحالك ومنفعة لغ

Deveta stvar:

Druženje s onima koji iskreno vole Allaha, ubiranje najboljih plodova njihovog govora, kao što se biraju najbolji plodovi, i da ne govoriš osim kada govor bude korisniji i znaš da će ti poboljšati tvoje stanje i koristiti drugome

Ovdje je Ibnul-Kajjim, rahimehullah, svrstao ljubav prema onima koji iskreno vole Allaha i druženja s njima kao jednu od stvari koja vodi ka Allahovoj ljubavi.

To nije čudno jer je radosna vijest objavljena onima koji vole Allaha putem Objave koja se spušta.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Allah, azze ve dželle, kaže:

'Moja je ljubav obavezna onima koji se vole u ime Mene. Moja je ljubav obavezna onima koji se druže u ime Mene. Moja ljubav je obavezna onima koji se posjećuju u ime Mene.'[355]

Ebu Hurejra, radijallahu anhu, prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

'Neki je čovjek krenuo da posjeti svog brata u drugom selu, te je Allah naredio meleku da ga sačeka na putu.

'Kuda ideš?', upita melek.

'Idem da posjetim brata u ovome selu', odgovori čovjek.

'Da ne ideš zato da ti uzvrati na dobročinstvo koje si mu učinio?', upita (melek).

---

[355] Bilježi ga Ahmed u svome 'Musnedu', (4/386.), (5/229.) i Malik u djelu 'El-Muvetta', hadis br. 16 (2/953.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim. Vidi: 'Miškatul-mesabih', 3/1395, hadis br. 5011.

'Ne. Hoću da ga posjetim zato što ga volim u ime Allaha', odgovori on, pa melek reče: 'Ja sam Allahov izaslanik tebi da ti kažem da te je Allah zavolio, kao što si ti njega zavolio u ime Allaha.'[356]

Ljubav muslimana prema njegovom bratu po vjeri u ime Allaha jeste plod iskrenog vjerovanja i lijepog ahlaka. To je poput ograde kojom Allah čuva čovjekovo srce, tako da iman u njemu postaje sve jači kako ne bi oslabio.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Najčvršće imanske veze jesu takve da voliš u ime Allaha i mrziš u ime Allaha.'[357]

Oni koji se biraju za drugove i uzimaju za one koji se vole, njihovo prijateljstvo treba biti čovjeku od koristi u njegovog vjeri, u njegovom ovosvjetskom životu i životu na budućem svijetu.

Zbog toga je njihov izbor jedan teška zadaća koja zahtijeva pomoć od Allaha. Pametnom čovjeku ne priliči da se druži sa svakim koga slučajno upozna, jer je čovjek taj koji utječe (na druge) i koji je podložan utjecaju drugih.

Možda ga loš izbor prijatelja odvede u propast i uznemirenost poput onoga ko loše izabere profesiju, ženu ili komšiluk...

Ibn Hadžer, rahimehullah, veli:

'Čovjek ne treba zanemarivati izbor onoga ko je pogodan da ga uzme za prijatelja, jer prijateljstvo ima velik utjecaj na čovjeka. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli: 'Čovjek je na vjeri svoga prisnog prijatelja, pa neka svako od vas gleda koga uzima za prisnog prijatelja.'[358]

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, kaže:

'Onaj čije prijateljstvo ostavlja trag (na dotičnog) treba da posjeduje pet stvari:
- da bude pametan;
- da bude lijepa ahlaka (ponašanja);
- da ne bude grješnik;
- da ne bude novotar;
- i da ne žudi za dunjalukom.

Što se tiče pameti (razuma), on je glavnica kàpitala. Nema nikakvog dobra u druženju s ahmakom (budalom), jer on ti želi učiniti nešto korisno, pa ti nanese štetu. Pod pametnim (razumnim) podrazumijevamo onoga koji razumije stvari onako kakve one jesu ili kakve su same po sebi, ili pak kad mu se objasni, da razumije.

Što se tiče lijepog ahlaka (ponašanja), ono je neophodno, jer koliko je pametnih koje nadvlada srdžba ili strast, pa se pokore svojoj stras-

[356] Bilježi ga Muslim, hadis br. 38 (4/1988).

[357] Bilježi ga Et-Taberani u djelu 'El-mu'džemul-kebir', hadis br. 11537., i Ibn Ebu Šejba u djelu 'El-iman', 110. Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Es-silsiletus-sahiha', hadis br. 1728.

[358] Bilježi ga Ebu Davud, hadis br. 4833. (5/168.) i Tirmizi, hadis br. 2379. (7/111.) i kaže: '(Hadis je) hasen-garib.' Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-suneni Ebu Davud', hadis br. 4046. (3/917.).

ti, tako da nema koristi od Druženja s njima.

Što se tiče grješnika, on se ne boji Allaha, a onaj ko se ne boji Uzvišenog Allaha ne može se pouzdati u njega.

Što se tiče novotara, to je zbog bojazni da zbog Druženja s njim njegovo činjenje novotarija ne pređe na onoga ko se sa njim druži.[359]

Kad je riječ o onome ko žudi za dunjalukom, vjerniku je dužnost da se kloni druženja s onima koji traže ovaj svijet (dunjaluk), jer će ga oni podsticati da ga traži, gomila imetak i škrtariti na njemu. To je ono što ga udaljava od traženja spasa i odvraća ga od toga.

Zato se treba truditi da se druži s dobrim ljudima i onima koji će ga uputiti da traži dobra budućeg svijeta.

Onaj ko bude posjedovao te osobine, onda ne samo da će biti koristi od Druženja s njim na ovom svijetu nego čak i na budućem.

Na to se odnose i riječi nekih od prijašnjih dobrih generacija:

'Trudite se da imate što više braće (prijatelja), jer će svaki vjernik imati pravo da se, na Sudnjem danu, zauzima za drugog.'[360]

Ovo mišljenje ima potporu u hadisu u kojem se spominje zagovaranje, a u kojem Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže:

'...pa će se vjerovjesnici, meleci i vjernici zagovarati (za druge), te će tada Silni reći:

[359] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 91, 92.
[360] Ibid, str. 91.

'Preostalo je moje zagovaranje', pa će uzeti rukom iz Džehennema...'[361]

Možda se čovjeku desi nesreća da na budućem svijetu uđe u Džehennem zbog svoga nemara, pa ne izađe iz njega osim zbog svoga prijatelja vjernika kojeg je imao na ovom svijetu, a čije će zagovaranje za njega Allah primiti!

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Kada Allah spasi vjernike od Džehennema i budu sigurni, onda ni jedna rasprava koju je neko od vas imao na ovom svijetu zbog nečega neće biti veća od rasprave vjernika s njihovim Gospodarem zbog njihove braće koja su bačena u Vatru. Oni će', kaže Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, 'govoriti: 'O Gospodaru naš, naša su braća klanjali s nama, postila s nama, hadž obavljali s nama, a Ti si ih uveo u Vatru!'
'Idite i izvedite koga znate od njih', reći će On.
Oni će im otići i prepoznati ih po njihovim licima. Vatra neće pržiti njihova lica. Neke će od njih vatra pržiti do polovine potkoljenice, neke će pržiti do koljena, pa će ih oni izvesti. Zatim će reći:
'O Gospodaru naš, izveli smo one koje si nam naredio.'
Potom će On reći:

[361] Bilježi ga Buhari, hadis br. 7439., 'Fethul-bari', 13/431., i Muslim, hadis br. 302. (1/167.).

'Izvedite one u čijim je srcima bilo vjerovanja (imana) koliko zlatnik, zatim one u čijim je srcima bilo vjerovanja (imana) koliko pola zlatnika, zatim one u čijim je srcima bilo imana koliko zrno gorušice.'[362]

A pored toga postoje druge velike koristi na ovome svijetu od druženja s onima koji iskreno vole Allaha.

Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, veli: 'Druži se s iskrenom braćom, živi pod njihovim okriljem, jer su oni ukras u raskoši i pomoć u nevolji.

O svome bratu misli najljepše, sve dok ne imadne nešto zbog čega ćeš ga zamrziti.

Kloni se svoga neprijatelja i budi oprezan prema svome prijatelju osim prema povjerljivom, a nije povjerljiv onaj koji se Allaha ne boji.

Nemoj se družiti s grješnikom, pa da se od njega griješenju učiš, niti mu tajnu povjeravaj. Savjetuj se s onima koji se boje Uzvišenog Allaha.'[363]

Ibnul-Kajjim, rahimehullah, nabrajao je i druge koristi poput vjerskih (imanskih), odgojnih i moralnih koje se stječu druženjem s onima koji Allaha vole i koji su iskreni, pa kaže:

'Alimi navode šest osobina kojima se (čovjek) okoristi druženjem s njima:

1. ono što vodi od sumnje ka čvrstom uvjerenju;

2. od rijaa ka iskrenosti;

3. od gafleta (nemara) ka spominjanju (Allaha);

4. od želje za dunjalukom ka želji za ahiretom;

5. od oholosti ka skromnosti;

6. od loših namjera ka savjetu.

Ako je druženje s onima koji Allaha vole poželjno i potječe se na njega, onda su najbolja od tih druženja, druženja s najboljim od onih koji vole Allaha. Pod tim podrazumijevam one koji imaju znanje i rade po njemu.

Druženja s alimima predstavljaju bašče i vrtove gdje će se ponajprije ubrati najbolji plodovi govora.

U njima se postiže znanje, odgoj i mudrost. Onaj ko bude u njima treba obratiti pažnju na lijepe postupke i ponašanje za koje je lijepo da ih ima na umu onaj ko traži znanje.

Učenje ima šest etapa:

- prva je da pita na lijep način;
- druga je da šuti i sluša na lijep način;
- treća je da lijepo (pravilno) razumije;
- četvrta je da zapamti;
- peta je da druge poučava i
- šesta je da radi po tome i pazi na njegove granice.

Nepostizanje znanja biva na šest načina:

- jedan je ostavljanje pitanja;
- drugi da ne šuti na lijep način niti se trudi da sluša;
- treći je da loše (pogrešno) razumije;

[362] Bilježi ga Ibn Madža u 'El-mukaddimi', hadis br.60. (1/23.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihul-Ibn Madža', hadis br. 51. (1/16.).
[363] 'Sifetus-safva', 1/120.

- četvrti je da ne zapamti;

- peti je da (znanje) ne širi i druge ne podučava. Onaj ko krije znanje i neće da ga širi, Allah će mu, subhanehu, dati odgovarajuću kaznu za to;

- šesti je da ne radi po tome, jer rad po tome zahtijeva njegovo ponavljanje i razmišljanje o tome, brigu o njemu, pa ako ne bude radio po tome, onda će to zaboraviti.

Neki od prijašnjih dobrih generacija govorili bi:

'Pomagali smo se u pamćenju znanja postupanjem po njemu.'

Drugi kažu:

'Znanje traži postupanje po njemu, pa ili će mu se odazvati ili će ono nestati. Ništa više ne utječe na to da se postigne znanje kao njegova primjena.'[364]

Selef je bratstvo u ime Allaha smatrao jednom blagodati. Smatrali su da ono traži posebno djelo kao zahvalu, a to je njegovo čuvanje. A zašto tako ne bi i smatrali kada Uzvišeni Allah kaže:

'I sjetite se Allahove milosti prema vama kada ste bili jedni drugima neprijatelji, pa je On složio srca vaša i vi ste postali, milošću Njegovom, braća.'[365]

Allah vjernicima navodi blagodat bratstva

[364] 'Giza'ul-elbab šerhul-menzumetil-adab' od Es-Sefarijinija, 1/43, 44.
[365] Kur'an, 3:103.

u Svojoj knjizi, koju je objavio. Dva puta je spominje u tom ajetu.

Zbog toga je Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, blagodat prijateljstva i druženja s dobrim ljudima smatrao jednom od tri velike blagodati, a da one ne postoje, ne bi volio boravak na ovom svijetu.

Omer, radijallahu anhu, kaže:

'Da nije tri stvari, volio bih da sam sreo Allaha[366]:

- da nije toga da spustim svoje čelo Allahu;
- ili sjedim u društvu gdje se mogu ubrati lijepe riječi, kao što se ubire dobro voće;
- ili da idem na Allahovom putu.'[367,368]

Imam En-nevevi, rahimehullah, prenosi od pobožnjaka i zahida Ibrahima el-Havvasa ove riječi:

'Lijek srca sastoji se u pet stvari:

• učenju Kur'ana uz razmišljanje;
• praznom stomaku;
• noćnom namazu;
• skrušenosti u praskozorje i
• druženju sa dobrim ljudima.'[369]

Ako čovjek u društvu s onima koji iskreno vole Allaha traži načine do uspjeha i spasa, jedan od puteva koji vode ka njemu jeste da šuti na lijep način nadajući se koristi u vremenu u kojem vlada tišina kada joj se ne nada.

[366] Tj. da sam umro. (op. prev.)
[367] Tj. da se borim na njemu. (op. prev.)
[368] 'Hiljetul-evlija', 1/51.
[369] 'Et-Tibjan fil-adabi hameletil-Kur'an', str. 46.

Prenosi se u hadisu od Abdullaha ibn Amra ibnul-Asa, te od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

'Onaj ko bude šutio spasio se.'[370]

Kada nema koristi od govora, onda je korist u šutnji. Koja je korist, kojoj se čovjek nada, bolja od toga da se spasi od Džehennema?

U Džehennem ulaze oni koji ne znaju šutjeti onda kada je potrebno da čovjek šuti.

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, veli:

'Čovjek kaže neku riječ, ne shvatajući šta ona znači, i ona ga odvede u Džehennem dalje nego što je istok od zapada.'[371]

Međutim, kako da čovjek zna kada postoji korist od govora, a kada ne?

Odgovor se nalazi u hadisu Ummu Habibe, radijallahu anha, koji ona prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. U njemu se kaže:

'Svaki je govor protiv čovjeka, osim onog u kojem se naređuje činjenje dobra i odvraćanje od lošeg i spominjanje Allaha.'[372]

Oko ove tri stvari kreće se govor vjernika,

[370] Bilježi ga Tirmizi u svome 'Sunenu', hadis br. 2503. (7/192.), Ahmed (2/159, 177), i Ed-Darimi (2/299.). Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u 'Es-Sahihi', hadis br. 536 (2/62.).

[371] Bilježi ga Buhari, hadis br. 6478, 'Fethul-bari', 11/314., i Muslim, hadis br. 50 (4/225), tekst hadisa je njegov.

[372] Bilježi ga Ibn Ebud-Dun'ja u djelu 'Es-Samt', 60, 653.

jer njihov iman (vjerovanje) traži od njih da govore dobro, kao i da šute kad ne vide neku korist od govora. Oni time ubiru lijep plod na ovom i budućem svijetu.

Junus ibn Ubejd veli:

'Nisam vidio nikoga da je posvetio pažnju jeziku, a da nisam to vidio dobrim i u ostalim njegovim djelima.'[373]

Jahja ibn Ebi Kesir kaže:

'Nije bio dobar nečiji govor, a da to nisam upoznao i u njegovim ostalim djelima, niti je nečiji govor nekada bio loš, a da to nisam upoznao i u njegovim ostalim djelima.'[374]

Pogledaj kako se govor vezao s vjerovanjem, tako da je vjerovanje postalo motivacija vjerniku da govori ili ne govori!

Nećeš naći ni jedan narod kojem vjera govori kada će govoriti, a kada šutjeti osim kod sljedbenika ove veličanstvene vjere!

Ibu Redžeb el-Hanbeli kaže:

'Njegove riječi: '...neka govori dobro ili šuti' predstavljaju naredbu da se govori dobro i da se šuti u situacijama mimo toga. To upućuje i na činjenicu da ne postoji situacija u kojoj je podjednako korisno govoriti i šutjeti, nego ili će biti dobro, te mu je tada naređeno da govori, ili će biti nešto mimo toga, te mu je onda naređeno da šuti.'[375]

[373] Ibid.

[374] Bilježi ga Ebu Ne'im u 'El-hilja', 3/68.

[375] 'Džamiul-ulumi vel-hikem', od Ibn Redžeba el-Hanbelija, 1/336.

Svojstvo (osobina) dobrog govora biva nam jasna iz savjeta Ibnul-Kajjima, rahimehullah, kada govori o devetoj stvari koji mi upravo tumačimo: '...i da ne govoriš osim kada govor bude korisniji i da znaš da će ti poboljšati tvoje stanje i koristiti drugome.'

To zahtijeva istančan sluh i osjećaj budnosti, jer ako se sablja, koju jezik predstavlja, ne stavi u korice, onda ona zlobno sijeva oko sebe, a možda upropasti svoga vlasnika.

El-Haris el-Muhasibi, rahimehullah, veli:

'Brate moj, boj se svoga jezika više nego što se bojiš divlje zvijeri koja je blizu tebe i može te napasti, jer onome vjerniku kojeg divlje zvijeri ubiju, nagrada je Džennet, a onaj ko bude stradao zbog jezika, njegova kazna je Vatra, osim ako mu Allah ne oprosti.

Zato, brate moj, čuvaj se nemarnog odnosa prema jeziku, jer je on divlja životinja, a njegova prva žrtva jeste njegov vlasnik.

Zbog toga čvrsto zatvori sebi vrata govora i ne otvaraj ih osim kada budeš morao. Kada ih otvoriš, budi oprezan i govori onoliko koliko ti je potrebno i neophodno, i zatvori vrata.

Čuvaj se nemarnog odnosa prema tome i pretjerivanja u govoru, tako da te riječi savladaju, pa uništiš sam sebe.'[376]

Neophodnost suzdržavanja od govora povećava se prilikom miješanja s drugim ljudima,

[376] 'Adabun-nufus' od Ebu Abdullaha el-Harisa ibn Eseda el-Muhasibija, str. 36.

sumnjivim mjestima, vremenima iskušenja, kada je spas u šutnji, a nesreća u govoru.

Neki je čovjek upitao Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

'Kako se spasiti?'

'Čuvaj svoj jezik, neka ti tvoja kuća bude prostrana i plači zbog grijeha', odgovori Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.[377]

Isto tako neki čovjek upita ga:

'Čega se najviše bojiš za mene?'

'Ovoga', reče Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i uze svoj jezik.[378]

Ibn Redžeb, rahimehullah, kaže:

'Iz ovoga se vidi da ako nešto nije dobro govoriti, onda je šutnja bolja nego da to govori, osim onoga što je neophodno.'

Prenosi se od Ibn Mesuda, radijallahu anhu, da je rekao:

'Čuvajte se nepotrebnog govora! Dosta je čovjeku govora da kaže onoliko koliko mu je potrebno.'

Od En-Neha'ija se prenosi da je rekao:

'Ljudi se upropaštavaju zbog nepotrebnog imetka i govora.'

Isto tako, puno pričanja (govora) za kojim nema potrebe dovodi do okorjelosti srca, kao što

[377] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 2408. (7/128.) i kaže: 'Hadis je sahih-hasen.' Albani ga je ocijenio vjerodostojnim u djelu 'Sahihut-tirmizi', hadis br. 1961. (2/278.).

[378] Bilježi ga El-Bejheki u svome 'Sunenu', 2/153, i Tirmizi u 'El-Edebu', 475.

se u Tirmizijevom 'Sunenu' bilježi hadis koji Ibn Omer, radijallahu anhu, prenosi od Allahovog Poslânika, sallallahu alejhi ve sellem:

'Nemojte puno govoriti bez spominjanja Allaha, jer puno govora bez spominjanja Allaha čini srce okorjelim (tvrdim), a najdalji je čovjek od Allaha onaj čije je srce okorjelo.[379]

Nema sumnje da su oni koji se vole u ime Allaha oni koji se posjećuju u ime Allaha i koji se druže u ime Allaha - Allahove evlije (štićenici), Njegovi miljenici i odabranici.

Kako i da ne budu kad će im se zavidjeti u nebeskom društvu zbog njihove međusobne ljubavi u ime Allaha dok su bili na zemlji.

Omer ibnul-Hattab, radijallahu anhu, kaže:

'Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kaže: 'Među Allahovim robovima postoje ljudi koji nisu ni vjerovjesnici, ni šehidi, a zavidjet će im i vjerovjesnici i šehidi zbog njihovog mjesta kod Allaha, azze ve dželle.'

Ashabi tada upitaše: 'O Allahov Poslaniče, ko su oni?'

'To su ljudi koji su se zavoljeli u ime Allaha, ne spajaju ih rodbinske veze, niti imeci koje međusobno jedni drugima daju.

Tako mi Allaha, njihova lica su nur (svjetlo), oni su na nuru (svjetlu), neće se bojati

[379] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 2413. (7/130.) i kaže: '(Hadis je) hasen-garib'.

kada se ljudi budu bojali, niti biti tužni kada ljudi budu tužni', odgovori on, a zatim prouči ovaj ajet:

'I ničega se neće bojati i ni za čim neće tugovati Allahovi štićenici.'[380]

[380] Kur'an, 10:62.

السبب العاشر:

مباعدة كل سبب يحول بين القلب وبين الله عزوجل

Deseta stvar:

Udaljavanje od svega onoga što se isprječava između čovjekovog srca i Allaha, azze ve dželle

Čovjek, ako želi steći Allahovu ljubav, onda nema izbora, već se mora truditi očuvati svoje srce čistim od svega onoga što je u suprotnosti s onim što Allah voli.

Ako se srce pokvari, onda čovjek neće naći ništa od ovog svijeta što bi ga popravilo, niti će naći korist i zaradu na budućem svijetu. Uzvišeni Allah kaže:

'...na Dan kada neće nikakvo blago, a ni sinovi od koristi biti, samo će onaj koji Allahu srca čista dođe spašen biti.'[381]

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, molio bi u dovi: *'...i molim Te da mi dadneš čisto srce.'*[382]

Kako bi srce ostalo čisto i zdravo, mora se ukrasiti nekim stvarima i osloboditi se nekih drugih.

Od stvari kojima se treba ukrasiti jeste i to da uvijek osjeća velika značenja imana (vjerovanja) i da pred sobom uvijek predstavlja velike istine.

Muhammed ibn Sirin, rahimehullah, navodi nam ta značenja na osnovu kojih srce ostaje živo i na osnovu njih se može za njega reći da je čisto. On kaže:

---

[381] Kur'an, 26:88-89.

[382] Bilježi ga Tirmizi, hadis br. 4004 (9/112), En-Nesai u djelu: 'Kitabus-sehv', str. 61, Ahmed u svome 'Musnedu', 40/123, 125.

'Čisto srce postaje na tan način što zna da je Allah Istina, da će Sudnji dan nastupiti, bez ikakve sumnje, i da će Allah oživiti (ljude) iz kaburova.'[383]

Ne mislimo da se u ono srce koje uvijek na umu ima ta značenja može uvući bolest ili slabost.

Onaj ko je istinski spoznao Allaha čvrsto vjeruje u budući svijet i radi za život nakon smrti, on bez ikakve sumnje posjeduje čisto (zdravo) srce.

Bolesti počinju napadati ono srce kojem su promakle ove istine ili neke od njih. Tada ono više ne biva čisto (zdravo), nego bolesno srce ili zbog strasti ili zbog sumnji ili zbog oboga. To je stanje srca munafika (licemjera).

Seid ibnul-Musejjib, rahimehullah, veli:

'Čisto srce jeste zdravo srce, to je srce vjernika, jer je srce munafika bolesno. Allah kaže: ***'Njihova su srca su bolesna.'***[384]

Ibn Redžeb el-Hanbeli, rahimehullah, veli:

'Zdravo je srce čisto od svih loših i pokuđenih stvari.'[385]

Što se Ibn Tejmijja, rahimehullah, tiče, on je naveo da je čisto (zdravo) srce 'čisto od svega mimo Allaha, ili svega mimo činjenja ibadeta Allahu, ili svega mimo Allahove volje ili svega mimo ljubavi prema Allahu'.[386]

---

[383] v. 'Tefsirul-Ibn Kesir', 6/159.
[384] Kur'an, 2:10.
[385] 'Džamiul-ulumi vel-hikem', 2/211.
[386] 'Medžmuul-fetava'.

Možda ovo najbolje izražava ono što je Ibnul-Kajjim, rahimehullah, htio reći, a to je da ono predstavlja 'udaljavanje od svega onoga što se isprječava između čovjekovog srca i između Allaha.'

Od Allaha udaljava svaki put koji vodi ka ovim trima vratima:

- vratima sumnji koja izazivaju sumnju u Allahovu vjeru;
- vratima strasti koja uzrokuju davanje prednosti strastima nad pokornosti Allahu i Njegovom zadovoljstvu
- i vratima srdžbe koja vode ka neprijateljstvu prema Allahovim stvorenjima.'

Sumnje su put do suprotstavljanja s vjerovanjem, strasti su put do košenja sa tjelesnim organima, a srdžba, uz nerazdvojnu zavist, predstavlja put do suprotstavljanja s ljudskom prirodom.

Na ova troja vrata ulaze svi grijesi koji kvare srce, a to se vraća trima temeljnim stvarima:

- vezanju srca za nekog drugog mimo Allaha, a vrhunac toga je širk (mnogoboštvo) i moljenje nekog drugog mimo Allaha;
- pokornosti duši u srdžbi, a vrhunac toga je – ubistvo;
- pokornosti duši u strastima, a vrhunac toga je - blud.

Allah, subhanehu, povezao je te stvari u jedan lanac i rekao da su oni čija su srca čista (zdrava) čisti od toga, pa tako kaže opisujući robove Milostivog:

***'...i oni koji se mimo Allaha* drugom bogu ne klanjaju, *i koji, one koje je Allah zabranio,* ne ubijaju, *osim kada pravda zahtijeva,* i koji ne bludniče, *a ko to radi, iskusit će kaznu.'*[387]**

Asbabi, neka je Allah s njima zadovoljan, čuvali su se ovih upropaštavajućih grijeha. Pitali su o velikim grijesima i njihovim temeljima kako bi između sebe i između njih stavili pregradu bogobojaznosti.

Oni su znali da su grijesi poput rana, a rana na srcu možda izazove njegovu smrt.

Abdullah ibn Mesud, radijallahu anhu, veli:

'Upitao sam Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: 'Koji je grijeh najveći?', pa je rekao:

'Da Allahu pripišeš druga, a On te je stvorio.'

'To je uistinu nešto veliko', rekao sam, a zatim upitao: 'A zatim koji?'

'Da ubiješ svoje dijete iz straha da jede s tobom', odgovorio je on, pa sam upitao: 'Zatim koji?'

'Da učiniš blud sa ženom svoga komšije', odgovori on.'[388]

U tome hadisu Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, spomenuo je korijene tri grijeha koji se spominju u ajetu, ali je govorio o njihovim

[387] Kur'an. 25:68.
[388] Bilježi ga Buhari, hadis br. 4477, 'Fethul-bari', 8/13, i Muslim, hadis br. 141., 142. (1/90, 91.).

najgorim oblicima, jer ga je (Ibn Mesud) pitao o tome koji je *najveći* grijeh, pa mu je naveo najveće od najvećih grijeha. To ne znači da su samo ta tri grijeha velika i ni jedan više, ne nego velikih grijeha ima puno. Najvećih među njima ima sedam, koji se spominju u riječima Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

'Čuvajte se sedam upropaštavajućih grijeha!'

(Ashabi) upitaše: 'Koji su to?'

'Širk (smatranje nekoga ili nečega ravnim Allahu), sihr, ubistvo onoga kojeg je Allah zabranio da se ubije, osim s pravom, uzimanje kamate, uzimanje siročetovog imetka, bježanje s bojnog polja i potvaranje poštenih i čednih vjernica.'[389]

Svaki od tih grijeha ima smrtonosan utjecaj na srce. Oni neprestano ulaze u njega i čine ga bolesnim, a možda ga i ubiju, da nas Allah sačuva od toga, kao što Abdullah ibn Mubarek, rahimehullah, kaže:

'Vidio sam da grijesi srca umrtvljuju,
dok odavanje njima poniženje izaziva,
ostavljanje grijeha je život za srca,
a za tebe je bolje da im budeš asija[390]*.'*

Čovjek u sebi posjeduje slabe tačke koje ga navode da čini grijehe i guraju ga ka nepokornos-

[389] Bilježi ga Buhari, hadis br. 2766, 'Fethul-bari', 5/462, i Muslim, hadis br. 144. (1/91.).
[390] Nepokoran. (op. prev.)

ti. Zbog toga ih čovjek mora upoznati, biti oprezan od njih i gledati njihov utjecaj na svoje srce. Iz njih izviru svi grijesi, a te slabe tačke su:

- oholost,
- pohlepa
- i zavist.

Oholost je prvi grijeh zbog koje se bilo nepokorno prema Allahu. Onaj koji je bio nepokoran bio je Iblis, neka je Allahovo prokletstvo na njemu. Uzvišeni Allah kaže:

> ***'A kada rekosmo melekima: 'Padnite na sedždu Ademu!', oni na sedždu padoše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i posta nevjernik.'***[391]

Pohlepa je bila uzrokom prvog grijeha koji je počinjen od strane ljudi. Putem nje je Iblis potakao Adema i Havu, alejhimes-selam, da odu u grijeh.

> ***'Ali šejtan mu poče bajati i govoriti: 'O Ademe, hoćeš li da ti pokažem drvo besmrtnosti i carstvo koje neće nestati?' I njih dvoje pojedoše s njega.'***[392]

Što se zavisti tiče, ona je bila uzrokom nepokornosti starijeg Ademovog sina. Uzvišeni kaže:

> ***'I ispričaj im o dvojici Ademovih sinova, onako kako je bilo, kada su njih dvojica žrtvu prinijeli, pa kada je od jednog bila***

[391] Kur'an, 2:34.
[392] Kur'an, 20:120-121.

> ***primljena, a od drugog nije, ovaj je rekao: 'Sigurno ću te ubiti!', 'Allah prima samo od onih koji su dobri' - reče onaj.'***[393]

Prvim trima grijesima u historiji onih kojima je naređeno vršenje vjerskih dužnosti uzrok su bila ta tri korijena grijeha.

Zato je dužnost na pametnom, koji želi da se spasi, da potraži mjesta te tri stvari u svome srcu kako bi ih liječio jednu po jednu.

On treba da ih mrzi i mrzi njihovo postojanje kod samoga sebe ili kod onoga koga voli. Onaj ko tako postupi, on je upućen, potpomognut od Allaha, onaj koga je Allah zavolio i učinio da on zavoli vjerovanje, a mrskim mu učinio nevjerovanje i griješenje.

Uzvišeni Allah kaže:

> ***'...ali Allah je nekima od vas pravo vjerovanje omilio, i u srcima vašim ga lijepim prikazao, a nezahvalnost i neposlušnost vam omrazio. Takvi su na Pravom putu.'***[394]

Time se želi reći da je dužnost na onome koji želi da stekne Allahovu ljubav da se kloni svega onoga što vodi ka iskvarenosti i isprječava se između njega i Allahove ljubavi i traži u sebi slabe tačke ili ih spozna od drugih kako bi liječio svoje srce i sačuvao ga zdravog.

Uistinu je Allah pomogao onoga kome je

[393] Kur'an, 5:27.
[394] Kur'an, 49:7.

dao da vidi svoje manjkavosti i nedostatke i učinio da se sasvim lahko okane tuđih mana. Ako se čovjek posveti svojim manama, neće imati vremena da istražuje tuđe. Čovjek ih sam mora potražiti, a ako to nije u stanju, onda će zatražiti pomoć od drugih koji mu mogu dati savjet, biti iskreni i povjerljivi prema njemu.

Ibnul-Dževzi, rahimehullah, veli:

'Znaj da kada Allah želi Svome robu dobro, dadne mu da vidi vlastite mane, pa onome ko bude pametan, neće mu promaknuti njegove mane, a kada spozna svoje mane, onda ih može liječiti.

Međutim, većina ljudi ne poznaju svoje mane, tako da neko u tuđim očima vidi trun, a u svojim ne vidi balvan!

Onaj ko želi spoznati svoje mane može to učiniti na četiri načina:

- prvi način je da sjedne kod šejha koji vidi svoje mane, te ga upozna s njegovim manama i kako da ih liječi, a takvih je sasvim malo u ovom vremenu[395], tako da onaj ko naiđe na takvog, onda je našao sposobnog liječnika i ne treba se odvajati od njega;

- drugi način je da potraži iskrenog pametnog i pobožnog prijatelja koga će učiniti svojim nadzornikom kako bi ga on upozorio na loše ponašanje i djela.

Vladar pravovjernih Omer ibnul-Hattab,

[395] Vrijeme o kojem govori Ibnul-Dževzi odnosi se na kraj šestog stoljeća po Hidžri, pa šta onda reći za naše vrijeme?!

radijallahu anhu, veli:

'Allah se smilovao čovjeku koji nam ukaže na naše mane!'[396]

Prijašnje generacije (selef) voljele su kada bi im se ukazalo na njihove mane, dok je kod nas, danas, uglavnom, najmrži onaj koji nam ukaže na naše mane.

To je dokaz slabosti imana. Loš ahlak (ponašanje) jeste poput akrepa (škorpiona). Kada bi nas neko upozorio da nam se ispod odjeće nalazi akrep, mi bismo mu dali nagradu i zaokupili se time da ubijemo akrepa, dok loš ahlak predstavlja veću štetu od akrepa, što se može vidjeti;

- treći je način da spozna svoje mane putem neprijateljskih jezika, jer oko mržnje otkriva loše stvari. Čovjek se više okoristi od neprijatelja koji se s njim svađa i navodi njegove mane, nego od laskavog prijatelja koji ih krije;

- četvrti način jeste da se druži sa ljudima, pa se kloni svega lošeg što vidi među njima.'[397]

Kako bi srce bilo zdravo od bolesti, ono traži da se liječi od onih bolesti koje ga, možda, napadnu, ali prije toga treba preduzeti zaštitu, jer je to najbolji način liječenja.

Zdravlje (srca) isto tako zahtijeva urednu i korisnu ishranu na osnovu koje će srce uvijek biti zdravo.

Ibn Tejmijj, rahimehullah, kaže:

'Zdravlje čuva se zdravim stvarima, dok se

[396] Navodi ga Ed-Darimi u uvodu svoga 'Sunena', 1/169.

[397] 'Muhtesarul-minhadžil-kasidin', str. 147 uz manje izmjene.

bolest otklanja onim što je njoj suprotno.

Zdravlje srca se čuva vjerovanjem, a to je ono što u srcu ostavlja vjerovanje poput korisnog znanja i dobrih djela. To je njegova hrana, kao što se u hadisu koji prenosi Ibn Mesud, u jednom predanju on taj hadis prenosi od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, a u drugom se to navodi kao njegove riječi. Kaže se:

'Svaki onaj koji priređuje gozbu želi da mu se dođe na tu gozbu, a Allahova je gozba Kur'an.'

Onaj koji poziva na gozbu jeste onaj koji prima goste, a Kur'an je Allahovo gostoprimstvo Svojim robovima.[398]

Ibn Tejmij, rahimehullah, nabrojao je nakon toga drugu korisnu hranu i korisne lijekove koje onaj koji želi da mu srce bude zdravo, treba paziti da ih (redovno) uzima:

'...poput kraja noći, vremena ezana i ikameta, na sedždi, pri kraju namaza.' Tome se još može dodati traženje oprosta, jer onaj koji zatraži oprosta od Allaha i pokaje Mu se, On će mu dati lijepu opskrbu do određenog roka.

Neka praktikuje vird od zikrova u toku dana i prilikom spavanja, neka se strpi u oskudici, jer neće dugo proći, a da ga Allah neće pomoći i upisati (dati) iman u njegove srce.

Neka se trudi upotpuniti farzove obaveznih namaza tajno i javno, jer je namaz stup vjere i neka bude njegova stalna navika (da izgovara): 'La havle ve la kuvvete illa billah' ('Nema snage

[398] 'Medžmeul-fetava', 10/136.

ni moći osim u Allaha').

Time podnosi terete, bori se protiv teških situacija i dostiže visoke stepene. Neka se ne zamara od upućivanja dove i moljenja, jer čovjeku bude primljena dova, ako ne požuruje, tako da kaže: 'Molio sam i molio, pa mi dova nije bila primljena.'

Neka zna da je pomoć uz sabur (strpljenje), da uz nevolju dolazi izlaz i da uz poteškoću dolazi olakšanje. Niko na kraju nije postigao dobro, ni vjerovjesnik, niti bilo ko drugi, osim uz strpljivost.[399]

Ibn Tejmi, rahimehullah, na jednom drugom mjestu nabraja tragove koji se pokazuju na onome ko ustraje na djelima kojima čuva zdravlje i čistotu srca, pa kaže:

'...dobri šejhovi, neka je Allah s njima zadovoljan, spominju nešto o obožavanju samo Allaha i iskrenom ispovijedanju cjelokupne vjere, tako da se čovjek ne okreće ničemu drugome mimo Allaha, niti gleda bilo šta drugo mimo Njega, niti to voli, niti strahuje od njega ili se pouzdava u njega, nego srce biva prazno od svih stvorenja. Prema njima ne gleda drugačije osim Allahovim svjetlom, tako da sluša istinom, gleda istinom, ide s istinom, voli sve ono od njih što Allah voli, a mrzi od njih sve ono što Allah mrzi. Boji se Allaha u pogledu njih, a ne boji se njih mimo Allaha. Nada se (pouzdava) u Allaha, a ne u njih mimo Allaha.

[399] 'Medžmeul-fetava', 10/137.

To je zdravo i pravovjerno srce, koje samo Allaha obožava, Allahu pokorno, ono koje vjeruje, ono koje je spoznalo, ono koje ima znanje.[400]

O Allahu, mi Te molimo da nam podariš zdravo i čisto srce, pravovjerno, Tebi pokorno, koje je spoznalo, koje ima znanje i koje samo Tebe obožava.

Podari nam Svoju ljubav i ljubav onih koji Te vole, kao i ljubav prema djelima koja će nas približiti Tvojoj ljubavi.

Amin!

Neka je salavat i selam na našeg vjerovjesnika Muhammeda, Njegovu porodicu i njegove drugove.

[400] 'Medžmeul-fetava', 10/223.

Sadržaj